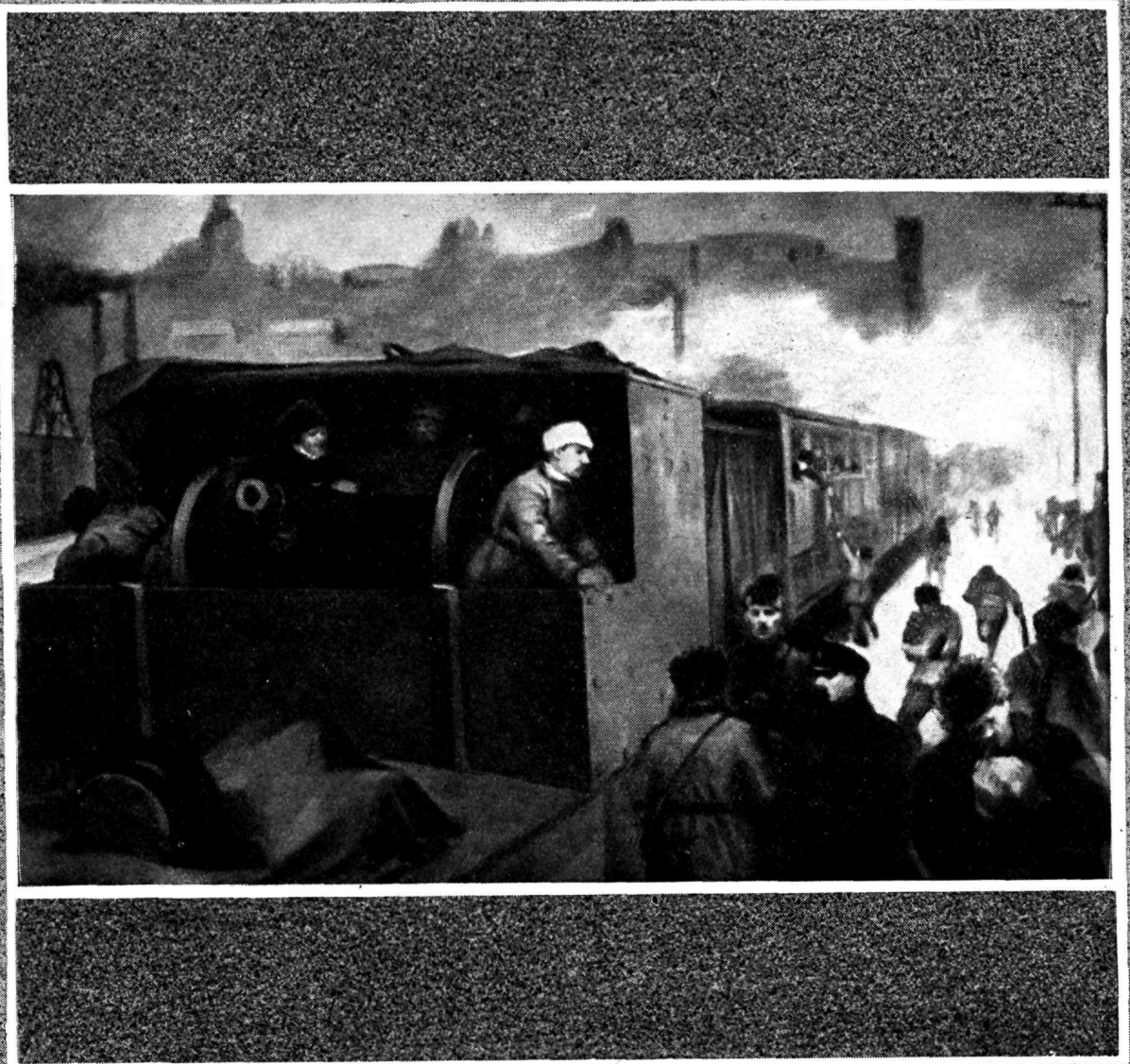

SODUR

XX AASTAKÄIK • 14. 04. 38. • NR. 14-15

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 14-15 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>Ho:</i> Riigikaitse ja rahvas	359	<i>Ho:</i> La défense nationale et la nation	359
<i>Kolonel A. Traksmaa:</i> Itaalia Briti rivaa- lina Vahemere basseinis	362	<i>Colonel A. Traksmaa:</i> L'Italie — rivale de la Grande-Bretagne dans la Mediter- rannée	362
<i>Kapten A. Nõmm:</i> Käsirelvade laskeasjan- dusest suurtükiväe väljaõppes	377	<i>Capitaine A. Nõmm:</i> Instruction de dir d'armes à feu portatives dans la prépa- ration de l'artillerie	377
<i>Major P. Lanno:</i> Sõjaväge populariseerivad ülesvõtted	383	<i>Commandant P. Lanno:</i> Photographies po- pularisant l'armée	383
<i>Kapten A. Viires:</i> RKKA sideüksuste orga- nisatsioon ja koosseis	386	<i>Capitaine A. Viires:</i> Organisation et effectif des unités de transmissions de la RKKA	386
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>A. J.:</i> Tänapäeva ja tuleviku taktika	390	— <i>A. J.:</i> Tactique actuelle et tactique d'avenir	390
— <i>Kk.:</i> Saksa sõjaväe manöövritest 1937. a.	395	— <i>Kk.:</i> Les manoeuvres allemandes en 1937	395
— <i>F. J.:</i> Hobuse ja sõitja ettevalmistus või- dusõitudeks	398	— <i>F. J.:</i> Préparation du cheval et du cava- lier aux courses	398
— Soome: „Sotilasaikakauslehti“ nr. 11 — 1937. a.	401	— Finlande: „Sotilasaikakauslehti“ No 11 — 1937	401
— Saksa maa: „Militär-Wochenblatt“ nr. 34-37 — 1938. a.	402	— Allemagne: „Militär-Wochenblatt“ No 34-37 — 1937	402
— Sõjaväelisi teateid välisriikidest	404	— Informations militaires de l'étranger	404
— Uusi raamatuid	405	— Publications récentes	405
SÕJAVÄE ELU:		VIE MILITAIRE:	
— <i>J. M.:</i> Sõjakooli 19. aastapäev	408	— <i>J. M.:</i> 19-me anniversaire de l'Ecole de guerre	408
— <i>Arcturus:</i> SMÜ tegevus 1937. aastal	408	— <i>Arcturus:</i> Activité de la coopérative mi- litaire en 1937	408
— Autasud parimaile kaastöölisile Vaba- dussõja ^o mälestuste kogumise eest 1937/1938. a.	411	— Récompenses aux meilleurs collabora- teurs pour le rassemblement des sou- veniers de la Guerre d'Indépendance	411
Vabadussõja veteraan jutustab	412	Récit d'un vétéran de la Guerre d'Indépendance	412
Male.		Echecs.	

Kaanepilt: Soomusrong nr. 1 esmakordne rindelemine Tallinnast, Vabadussõja algupäevil.

(O. Brinkmanni uusim sõjamaal.)

Vastutavtoimetaja major **A. LUTS.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **E. SAIDRA.**
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Riigikaitse ja rahvas.

Kui need inimesed, kes seletavad — ka meil leidub selliseid inimesi! —, et sõda on psühhopatoloogiline nähtus ja et juba selles teatud määral tuleb ilmsiks militaristliku vaimu kasvatamine, kui lastele antakse tinasõdureid mängimiseks, ainult ütleksid, milliste tõhusate abinõudega peaks ennast rahvas kaitsma teise rahva kalalätungi vastu, siis oleks ju asi korras.

Siis võiks ajaviimatult teha suure muudatuse riiklikus elus: sõjavägi koju saata, sõjariistad hävitada, kasarmud elamuteks muuta ja sõjaväekulud, mis mõne riigi eelarves nüüd kuni 40 protsendini tõusevad, ilma palju mõtlemata kustutada.

Seni aga ei ole suurimgi patsifist osanud näidata ühelegi tõsisele vahendile, millega rahvas saaks kaitsta oma vabadust ja iseseisvust.

Kõneldakse küll selgitustööst ja propagandast. Tervis olevat inimestele seletada ja igasuguste võimalike abinõudega silme ette tuua, kui kohutav, laastav ja hirmus on sõda. Kui selline arusaamine juurduks sügavamalt inimestesse, siis oleks sõjal kui rahvusvaheliste tülide lahendamise vahendil varsti jäävalt lõpp.

Aga kas on tehtud sõja vastu vähe kihustustööd? Kas ei ilmu igasugust patsifistlikku kirjandust küll teaduse ja romaani kujul? Kas ei leidu kogu maailmas sõjavastaseid ühinguid, igasuguseid rahvusvahelise koostöö ühinguid ja mitmekesiseid asutusi rahvusvaheliste tülide lahendamiseks rahulisel teel? Kas ei tunta tegelikult — maailmasõjast osavõtnuid on veel küllalt elus, — kui hirmus ja kole on sõda?

Ja tulemus? Tulemus on ses suhtes täielik null!

Maailmasõda oli viimne sõda, oli sõda sõjale. Nii uskusid paljud õilsad inimesed. Kuid nüüd?

Õieti ei ole sõda pärast maailmasõda, seda viimset sõda, kunagi lakanud olemast, vaid ta on kogu aja elanud edasi ühes või teises kohas. Ei ole aidanud sõjakole duste tundmine oma kogemuste põhjal või kirjelduste ja sõjaromaanide alusel. Ei ole aidanud ka mingi patsifistlik propaganda ega suurte rahusõprade auhindamine. Sõda nagu ühiskondlik nähtus jätkub nüüsamasuguse hooga, nagu pooldaksid kõik maailma inimesed ilma erandita teda kõigest hingest ja jõust.

Jäägu siinkohal kõrvale küsimuse arutamine, mil määral sõda on paratamatu ühiskondlik nähe, mis ei kao üial, seni kui elab inimsugu. Selles põhimõttelises küsimuses võivad ju arvamised vastamisi minna ja võidakse veelgi üht või teist seisukohta kaitsta.

Kuid milliseid arvamiste lahkuminekuid tohiks küll olla tegelikus elus?

Õilis vaimustus, kõige inetu ja halva vihkamine ja ainult ilusa ning hea taotlemine on ju tõepoolest väga sümptaarsed asjad. Aga kui nüüd mõni inimene sellises õilsas vaimustuses hüüab, et Eesti peaks esimesena sõjariistad maha panema ja kogu maailmale ilusat eeskujut andma, siis ei tea, kas naerda või nukrustada. Mõte ise on nii veideralt eluvõõras, et paneb naerma, ta võib aga ühtlasi olla hädaohtlik rahva julgeolekule, ja seepärast teeb ta nukraks.

Kui eesti rahvas asuks kuskil üksikul ookeanisaarel — mitte igas kohas, vaid näiteks põhjanaba ning Gröönimaa vahel — siis võiks ta võtta kaalumisele küsimuse, kas mitte visata minema endakaitse relvi. Ometi peaks ta ka siin olema otsustamisega väga ettevaatlik, sest ei saa sugugi olla kindel, kas mitte ühel ilusal päeval ei tule hästi relvastatud mehed lennukitel ja teda ei orjasta.

On tõdesid, mis on tingimatud ja kõikumatud. Niisugune tõde on ka see, et Eestil ei ole pisimatki põhjust alata kellegi vastu kallaletungisõda, ka mitte koos teistega. Kui ta üldse oma sõjalist jõudu korraldab ja arendab, siis ainult oma iseseisvuse ja ka oma erapooletuse kindlustamiseks. See asi on küll igale eestlasele nii iseendastmõistetav, et siin enam ei saa tekkida mingit küsimust ega kahtlust. Seepärast ei saa ka olla juttugi mingist Eesti sarnase väkeriigi militaristlikest meeleoludest, veel vähem püüetest. Kõik, mis Eestis tehakse sõjalise jõu arendamiseks, rahva arusaamise selgitamiseks riigikaitse tähtsusest ja noorsoo kasvatamiseks sõjaväeteenistuseks, ei vii iialgi mingile kallaletungisõjale. Kuid ometi on see töö riigi julgeoleku seisukohalt väga tähtis.

Tuleb kindlasti vastu astuda sellele täiesti eluvõõrale idealismile, mis isegi laste mänguasjad, nagu tinasõdurid, mängupüssid ja -kahurid rahule hädaohtlikuks kuulutab ja hävitada käsib. Meil on sõjaväeline õppus koolides riigikaitse seisukohalt vajalikuks tunnistatud, teispoolt aga levitatakse vanemate keskel, ka trükisõna läbi, vaateid, et lastele tuleb teha juba maast-madalast vastumeelseks kõik, mis seisab ühenduses sõjaga ja sõjateenistusega. Ei tea, millised on siis need abinõud, millega loodetakse vajaduse korral riiki kaitsata väliste kallaletungide vastu, kui sõjariistad tehakse vastikuks inimesele juba lapsepõlves?

Suurriikides nagu Ameerika võivad inimesed lubada ju endale üsna rahulikult iga suguste omapäraste mõtete kuulutamist. Sellise rahva jõuallikad on aineliselt kui ka arvuliselt nii tugevad, et see ei tähenda maa julgeolekule õieti mingit hädaohtu, kui mõningad veidrad patsifistlikud taotlused rahva keskel saavad isegi suurema leviku. Muidugi on ka suurriigis iseendast täielik mõtetus teha sõja ja ühes sellega riigikaitsevastast kihutustööd, kui ühtaegu teistes riikides lakkamatult oma sõjalist jõudu arendatakse ja alatasa oma jõudu toonitatakse. Aga nagu tähendatud, võimsale suurriigile ei ole kartata sellest veel erilist hädaohtu.

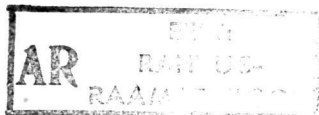
Hoopis teisiti on lugu rahvaarvult kui ka aineliselt mitte eriti tugeva riigiga. Tema peab kogu rahvas olema niipingas nagu hüppevalmis lõvi. Ainult siis suudab ta avaldada vajaduse korral küllalt vastupanu isegi palju suurema jõu vastu kui tal endal on kasutada. Iga patsifistlik kihutustöö aga, mis sõda hukka mõistab juba põhimõttes, nõrgendab sellist pingsust.

Eriti vastuvõtlik on harilikult noorsugu kõigile ilusatele inimsuse ideaalidele, ka siis, kui nad on täiesti eluvõõrad ja kahjulikud tegelikus olukorras. Kes ei igatseks rahu, mis on püsiv, igavene! Noort inimest, kes ei ole veel küllalt suuteline mõistma tõsielu tema mitmekesisuses, võivad ettemaalitud pettepildid segadusse viia ja teha talle relativandmise vastumeelseks. Selle läbi kahjustatakse omajagu riigikaitse pingsust. Õnneks on meil alles vähe selliseid nähtusi, kus püütakse patsifismi ideid noortesse istutada, aga neid ei tohiks olla üldse.

Nüüdisaja sõda on kohutavam kui iial varem, sest ta ei lepi enam rindega, vaid tungib üle rinde kaugele tagalasse. Aga rahva vastupanu sellele sõjale ei saa kõvendada sel teel, et tema keskel tehakse kihutustööd, mis on omame vähendama inimeste võitlusvõimet ja indu. Nüüdisaja sõjas peab seisma igaüks julgesti ja kindlasti oma kohal, noor kui vana, mees kui naine. Muidugi ei tule mõelda, et naine peaks kätte võtma relva, kuigi mõnes riigis ka naistele õpetatakse teatud määral relvade käsitamist, mis nüüdsete relvade juures küll on võimalik. Naistele jääb sõja korral täita muidki suuri ülesandeid.

Vahel kuulduv halvustavaid ütlust, et sõjavägi olevat vaid toores jõud, inimsugu pidavat hakkama lahendama teisel viisil oma tülikäsimusi. Seni, kui inimsugu ei taha täiesti loobuda tülikäsimuste lahendamisel ka sõjariistade jõu tarvitamisest, ei ole midagi parata. Mis puutub aga väitesse, et sõjavägi on ainult toores jõud, siis on see väide liiga ühekülgne. Sellelt seisukohalt on iga füüsiline jõud toores jõud, tarvitatagu teda sõjaväes, põllutöös või vabrikus. Peale selle ei tohitaks lasta silmast, et sõjas ei ole üksi puhta füüsilise jõuga midagi peale hakata, vaid sõjaväe organisatsioonisse, relativastusse, varustusse ja juhtimisse on koondatud lõpmata palju vaimset jõudu. Isegi harilik sõdur vajab moodsas sõjas rohksti vaimse jõu pingutust, kui ta tahab hästi täita oma ülesannet. Seda nõuab nüüdisaja sõjariistade käsitamine, kuid ka võitlusviis.

Eesti sõjavägi on rahvasõjavägi, oma sisult täiesti demokraatlik, sest väeteenistuskohustust peavad kandma kõik mehed, kes selleks tervislikult on kõlblikud, ja igaüks võib jõuda sõjateenistuses kõige kõrgemate auastmeteni, kui ta vastab teatud erihariiduse ja teenistuskäigu nõudeile. Kuid ometi seisab igal antud ajal suhteliselt väike arv inimesi ühenduses riigikaitsega, isegi kui kaasa arvata kaitseliit. Küll on sõjaväelastel

ja kaitseliitlastel alatised kokkupuuted omastega ja tuttavatega, mis riigikaitseorganisatsioonile omajagu lähedale toovad, kuid kaugeltki mitte vajalises määral. Ses suhtes tuleks seltskonnaisetegevus tööle panna laiemas ulatuses.

Muuseas oleks tarvis võtta kaalumisele, kas ei oleks otstarbekas asutada riigikaitseühing, mis hõlmaks oma harudega kogu maad ja koondaks võimalikult laialdasi ringkondi riigikaitse mõttele.

Selline ühing taotleks peamiselt küll ideelisi sihte, aga ta võiks rakendada nii mõnelgi alal seltskonna jõud riigikaitse huvides ka tegelikule tööle.

Riigikaitseühingu ülesandeks oleks riigikaitse mõtet levitada ja süvendada rahva laialistes ringkondades, rahva keskel äratada huvi ja kasvatada arusaamist. Vastavad loengud, kõnekoosolekud, brošüürid ja raamatud oleksid siin parimaks vahendiks. Tööd sel alal leiduks rohkesti.

Ka teises suhtes oleks tal küllalt tööd. Meil on juba käima pandud paar seltskondlikku algatust, mis on kogunud riigikaitsele ainelist jõudu, nimelt allveelaevastiku kapital ja piirivalve mootorsaamide kapital. Sedalaadi ülesannetes võidaks korda saata kahtlemata palju rohkem, kui ainult oleks olemas hästi laialdasel alusel töötav organisatsioon. Meie rahvas ei ole küll rikas, kuid ka mitte nii kehv, et ta ei suudaks vabatahtlikult igal aastal kokku panna kaunis suuri summasid. Selleks vajatakse aga organisatsiooni, mis haarab endasse rahvahulki ja töötab kavakindlalt ning jõuliselt.

Võiks ehk ütelda, kaitseliit on juba rahva vabatahtlik riigikaitseorganisatsioon, seepärast oleks ülearune eriline riigikaitseühing. Kuid kaitseliidul on hoopis teised ülesanded. Riigikaitseühing peaks koondama enda ümber ka neid paljusid tuhandeid inimesi, kes väga paljudel mitmekesistel põhjustel kaitseliidu tööst ei saa osa võtta. Meil on üle 700 tuhande täisealise, riigikaitseühing peaks püüdma koondada suurt osa nendest inimestest vabatahtlikule riigikaitse ülesannete täitmisele, niihästi ideelisel kui ka tegelikul alal, muidugi teatud sobivas ulatuses.

Ei saa ütelda, et rahvas ei tunne huvi riigikaitse ja oma sõjaväe vastu. Seda huvi aga tuleks panna tööle sihikindlalt. Nii mõnigi tahaks midagi teha, olgu selleks, et noortes riigikaitse mõtet süvendada, nendes

suurt julgust, pealehakkamist ja vankumatut meelt kasvatada, aga ta ei tea alati, kuidas seda peale hakata ja teha. Väga paljudes kodudes aga ei tulda üldse sellele mõttele, et noori püüda kavakindlalt kasvatada vaimset raudseteks inimesteks. Kool täidab ju muidugi sel alal teatud määral oma ülesannet, eriti riigikaitsetundide läbi, aga seda kõike on ometi vähe. Organiseeritud ühiskond on tugev ühiskond, ka riigikaitse mõte tuleks ühiskondlikult organiseerida hästi laial alusel. Seltskonna oma vabatahtlik töö võiks anda siin häid tulemusi, ühtlasi mõjuda kaasa, et petlik patsifismi mõte, mida nüüd kohati vahel levitatakse ja mis võiks inimeste, eriti noorte meeli pisut segada, täiesti kaoks või vähemalt ei julgeks enam avalikult välja tulla.

Riigikaitse mõtte süvendamiseks seltskonnas oleks hea, kui saaks sõjaväe viia rahvale ka väliselt veidi lähemale. Võib märgata, millise tõsise huviga inimesed jälgivad näiteks paraade või ka tänavatel marsšivaid sõjaväeosasid. See huvi ei ole kaugeltki mitte ainult väljenduseks inimese kalduvusele vaatamängude järele, vaid sõjaväe esinemises korraldatud ridades tuntakse jõudu, jõu taga aga aimatakse juba alateadlikult julgeolekut, isegi kui ei hakata järele mõtlema selle jõu tähenduse üle.

Võib-olla oleks võimalik lasta — muidugi linnades, sest maal on see võimatu — rahvast oma sõjaväe vahel veidi enam näha, teadagi sel määral, kui see seisab kokkõlas sõjaväe tööga. Nüüd kipub kodanik tahtmatult unustama, et meil on olemas kindel korraldatud jõud, mis tagab riigi julgeolekut.

Tuleks kogu aeg teravasti silmas pidada, et väikerahval ei saa olla militaristlikke püüdeid, ja seepärast on temal kõik, mis on suunatud relvastatud jõu kõvendamisele väliselt ja seesmiselt, ikkagi ainult ja üksnes endakaitse püüd. Seda peaksid mõistma ka need inimesed, kes idee pärast kangesti vastu seisavad kõigele, mis puutub relvastatud jõusse. Nagu tähendatud, on meil selliseid inimesi õnneks vähe, aga neid ei tohiks olla üldse. Igaüks rahvaliige eranditult peaks toetama kindlasti ja veendumisega kõike, mis meil seisab riigikaitse mõttega ühenduses, olgu ta põhimõttes kui tahes suur patsifist.

Ho.

Itaalia Briti rivaalina Vahemere basseinis.

Kolonel A. Traksmaa.

Tagasivaade lähemasse minevikku.

Praegu käimasolevad Itaalia-Inglise läbirääkimised on maailma avalikkuse tähelepanu järele tõmmanud nende suurriikide vahelistele suhetele. Kuna need suhted juba pikemat aega püsivad pinevana, siis püütakse teatavas osas ajakirjanduses eriti rõhutada seda sõprust, mis olevat varemalt valitsenud Itaalia ja Inglismaa vahel, ning mis tuleks nüüd jälle seada jalule. Tekib tahtmatult küsimus: kas Itaalia ja Inglismaa olid varemalt sõbrad, kui jah, siis millised põhjused on neid nüüd viinud teineteisega vastamisi? On need tegurid ajutist laadi ning hõlpsalt kõrvaldatavad, või evivad nad mingit püsivamat, tõsisemat ilmet? Heites lühikest pilku Itaalia-Briti suhete ajaloolisele arengule, näeme kõigepealt, et tõelist sõprust ja tihedat koostööd nende suurriikide vahel pole olnud juba vähemalt sellest ajast peale, mil loodi Englise-Prantsuse liit (1904) ja Englise-Vene liit (1907). Väga pinevaks läksid aga Londoni ja ka Pariisi suhted Roomaga 1912. aastal, mil Itaalia oma julge sõjakäiguga Türgi vastu kiskus enda kätte Põhja-Aafrikas laialised maa-alad — Tripolitaania ja Kürenaika (1,5 milj. km², 720 000 el.) ning Egeuse meres Dodekaneesi saarestiku (112 000 elanikku). Näeme seega, et alles 1870. a. rahvuslikult ühendatud noor Itaalia kuningriik suutis kõigest 25 aastat tagasi võita endale oma tähtsamad asumaad ja valdusalad Vahemere basseinis, ning et ta esimesed sammud sel alal kutsusid kohe välja terava vastuseisu Londonis ja Pariisis.

Dodekaneesi saarestikuga omandas Itaalia endale esimese ja väga tähtsa sõjalise toetuspunkti Vahemere idaosas. Pilk kaardile näitab, et toetudes neile saartele Itaalia võib sõja korral kontrollida ja ohustada niihästi liiklemist Dardanellidesse ja Musta merre kui tervet liiklust Vahemere idaosas. Võttes arvesse Dodekaneesi saarte suurt strateegilist tähtsust, keeldusid Inglismaa ja Prantsusmaa paljude aastate kestusel tunnustamast nende vallutamist Itaalia poolt ning lõplikult see sündis alles 1923. aastal Lausanne'i lepinguga.

Maailmasõja eel, 1914. a. kevadel, tähendas Englise peaminister sir Edward Grey sel puhul Itaalia suursaadikule: „kui viimase aasta jooksul on Itaalia valitsus riivanud Briti huvisid tõsisemalt kui kaks ükskõik millist Euroopa suurriiki kokku.“

Kas ei meenuta see, mis sündis Dodekaneesi saartega, elavalt meile praegusi sündmusi seoses Abessiinia vallutamisega?

Sattunud ka Tuneesia pärast vastuollu Prantsusmaaga, astus Itaalia 1882. aastal kolmikliitu Saksamaaga ja Austriaga, milline liit uuendati 1912. aastal. Sellest hoolimata näeme Itaaliat alates 1915. aastast maailmasõjas entente-riikide pooltel, pärast seda, kui Londoni lepinguga temale oli antud rahuldavaid lubadusi Dodekaneesi saarte tunnustamise ja Austria alade suhtes.

Maailmasõjast tuli Itaalia välja, kuuludes nn. rahuldamatute riikide hulka. Põhjuseks oli see, et ta vägevad liitlased, Inglismaa ja Prantsusmaa, jagades omavahel võidetud riikide alasid, eriti Türgi pärandust Vahemere basseinis ja Saksa endisi asumaid, jätsid Itaalia pretensioonid suurelt jaolt tähele panemata. Rahukonverentsil Itaaliat käideldi nagu teise järgu suurriigina, kelle nõudmised jäid tagaplaanile. Põhjus: maailmasõjast väljatulnud Itaalia oli seesmiselt äärmuseni nõrgestatud ning Pariisile ja Londonile see oli teretulnud juhust mitte tugevdada teda ka väliselt uute maa-alade juurdeandmisega.

Siis astus näitelavale Itaalia praegune juht Mussolini. Teostanud itaalia rahva vaimse uuestisünni, ehitades üles ta rahvamajanduse, materjalse ja sõjalise võimsuse, Mussolini ei ole möödunud 15 aasta jooksul jätnud kasutamata ainsatki juhust, et tervele maailmale, eriti aga Itaalia endistele liitlastele, tuletada meelde selle suurriigi territoriaalseid pretensioone ja vajadusi uute koloniaalvalduste järele. 1924. a. ta saavutas Jugoslaavialt Fiume, tõmbas 1926—1927. aastate lepingutega Itaalia mõjupiirkonda Albaania ja viis lõpule Aafrikas Liibüa tegeliku alistamise. Peale 1924. a. Inglismaalt saadud Džubamaa (osa Itaalia Somaalimaast Ida-Aafrikas) ei

Kindralmajor

Herbert Brede VR I/2

50-aastane.

25. aprillil s. a. saab 3. Diviisi ülem kindralmajor *Herbert Brede* 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud 25. 04. 1888 Virumaal Püssi vallas. Üldhariduse omandas Peterburi I reaalkoolis, sõjalise hariduse — Mihaili Suurtükiväekoolis 1907—1910 ja Prantsuse Kõrgemas Sõjakoolis 1927—1929. Endise Vene sõjaväes teenis septembrist 1907 kuni vene vägede lagunemiseni revolutsioonikeerises. Maailmasõjast võttis osa 5. Küti Suurtükiväedivisjoni koosseisus noorema ohvitserina ja detsembrist 1916 — 100. Suurtükiväebrigaadi koosseisus patareiuülemena, viibides kogu aeg pidevalt rindel.

Eesti sõjaväkke astus kapteni auastmes detsembris 1918. Vabadussõja ajal teenis 1. Suurtükiväepolgu 1. divisjoni ülema, 2. Suurtükiväepolgu ülema ja Suurtükiväevalitsuse ülema ametikohtadel. Rahu ajal on teotsenud mitmesugustel juhtivatel kohtadel. Praegusesse ametisse, 3. Diviisi ülemaks, määrati septembris 1934.

Kõrgendatud alam-polkovnikuks (kolleitn.) 8. 07. 1919, polkovnikuks (kolonelik) 11. 02. 1920 ja kindralmajoriks 24. 02. 1934.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on kindralmajor Bredele annetatud I liigi 2. järgu Vabaduse Rist ja normaaltalu. Peale selle evib ta Kotkaristi I, II ja III klassi teenetemärke, Läti Karutapjate ordu 2. järgu aumärki, Poola Sõjaristi ja endise Vene Vladimiri ordu 4. järgu aumärki mõõkade ja lindiga, Anna ordu 3. ja 4. järgu aumärke mõõkade ja lindiga, Stanislaoose 3. ja 4. järgu

Kindralmajor Herbert Brede VR I/2.

aumärke mõõkade ja lindiga ja Georgi mõõka.

Kindralmajor Brede kui laialiste teadmistega ja kõrge intelligentsiga suurtükiväe ohvitseril, kes pikemat aega püsiva hoole ja armastusega on juhtinud Eesti suurtükiväeasjandust, hiljem Sõjaväe Õppeasutist ja diviisi, on meie relvastatud jõudude võitlusvõime arendamise alal silmapaistvaid teenid.

Soovime juubilarile tema 50. hällipäeva puhul palju õnne, tervist ja jõudu ning loodame, et ta veel kaua suudab edasi töötada riigikaitse hüvanguks.

suutnud aga Mussolini midagi heaga välja kaubelda oma endistelt liitlastelt. Rohkemgi. Hoolimata Mussolini sõjakaist kõnedest, vaadati Itaalia nõudlustele Pariisis ja Londonis kaua aega koguni ülalt alla. Tagajärjetult püüdis Mussolini Washingtoni ja Londoni merekonverentsidel saavutada ka sõjalaevastiku pariteeti Prantsusmaaga Vahemeres, mis äpardus alati viimase vastuseismisel. Kagu-Euroo-

pas on püütud järjekindlalt nõrgestada Prantsusmaa loodud liitudesüsteemi. Hispaania Primo de Rivera diktatuurivalitsusega sõlmis Mussolini 1926. a. sõpruslepingu, mille kaugemaks eesmärgiks oli Itaalia positsioonide kindlustamine Vahemere lääneosas. Juba tol ajal kirjutati elavalt Hispaania Balearide saarte kasutusvõimalustest Itaalia poolt võimaliku sõja korral ta endiste liitlastega.

Käesoleva artikli kitsad piirid ei või-

malda lähemalt selgitada kõiki neid välispoliitilisi malekäike, mida on teinud tõusva Itaalia juht oma mõjuvõimu tõstmiseks, kasvatamiseks ja arendamiseks Euroopas, eriti aga Vahemere basseinis ja Kagu-Euroopas. Kuid ka toodud lühike ajalooline ülevaade selle suurriigi arengust viimase veerandsajandi kestusel, eriti aga pärast maailmasõda, näitab vankumatult, et iga Itaalia samm oma territoriaalsete valduste laiendamiseks ja strateegiliste positsioonide kõvendamiseks Vahemere basseinis on kutsunud Londonis ja harilikult ka Pariisis välja vastuseisu, kuni lõppeks Mussolini viimane ja kõige vägevam samm — Abessiinia vallutamine — viis Rooma-Londoni suhted seisukorrani, milles Inglise peaminister Chamberlain kartis sõja plahvatamist.

Itaalia-Inglise rivaliteet Vahemere ja viimaseil aastail ka Punase mere basseinis kannab seega teatavat püsivamat, tõsisemat ilmet ning ta algpõhjuseks on, ütlеме otsekoheselt, Itaalia pidev, aasta-aastalt üha suurenev ekspansioonitung neis piirkondades, ühenduses Briti kindla otsusega avaldada vastupanu sellele ekspansioonile. Prantsusmaad õnnestus küll Mussolini, osavate lubadustega Lavalile jaanuaris 1935, ajutiselt neutraliseerida vähemalt Abessiinia küsimuses. Sellega ei ole aga võistlus nendega riikide vahel Vahemeres veel kaugeltki kõrvaldatud, kuna selle põhjused seal on sarnased Inglismaale.

Kumbki neist nähteist — Itaalia ekspansioon ja Briti aktiivne vastupanu sellele — evib sügavaid geopolitilisi aluseid, mis pärast vaatleme neid veidi lähemalt.

Briti maailmariigi võimupositsioonid Vahe- ja Punase mere basseinis.

1. Briti geopolitiline telg.

Viimasel ajal on hakatud riikide- ja rahvastevahelisi geopolitilisi suhteid väljendama näitlikult geomeetriliste mõistetega — telgedega ja kolmnurkadega. Eriti palju kõneldakse ja kirjutatakse praegu Berliin-Rooma ja London-Pariis telgedest ning Berliin-Tokio-Rooma kolmnurgast.

Kasutades seda piltlikku väljendusviisi, võime ütelda, et Vanas Maailmas on olemas geopolitiline telg, mille ümber graviteerub Briti Maailmariik. Geograafiliselt seda telge tähistavad järgmised tähtsamad punktid: Lon-

don — Gibraltar — Vahemeri — Suessi kanal — Punane meri — Bab-el-Mandebi väin — Kalkutta — Ceylon — Singapur — pikendusega Hong-Kongini. See ümmarguselt 14 000 km pikkune geograafiline telg, mis moodustab Briti impeeriumi elusoonet, asub vähemalt 5500 km pikkuselt Vahemere ja Punase mere basseinis. Ajalooliselt Suur-Briti maailmariik on ehitatud merede valitsemisele — see oli kõige kiirem, odavam ja võimsam ekspansiooniviis saartel asuvaile ettevõtlikele britlasile tol ajal, mil merel puudusid veel väarikad võistlejad. Sisemeresid valitseb see, kelle valduses on nende suudmed, meres asuvad saared ja võimalikult laialdaselt ka kallas. Ka pikaks venitatud kitsas Vahe- ja Punase mere basseinis on Briti impeerium viimase kahe sajandi kestusel äärmise püsivusega ja järjekindlusega soetanud ja ehitanud endale sadamaid, laevastiku baase ja tugipunkte, nagu Gibraltar, Suess, Malta, Küpros, Haifa, Aleksandria ja Aden, kiskudes ühtlasi oma protektoraadi ja mõju alla võimalikult laialisi alasid nende merede kallastel, nagu Egiptus ja Inglise-Egiptuse Sudaan, Palestiina ühes Trans-Jordaaniaga, Irak ja Briti Somaalimaa, Aden, osalt koguni Jeemen ja Hedžas.

Mereühendustele on pärast maailmasõda lisandunud õhuhüüendused nende baasidega ja toetuspunktidega, millede regulaarne töö rahu ja sõja ajal evib esmajärgulist tähtsust Briti maailmariigi laialipaisatud osade sidumiseks üheks orgaaniliseks tervikuks.

Konkreetsema ettekujutuse saamiseks Inglise võimupositsioonidest Vahe- ja Punase mere basseinis, nende tugevaist ja nõrkadest külgedest, iseloomustame lühidalt neid baase ja valdusalasid.

2. Gibraltar.

Gibraltar, vallutatud 1704. a. inglise laevastiku poolt, on ehitatud inglaste poolt merelt võitmatuks kindluseks; ühtlasi tähtis sadam ja laevastiku tugipunkt, mis kontrollib tervet mereliiklust Atlandi ookeani ja Vahemere vahel. Kuna Gibraltar asub kõigest 28 km vastaskaldast, siis on Inglismaa teravalt jälginud seda, et see kallas ei kuuluks mõnele tugevale mereriigile. Tunnustades Prantsusmaa ülemvõimu Maroko suuremas osas, on selle põhjapoolne teravnurk (28 000 km², 74 400 elanikuga) jäetud Briti mõjul Hispaaniale, kusjuures Melillast Atlandi ookeanini Hispaania ei võinud ehitada mingeid kindlustusi ning

tähtis Tangeri (Tandža) piirkond (373 km², 97 000 elan.) oli kuulutatud koguni rahvusvaheliseks alaks. Ühe sõnaga, ehitatud Vahemere läänesuudmesse merelt võitmatu värava — Gibraltari kindluse — Briti on teinud kõik selleks, et olla selle värava ainsaks vahiks ja kaitsjaks. Säärane talitusviis osutus vajalikuks, et tagada Inglismaale vaba läbipääsu Gibraltarist nii rahu kui sõja ajal. Gibraltari tähtsus Briti maailmariigi teljel on seda suurem, et Inglismaa ei evi Vahemere läänes osas teisi toetuspunkte ja baase. Viimane asjaolu, tundudes suure puudusena, on üks mõjuvamaid põhjusi, mis Londoni on viinud järjest tihedamasse koostöösse Prantsusmaaga, kelle merebaasid Aafrika põhjakaldal ja võimsate kindlustatud tugipunktide kolmnurk — Toulon, Bizerta, Casablanca — täiendavad kasulikult seda, mis inglistel onestel puudub.

Gibraltari nõrkuseks on ta kitsas maa-ala, kõigest 5 km² ja sadama lähedus Hispaania piirile — ainult 9 km. Kindluse kaitsmine seega võimaliku kallaletungi vastu Hispaania territooriumilt osutub tänamatuks ülesandeks.

3. Malta ja Küpros.

Malta, 316 km², 231 000 elanikuga saar, ühes ümbritsevate vähemate saartega, 100 km kaugusel Sitsiiliast; langes inglaste kätte 1800. aastal, pärast Trafalgari võitu prantslaste üle. Peasadam La Valetta on üks tähtsamaid söesadamaid Vahemeres. Asudes Vahemere keskosas, Sitsiilia-Aafrika vahelise 135 km laiuse väina suudmes, on Malta oma strateegilise positsiooni tõttu suurepäraseks laevastiku toetuspunktiks, mis pärast inglased ta ongi ehitatud võimsaks merekindluseks. Lennuväe arenedes on aga Malta, oma läheduse tõttu Sitsiiliale, kaotanud palju oma võimsusest ja ka tähtsusest. Teatavasti oli inglise sõjalaevastik Vahemeres septembris 1935 sunnitud lahkuma Malta reidilt ning kartes Itaalia õhujõudude võimalikku kallaletungi, asuma Vahemere idaosas, Aleksandria ja Haifa sadamaisse. Sellest hoolimata Briti nähtavasti ei kavatsenud Maltat siiski mitte maha jätta, vaid ta kindlustatakse

Gibraltar — Inglise tõkkekindlus Vahemere suudmes.

tugevaks allveelaevade ja õhujõudude baasiks. Briti pealveelaevastiku peajõud aga koondatakse Vahemere idaossa — Haifa, Aleksandria ja Küprose saare idakaldal asuva Famagusta sadamaisse. Ühtlasi on otsustatud Küprose saar (9288 km², 350 000 elanikuga) muuta Briti suurte lennuliinide, London-Kaplinn ja London-Singapur sõlm-punktiks, vastavate laialdaste kindlustatud baasidega.

4. Egiptus ja Suessi kanal.

Egiptus (994 300 km², 14,2 milj. elanikuga), okupeeriti inglaste poolt varsti pärast Suessi kanali avamist. Kes valitseb Egiptust, valitseb ja kontrollib tegelikult ka Suessi kanalit ja liiklust selles kanalis. Selle põhimõtte kohaselt on inglased neile omase visadusega ja painduvusega kaitsnud oma ülemvõimu ka Egiptuses. 1922. aastal saavutas Egiptus osalise ja 1936. a. täielise iseseisvuse. Itaalia-Abessiinia sõja mõjutusel sõlmitud lepinguga peab Egiptus sõja korral andma Inglise kasutada oma sadamad, aerodroomid ja ühendusteid. Kanali piirkonnas ta peab lubama Britil pidada 10 000-mehelise maaväe ja 400 lennukit. Egiptuse oma relvastatud jõudude tegelikuks õpetajaiks on inglise ohvitserid. Egiptuse sadam Aleksandria on ehitatud võimsaks sõjasadamaks ja kindlustatud toetuspunktiks. Ta läheduses asub laialdane lennubaas õhuühendustega Kaplinna, Singapuri ja Londoni. Asudes Vahemere idaosa lõunakaldal ja Punase mere läänekaldal, evib Egiptus oma geopolitilise positsiooni tõttu võrratut tähtsust Briti maailmariigi üldises süsteemis. Hoides alal oma mõju Egiptuses, kontrollib Inglismaa tegelikult tervet liiklust Suessi kanalis, olles suuteline seda ka-

nalit tarbekorral sulgema. Maailmasõja ajal oli Suessi kanal taktikaliselt Briti valduses. Suessi kanali kaitsmist võimalike kallaletungide vastu ükskõik millises suunas loevad inglased oma esmajärguliste ülesannete hulka Vahemere basseinis, mispärast nad on ümbritsenudki selle kanali kas nende mõju all olevate, nagu Egiptus, või nende eneste valdusaladega (Sudaan) ja mandaatmaadega, nagu Palestiina ühes Trans-Jordaniaga ja Irak. Inglise-Egiptuse Sudaan (2,6 milj. km², 5,6 milj. el.), valitsedes Niiguse jõe ülemjooksu, evib seetõttu suurt tähtsust ka Egiptuse vaeshoidmiseks. Abessiinia vallutamise Itaalia poolt on Sudaani osatähtsus veelgi tõusnud, sest ta lahutab nüüd Itaalia Liibüa Abessiiniast.

Palestiina (26 300 km², 933 000 el.), Trans-Jordania (42 000 km², 300 000 el.) ja Irak (371 000 km², 2,8 milj. elan.), endiste Türgi aladena, vallutati inglase poolt maailmasõjas ja Rahvasteliidu mandaatmaadena anti pärast sõda inglise valitsuse alla. 1932. aastast saavutas Irak iseseisvuse. Irak varustab inglise laevastikku naftaga, mis torustiku kaudu saadetakse Haifa sadamasse. Kuna ka Prantsusmaa saab tähtsa osa oma õlivarustusest Irakist, siis tõstab see veelgi ülaltoodud mandaatmaade sõjalist tähtsust Vahemere idakaldal.

5. Aden ja Bab-el-Mandebi väin.

Punase mere lõunasuudmes, Bab-el-Mandebi väina ida- ja lõunakaldal, Araabia poolsaare lõunatipus, evib Inglismaa Adeni koloniaalmaa (24 800 km², 148 000 elanikuga) ühes samanimelise kindlustatud linnaga ja sadamaga Adeni lahes. Adeni sadam on tähtis laevastiku baas ja kaubanduskeskus Araabiaga ja Ida-Aafrikaga, mille aastane läbikäik tõuseb 6,4 miljoni tonnile. Adeni koloniaalmaast põhja pool, Punase mere idakaldal asub iseseisev araabia kuningriik Jeemen (62 000 km², 1 milj. elan.). Võtnud maailmasõjast osa liitlaste poolel, kuulub seegi maa-ala tegelikult Inglise mõjupiirkonda, nagu ka Araabia poolsaare lõunapiiril asuvad laialised alad Hadramut nime all. Üldiselt on terve Araabia (3 milj. km², 4—5 milj. elanikuga) laialised maa-alad jaotatud mitmeks enam-vähem iseseisvaks suguharu-riigiks, keda sel teel hoiab vaos briti traditsiooniline politika idas.

Punase mere lõunasuudmes kuulub Britile veel rida vähemaid saarestikke, milledest mõningaid eriti viimasel ajal kindlus-

tatakse. Selle suudme läänekallas kõige kitsamas kohas kuulub Prantsusmaale ühes Djibuti linnaga, sealt põhja poole, kuni Sudaanini asub Itaalia Eritrea. Adeni lahe lõunakallas on aga Briti Somaali asumanna inglise valduses.

6. Vahe- ja Punase mere basseini tähtsus Briti maailmariigis.

Kokku võttes võib tähendada, et Briti on oma impeeriumi võimupositsioonid Vahe- ja Punase mere basseinis kindlustanud tugevate toetuspunktidega nende merede suudmes ja saartel ning laialdaste valdus-, mandaat- ja mõjualadega kallastel. Kõige tugevamad on Briti positsioonid Vahemere idaosas ja Punase mere basseinis ühes Suessi kanaliga. Vaadeldes kaardil selles piirkonnas asuvaid Inglise laialdasi asu- maid, mandaat- ja mõjualasid, märkame, et nad kõik on loomulikuks geograafiliseks jätkuks selle riigi koloniaalmaadele Indias, Lõuna- ja Ida-Aafrikas, moodustades nendega teatava pideva orgaanilise terviku ümber India ookeani. Geograafiliselt Briti praeguse impeeriumi Aasia ja Aafrika harud ühtuvad Vahemere idaosas, millist piirkonda võime seega võtta selle maailmariigi gravitatsiooni keskuseks. Vahe- ja Punase mere basseini evivad järelkult Suur-Briti maailmariigi üldises süsteemis hoopis suuremat, laialdasemat ja sügavamalt geopolitilist tähtsust, kui seda, mille temale on reserveerinud Mussolini, tähendades, et Vahemeri on Inglismaale ainult üks ühendusteid. Ei! Küll ka ühendustee, kuid ühtlasi üks olulisi ja orgaanilisi Briti maailmariigi osi, milleta see impeerium lakkab olemast ta praegusel kujul. Briti impeeriumi positsioonide nõrgimaks kohaks Vahemere basseinis on selle mere lääneosa, kus neid aga täiendab tõhusalt Prantsusmaa. Mõlema suurriigi tihe koostöö selles piirkonnas on Britiseisukohalt ilmtingimata vajalik, nagu seda tegelikult näemegi.

Pidades silmas Vahe- ja Punase mere basseini suurt tähtsust Briti impeeriumi üldises süsteemis, on London väga tõsiselt huvitatud sellest, kuidas tema võimupositsioonidele seal suhtuvad Itaalia ja Hispaania. Maailmasõja ajal esimene neist läks temaga teatavate kompensatsioonide ahvatlusel kaasa, teine

jäi heatahtlikult neutraalseks. See oli ideeline lahendus, parim kõigist ettekujutatavaist.

Itaalia ekspansioon ja võimu laiendamine Vahe- ja Punase mere basseinis.

1. Ekspansiooni põhjusi ja ta ajalooline levik.

Mussolinil on õigus, kui ta tähendas, et Itaaliale Vahemeri tähendab tervet ta elu. Pärast Etioopia vallutamist peab seda täiendama veel Punase merega. Itaalia endine kuningriik ja praegune impeerium asuvad täielikult nende merede basseinis. Ainult ta uus asumaa — Etioopia — ühes Somaalimaaga, evib vaba väljapääsu India ookeanile. Austria liitumisega Saksamaa külge on Itaalia tahehtamatult veelgi suuremal määral orienteeritud Vahe- ja Punase mere basseini, sest siitpeale väheneb järjekindlalt Berliini arvel Itaalia mõju Kagu-Euroopas. Säärasel olukorras, kuidas võivad tunduda Mussolinile Briti impeeriumi ajalooliselt ülesehitatud võimupositsioonid selles piirkonnas: vastaspooleli kontrollitud liiklus nende merede suudmeis, mida vajaduse korral võib sulgeda täielikult, tugevad kindlustused saartel, sõjalaevastiku, lennuväe kindlustatud baasid, ühenduses võimsa sõjalaevastikuga ja lennuväega? Itaalia uus asumaa Etioopia on ju tegelikult täiesti eraldatud kuningriigi teistest osadest. Temaga ühendusepidamine on võimalik ainult mereteed mööda, läbi Suessi kanali, mida Mussolini praegu loeb sama hästi kui inglase valduseks.

Peab aru saama, et tänapäeva tõusvale fašistlikule Itaaliale kõik need kitsendused tunduvad äärmiselt tülikana ja ebaõiglaseks, mis riivavad sügavalt mitte ainult rahva enesetunnet, vaid ka ta elulisi huve. Nende kitsendustega oldi sunnitud leppima, kuni Itaalia ise oli veel nõrk. Kuid 19. sajandi kolmandal veerandil lõpetas Itaalia oma rahvusliku ühinemise, ning varsti pärast seda sajandi neljandas veerandis — algas selle suurriigi enese territoriaalne ekspansioon Vahe- ja Punase mere basseinis. Itaalia aktiivse koloniaalpolitika tulemuseks oli Eritrea vallutamine (1882) Punase mere läänekaldal. Katse alistada aga Abessiiniat lõppes temale fiaskoga (1896). Järgnevalt suundus Itaalia ekspansioon, nagu harilikult ikka, kõige nõrgema vastupanu suunas — tolle-

aegsetele Türgi aladele, kust Itaalia, nagu nägime, omandas 1912. a. laialdased alad Põhja-Aafrikas — Tripolitaania (0,9 milj. km², 544 000 elan.) ja Kürenaika (600 000 km², 186 000 el.) ning Egeuse meres — Dodekaneesi saarestiku. Sellest ajast peale on Itaalia järjekindlalt ja püsivalt, kasutades kõiki võimalikke poliitilisi ja muid malekäike, inklusiv osavõtt maailmasõjast, püüdnud laiendada oma valdusalasid Vahe- ja Punase mere basseinis. Neid püüdeid peab kahtlematult lugema suurel määral õigustatuks, sest Itaalia ekspansiooni kannab selle rahva kitsad elamistingimused emamaal, ühenduses ta suure loomuliku juurdekasvuga. Itaalia emamaa (310 137 km², 42 milj. elanikuga) on üks tihedaimalt asustatud alasid Euroopas. Keskmise elamistihedus on 130 inimest ühel km²; tõuseb aga viljakail tasandikel ja orgudes 200 ja kohati koguni 300 inimesele. Liikudes Itaalias torkab silma mägede nõlvakuile kuhjatud terrassasulaid, mis sageli mitmekümnekordselt tõusevad orgudest taeva poole. Itaallane peab seega elama kitsalt ja leppima piskuga. Oma kitsalt ja looduslikult ka kehvalt kodumaalt on itaallased rohkel arvul emigreerunud ümbritsevaile Prantsuse aladele

W. H. Gusovius

Tallinn, Harju tänav 21, tel. 477-36

Ainuesindus

E e s t i s :

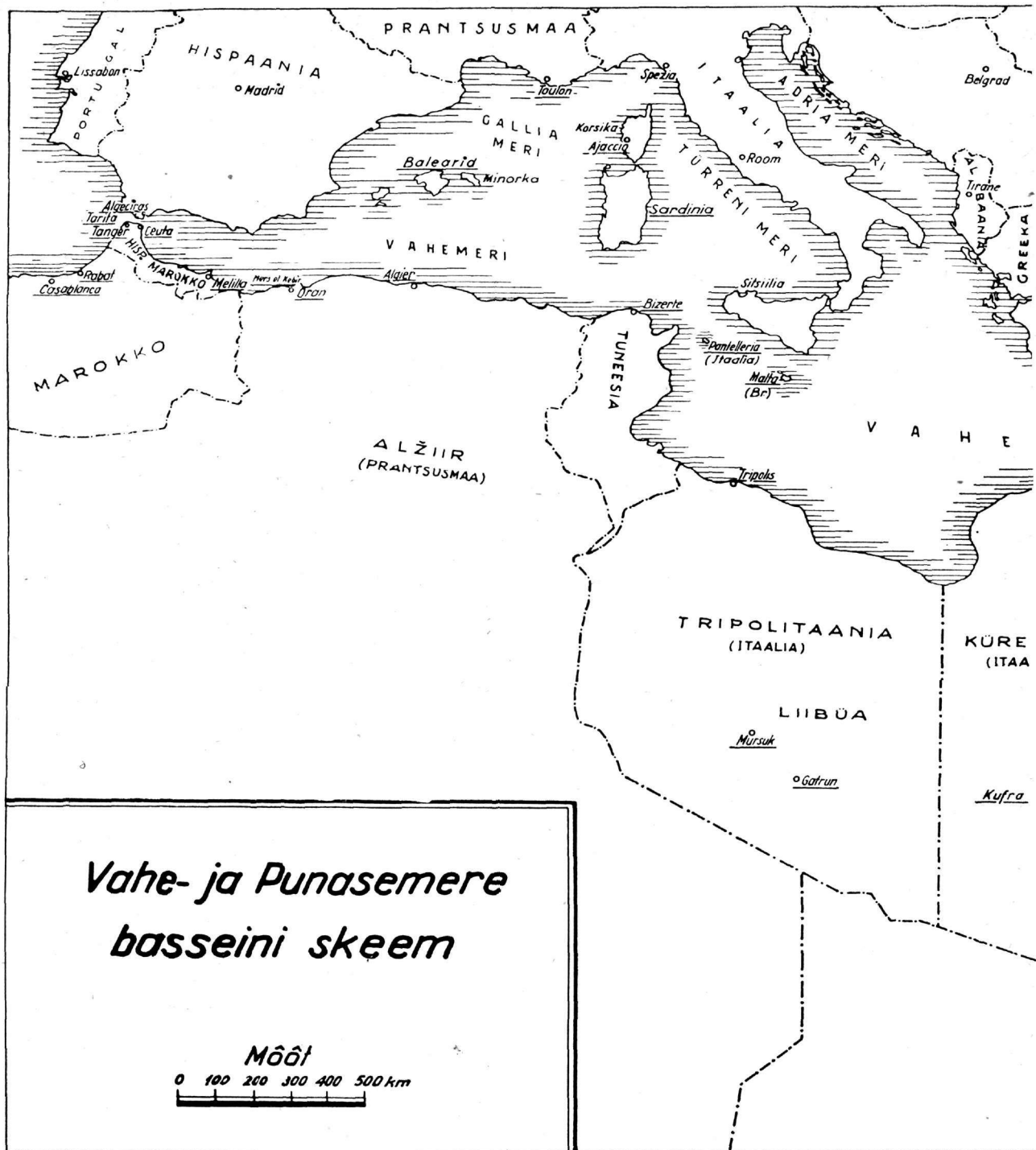

Kirjutusmasinad
Heftimismasinad

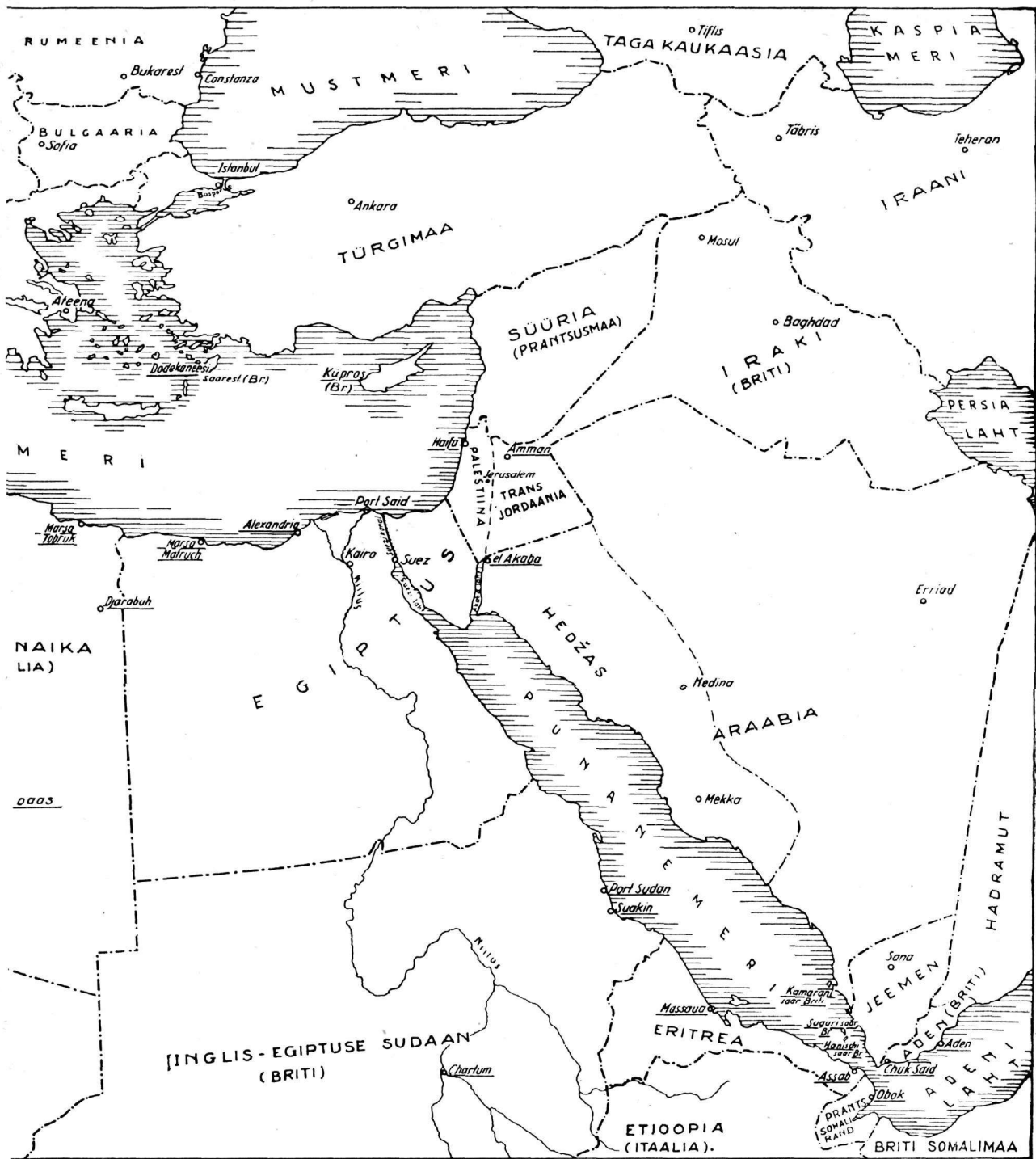
„PELIKAN
ROTAFIX“
paljundus-
masinad

Kvaliteetartiklid kantseleide
ja joonestusruumide jaoks

— Korsikasse, Lõuna-Prantsusmaale ja Tuneesiasse. Viimases itaallaste arv ületab juba prantslasi. Itaalia rahva igaaastane loomulik juurdekasv tõuseb vähemalt 300 000 inimesele ning kitsaist elamistingimustest hoolimata ohutatakse seda fašistliku valitsuse poolt püsivalt hoidma alal vähemalt endisel kõrgusel. „Kui Ita-

lia rahvas tahab midagi tähendada Euroopas,“ märgib sel puhul Mussolini, „peab ta käesoleva sajandi keskpaiku tõusma vähemalt 50 miljonile.“ Säärseis tingimustel on arusaadav, et Itaalia kohal praegu ja tulevikuski valitseb püsivalt teatav kõrgepinge, mille järeldeuseks on tunguute asustusalade järele. Emamaa loo-

dusvarade nappus (metallid, kivisüsi, nafta) sunnivad Itaaliat otsima tööstus-toorainete turge väljaspoolt, mis viib paratamatult uute koloniaalmaade ja mõjualade otsimisele, s. o. jällegi territoriaalsele ekspansioonile. Itaalia ekspansiooni tung oma põhiolemuselt sarnaneb Jaapani omale nii oma põhjustelt kui järeldesteltki, viies

mõlemad suurriigid võistlusse Briti impeeriumiga.

2. Fašism ekspansiooni organiseerijana.

Kuid selleks, et saada väarikaks riivaaliks Britile Vahemere basseinis, pidi Itaalia ise nõrga teise järgu suurriigi seisu-

korrast, kellena ta tuli välja maailmasõjast, tõusma seesmiselt kindlaks ja tugevaks suurriigiks, võimsate relvastatud jõududega maal, merel ja õhus, kelle toetusel ainuüksi võis loota saavutada konkreetseid tulemusi rahvusvahelisel võitlusväljal. Selle määratu ülesehitustöö möödunud 15 aasta kestusel teostas Itaalia fašistlik valitsus Mussoliniga eesotsas. Seades endale ülesandeks tugeva, võimsa riikliku terviku ülesehituse, Mussolini mobiliseeris selleks kogu rahva vaimsed jõud. Ta lõi kõigepealt fašistliku õpetuse riigist kui mingist absoluutsest, igavesest suuruselt, millele üksikindiviid ja kodanik peab olema vaid vahendiks. Sellele vastavalt reglementeeriti ka fašismi kui ideoloogilise õpetuse moraali ja distsipliini koodeksid, perekonnaelu põhimõtted jne. Kuna rahvamass ei ole suuteline mõistma riigi igavesi, kõrgeid eesmärke, siis poliitiline võim riigi juhtimisel peab kuuluma mitte rahvale, nagu seda õpetab demokraatia, vaid rahvast kõrgemal seisvale ja rahvust teenivale, eliitisikuist koosnevale fašistlikule parteile, ducega eesotsas. Et saavutada rahvuse ja riigi vaimses ja majanduslikus arengus maksimaalseid tulemusi, piirab fašism isikuvabadust, seades kodanike vaimu-efu avaldused täielikult riikliku kontrolli alla. Tunnustades majandusalal eraomandit ja isiklikku algatust, ta nõuab aga nende kasutamist rahva huvides ja seab kapitalistliku eramajanduse riikliku kontrolli alla. Mussolini igavikuriiki peab seega teenima terve rahvas, kõigi oma vaimsete ja materjalsete jõududega, mille ettevalmistamise, kasvatamise ja arendamise kõrgeimaks määrajaks ja juhtijaks on ta ise. Valmistades end ette võitluseks maksva staatuse vastu Vahe- ja Puna-se mere basseinis, lõi Mussolini Itaalias patsifismivastase ideoloogia, õpetades, et ainult sõda viib inimenergia maksimaalse tõusuni, asetades inimese ja rahva elu ja surma alternatiivi ette. „Parem on lõvina surra kui lamhana elada“ — see ja paljud samalaadsed Mussolinilt väljendatud lentsõnad on süstemaatilise propagandaga sisendatud tervesse itaalia rahvasse. See riigimees on ühtlasi äärmise järjekindlusega oma rahva valmistanud ette ja rakendanud — sõjaks, viies ka Itaalia relvastatud jõud maal, merel ja õhus nende võimete maksimaalse piirini.

3. Itaalia ja Briti merejõud.

Tugevaid mere- ja õhujõude Itaalia vajab kõigepealt oma pika merepiiri kaitseks, mis selleta oleksid täielikult avatud vastase

kallaletungile merelt. Seepärast, kui Itaalia oli merel nõrk, teda hoidis vaos Briti võimsa sõjalaevastiku olemasolu Vahemeres, oma tugipunktiga Maltas, Sitsiilia läheduses. Et end julgestada, veelgi rohkem aga, et teotseda aktiivselt, tuli Mussolinil soetada eelkõige tugev ja moodsalt relvastatud sõjalaevastik ja lennuvägi. Mõlemate ülesehitamine, mis on praegu sündinud tõsiasi, nõudis pikaajalist, süstemaatilist tööd ja ka väga suuri jõupingutusi Itaalia rahvamajanduselt. Võrreldes Briti ja Itaalia sõjalaevastikke näeme, et esimene ületab oma kogutonnaazilt veel praegugi viimase enam kui kolmekordselt. Säärane võimas ülekaal on saavutatud peamiselt suurte lahingulaevade, kergete ja raskete ristlējate arvel. Mis puutub aga vähemaisse laevadesse, nagu miinihävitajad, miiniristlejad ja luurelaevad, siis võib Inglise ülekaalu sel alal hinnata mitte rohkem kui 1½-kordseks, nii ühikute arvult kui üldtonnaazilt.¹⁾ Kõige tähelepanavam on aga see, et Itaalia allveelaevastik juba praegu ületab oma ühikute arvult Briti oma (Itaalia — 84, Briti — 71), kuigi viimased enamikus on võimsamad. Üldiselt erinevad mõlemad laevastikud oma iseloomult teineteisest tunduvalt. Briti evib võimsa ookeanilaevastiku, kuna Itaalia sõjalaevastik on rohkem kohaldatud teotsema kitsa sisemere basseinis. Eriti viimane asjaolu sunnib Itaalia sõjalaevastikku ta kodumerede piirkonnas hindama väga kardetava vaenlasena Inglise merejõududele. Kõige ohtlikumaks võib seal Britile kujuneda Itaalia moodne, arvukas allveelaevastik. Kuigi praegustes rahuaja-tingimustes, mil Inglise ja Prantsuse tähelepanu on koondatud Vahemerre, nende sõjalaevastikud koos evivad seal absoluutset ülekaalu, peame arvestama, et olukord sõja ajal muutub. Itaalia kõrval võivad astuda välja ka teised riigid ja see sunnib nii prantslasi kui inglasi, eriti aga viimaseid oma merejõude rohkem hajutama laiali. Eeskätt tuleb inglise sõjalaevastikku praegu lugeda nõrgaks India ookeani piirkonnas, mis on tähtsamaid põhjusi selle suurriigi praegusele kiirele massiivsele relvastumisele merel.

4. Itaalia ja Briti õhujõud.

Itaalia sõjalist võimsust Vahe- ja Puna-se mere basseinis on aga eriti tõstnud ta moodne arvukas lennuvägi. Kaugenägeliku riigimehena ja juhina asus Mussolini pärast maailmasõda oma nõrga

¹⁾ Flottes de Combat 1938.

lennuväe ülesehitamisele juba siis, kui Prantsusmaa püüdis veel ajada läbi oma vananenud sõjaaegse materjalosaga ja Inglismaa vähendas oma tugeva sõjaaegse lennுவေး (nagu sõjalaevastikugi) miinimumini. Praktiseerides ise lendurina, kiskus Mussolini otse oma eeskujuga Itaalia noorsoo valutamise õhku. Püsiva, järjekindla töö tulemusena jõudis Itaalia lennுவေးgi 1935—36. a. tugevamate hulka Euroopas, ületades kaalult Briti lennுவေး. Ülevaate mõlemate suurriikide esimese liini õhujõududest 1. märtsiks 1937. a. annab järgnev võrdlustabel²⁾:

Lennukite liigid	Kodumaine lennுவေး.		Koloniallennுவေး.		Merelennுவေးgi		Kokku	
	Briti	Itaalia	Briti	Itaalia	Briti	Itaalia	Briti	Itaalia
Hävitajad	350	576	222	36	48	60	620	672
Luurelennukid	168	300	60	264	138	192	366	756
Lahingulennukid . . .	600	144	—	—	—	—	600	144
Pommitajad	—	480	—	128	—	80	—	688
Lennupaadid	30	—	24	—	36	—	90	—
	Kokku						1676	2260

Esimese liini lennுவေးle peame Briti suhtes arvestama juurde 10% reservi. Itaalia evib reservina 1400 lennukit ja peale selle ümmarguselt 300 lahingulennukit koolides. Briti lennுவေး kogujõude võime seega hinnata 1. märtsiks 1937 — 3300 lennukile, Itaalia oma aga ümmarguselt 4000 lennukile. Need arvud näitavad selgelt, mispärast Briti oma sõjalaevastikuga ei tunne end enam Vahemeres kindlana ning oli sunnitud asuma kiirele massilisele relvastumisele ka õhus. Kitsas Vahemere basseinis Itaalia arvukas lennுவေးgi, toetudes oma tihedale baaside võrgule emamaal ja kolooniates, võib teotseda väga aktiivselt, eriti sõjalaevade vastu. Seepärast oli Inglismaa sunnitud asuma ka õhukaitse põhjalikule ümberkorraldamisele oma sõjalaevastikus, esmäärgiga tõsta laevades õhutõrje relvastust ja kindlustada laeva õhupommide purustiste vastu.

5. Itaalia geopolitiline positsioon. Pantelleeria saar.

Iseendast Itaalia geopolitiline positsioon Vahemere basseinis on küllalt soodus, et toetudes oma relvastatud jõududele, mõjuvalt ohustada seal Briti ja Prantsusmaa liiklusevabadust ning ähvardada ühtlasi nende koloniaalvaldusi eriti Aafrika mandril. Pikk skeemile näitab, et Itaalia evib Vahemeres keskses seisukoha, sest Apenniini poolsaar, koos Sitsiilia ja Pantelleeria saartega jaotab selle mere põhjast lõunasse kahte ossa. Kuna kitsast Messiina väina Sitsiilia saare ja

mandri vahel võib lugeda tarbekorral täielikult suletavaks itaallaste poolt, siis osutub ainsaks vabaks pääsuks ühest mere osast teise 135 km laiune väin Sitsiilia saare ja Aafrika mandri vahel. Seda väina võib lugeda Itaalia Gibraltariks. Küll kuulub väina Aafrika-kallas Prantsusmaale (Tuneesia), kes seal on ehitanud kindlustatud laevastiku tugipunkte (Bizerte ja Tunis), väina keskosas asuv väheldane Pantelleeria saar kuulub aga Itaaliale ja viimane on selle kindlustanud tugevaks allveelaevastiku ja lennுவေး baasiks. Pantelleeria võistleb see-

ga temast 250 km ida pool asuva Maltaga. Koos Sitsiilia ja Sardiinia kallastelt teotsevate mere- ja õhujõududega võib Itaalia seal tarbekorral väga tõsiselt takistada liiklust merel, kui seda mitte täielikult katkestada. Et Itaalia positsioonid selles piirkonnas osutuvad tugevamaks Briti omadest, see selgus täielikult septembris 1935, mil Itaalia võimaliku kallaletungi ähvardusel inglise võimast sõjalaevastik sunniti lahkuna Maltast.

Dodekaneesi saarestik.

Vahemere idaosas Itaalia evib ainsa toetusala Dodekaneesi saarestiku Egeuse meres. Saarte strateegiline positsioon on väga soodus Itaaliale: toetudes neile, osutub võimalikuks tõsiselt ähvardada liiklust Dardanellides, kuid ka ohustada pikiühendusi Vahemere idaosas. Saartest põhjapoolne — Leros — on muudetud tugevaks kindlustatud punktiks mere- ja õhujõududele.

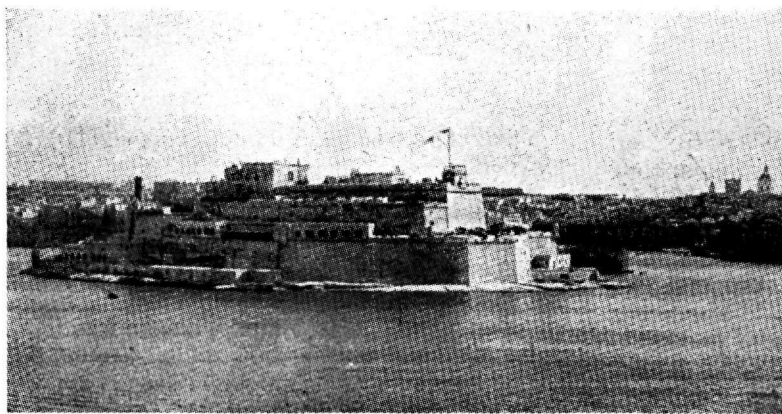
Tripolitaania ja Kürenaika (Liibüa).

Aafrika mandril Itaalia valduses olev 1,5 milj. km² asumaa, Tripolitaania ja Kürenaika evib suurt strateegilist tähtsust eriti seetõttu, et ta asub Prantsuse Alžeeria ja Tuneesia ning Egiptuse ja Inglise-Egiptuse Sudaani vahel. Neist lõuna poole näeme jällegi Prantsuse asumaid, kuigi lahutatud Saahaara kõrvega. Itaalia evib seega ka Vahemere lõunakaldal keskseid seisukohti, kust ta võib tõhusalt ähvardada nii ida pool asuvaid Inglise-Egiptuse valdusala-

²⁾ Handbuch der Luftfahrt 1937/38.

sid kui lääne- ja lõunapoolseid Prantsusmaa asumaid. Neid geograafilisi võimalusi on Mussolini ka rutanud tegelikult ära kasutama. Ta on ehitanud kõigepealt läbi terve Tripolitaania ja Kürenaika läänest idas suunas hea autotee, mille üldpikkust arvestatakse 1500 km. Kasutades seda teed, on koondatud Egiptuse piiri lähedusse tugevad jallaväe ja motomehhaniseeritud osad, millede üldsuurust hinnatakse praegu paarile armeekorpussele. Igakord, kui Inglise-Itaalia suhted näitavad kalduvust teravnemisele, suurendab Mussolini neid vägesid demonstratiivselt värske jõududega, mis närveerib tõsiselt Londonit, veelgi rohkem aga Kairot, kelle julgeolu eest Briti lepingu järele kannab teatavat vastutust. Inglise-Egiptuse Sudaani piirile läheneb Mussolini Kufra-ooaside kaudu, mis järkjärgult muudetakse kindlustatud punktideks, nagu Mursuk ja Gatrün piirkonnad Prantsuse asumade piiril. Abessiinia vallutamiseks Itaalia poolt Ida-Aafrikas on aga Inglise-Egiptuse Sudaani seisukord muutunud veelgi enam ohustatuks, sest nüüd võidakse teda ähvardada ka idast, eelkõige Tana järve piirkonnast, kuhu Mussolini motomehhaniseeritud väed jõudsid juba sõja ajal. Kui Prantsusmaa oma asumade kaitsmiseks evib tugevaid koloniaalvägesid kohapeal, siis Egiptuse, eriti aga Sudaani enda relvastatud jõud on alles veel organiseerimise ja asutamise staadiumis, mis inglaste seisukorra seal teeb eriti delikaatseks.

Välisajakirjanduses on avaldatud andmeid selle kohta, et praegustel Inglise-Itaalia vahelistel läbirääkimistel itaallaste poolt olevat esitatud ühe nõudmisena koridori moodustamine läbi Inglise-Egiptuse Sudaani, mis ühendaks Itaalia mõlemad asumad — Tripolitaania ühes Liibüaga ja Etioopia. See nõudmine, kui ta tõesti on esitatud, on

„Der neue Brockhaus.“

St. Angelo vana kindlus Malta sõjasadamas La Valetta's.

Mussolini poolt väga iseloomulik ja suurelt kavatsetud samm, mis väga ohtlik Britile. Koridori moodustamine nende suurte asumade vahel tähendaks kõigepealt teatava territoriaalselt pideva Itaalia koloniaalriigi loomist Aafrikas, India ookeanist Vahemere lõunakaldani, mille läheduses asub ka emamaa. Teiseks tähendaks vaba koridori moodustamine Sudaanis Itaalia mõju ja propaganda kandmist otse Inglise-Egiptuse valdusalade südamesse, mis Mussolini ülesande seal — võitluse briti mõjuvõimuga — teeks tunduvalt hõlpsamaks.

6. Hispaania ja vaba väljapääs ookeanile.

Kõige nõrgemaks osutuvad Itaalia positsioonid Vahemere lääneosas, kus Sardiiniast lääne poole ta ei evi enam mingeid alasid, kuhu kinnitada oma kanda. Vahemere selles osas evib aga määravat tähtsust Hispaania seisukoht, mis võimaldab valitseda mitte ainult Gibraltarit, vaid oma Baleaaride saarestikuga ka piki- ja põikühendusi merel. Hispaania on aga ka pöördud Atlandi ookeanile ja oma Kanaaria saarestikuga asub selle ookeani tähtsail ühendusteedel Euroopast Aafrikasse, Aasiasse ja Lõuna-Ameerikasse. Kuna sõjaliselt võrdlemisi nõrga Hispaania neutraalne suhtumine Vahemere küsimustesse tuli tegelikult kasuks Inglismaale ja Prantsusmaale, siis on Mussolini juba kaemat aega püüdnud seda suurriiki tõmmata poliitiliselt Itaalia sõiduvette, mis tal osalt õnnestuski kindral Primo de Rivera valitsuse ajal. Mis läks kaduma Primo de Rivera langemisega, seda püüab Mussolini praegu saavutada kindral Franco toetamisega ta võitluses vabariiklaste vastu. Hispaania kodusõda algas üks kuu pärast Addis-Abeba vallutamist, mil sealt vabanesid Itaalia vabatahtlikud. Juba see ajaline kokkulangemine näitab, et Franco väljaastumine ei sündinud Mussolini teadmata ja etteantud lubadusteta toetuse saamiseks. Tegelikult Itaalia toetus Francole ongi osutunud niivõrd kaaluvaks, et viimane oma võimulepääsu eest Hispaanias, mis praegu näib olevat veel ainult aja küsimus, võlgneb tänu eelkõige Mussolinile. Mida taotleb kõige selle juures Mussolini Hispaanias? Kindel vastus sellele küsimusele kuulub tuleviku valdkonda. Seni on Itaalia riigimehed kor-

duvalt kinnitanud, et nad austavad täielikult Hispaania territoriaalset puutumast ja terviklikkust. Eeldades nende kinnituste täitumist, näitavad aga senised sammud selgelt, mille poole võidakse püüda. Nagu on märkinud korduvalt paljud vaatlejad, kindlustavad itaallased juba pikemat aega Minorka saart Baleaaridel tugevaks allveelaevade ja lennuväe baasiks ja Gibraltari vastaskaldal, Ceuta piirkonnas olevat seatud üles

Nülose jõgi Khartumi juures Inglise-Egiptuse Sudaanis.

suurekaliibrilised patareid. Võib eeldada, et nimetatud kindlustised osutused vajalikeks edukaks võitluseks vabariiklastega. Kuid neid võidakse tarbekorral edukalt kasutada ka muudeks ülesanneteks: Minorka kindlustatud baasi — kallaletungiks iga sugustele mereliiklusele Vahemere lääneosas, eriti aga ühendustele Prantsusmaa ja ta Aafrika asumaaade vahel; Ceuta raskaid patareid — Gibraltari neutraliseerimiseks. Mussolini taotlused Hispaanias võivad seega minna vägagi kaugele. Kiskudes kindral Franco oma poliitilisse sõiduvette, ta võib sealt kaudu rünnata Gibraltari kindlustisi, et murda endale vaba teed Atlandi ookeanile, kui ka nõrgendada tunduvalt Prantsusmaa võimupositsioone Vahemere lääneosas. Vaba väljapääs ookeanile — selle õiguse eest on püsivalt ja visalt võidelnud kõik need suurriigid, kellele seda pole antud looduslikult. Ka Itaalia suhtes Mussolini vist praegu isegi ei tea, millal ta ükskord jõuab nimetatud suure eesmärgini ning millist jõupingutust see veel nõuab. Vaba väljapääs Itaaliale tähendab ju teiste sõnadega mitte vaba, vastaspoolset kontrollitud sissepääsu Britile. Seepärast ei ole kahtlust, et see suurriik, tundes Itaalia ambitsioone, kogu oma poliitilise, majandusliku ja sõjaväelise kaalu vaekausile viskab, selleks et oma positsioone hoida alal Gibraltaril, oma elulisi huve kaitsta ka tuleviku Hispaanias. Võistlus selles piirkonnas jätkub seega endise hooga ning ta tulemustest võib midagi selguda vast alles pärast Hispaania kodusõja lõppu.

7. Egiptus ja vaba läbipääs Suessi kanalist.

Vahemere idasuudmes Mussolini jõupingutuste eesmärgiks on vaba läbipääsu saavutamise Suessi kanalil. Praegu Itaalia ühendused Etioopiaga olenevad tegelikult Briti heast tahtest, mida Mussolini sai teravalt

tunda Abessiinia vallutamisel. Suessi kanali hoidjaks on Egiptus, kelle strateegiline positsioon Vahe- ja Punase mere vahel on täielikult võrreldav Hispaaniaga Atlandi ookeani ja Vahemere vahel. Kes on peremees Egiptuses, selle tegelikule valdusele kuulub ka Suessi kanal. See on põhjuseks, mispärast Itaalia viimaseil aastail on pööranud erilist tähelepanu oma vaimse ja majandusliku mõju kasvatamisele ja arendamisele Egiptuse siseelus. Ja praegu, kasutades selle maa sisemisi raskusi, eriti aga ta äärmuslike rahvuslike ringkondade vaenulisi meeleolusid Briti vastu, Mussolini püüab nende ringkondade kaudu kinnitada kanda ka sellel maal. Briti toetusel saavutas Egiptus möödunud aastal täielise iseseisvuse, mis kinnitati ka rahvusvaheliselt. Vastavate lepetega kindlustati aga selle maa koostöö Britiga muuseas ka Suessi kanali kaitsmise suhtes. Need lepped sõlmiti Egiptuse endise valitsuse poolt — Nahas pashaga eesotsas, kelle erakond — vaftistid — evis suure enamuse ka parlamendis. Äärmuslikud rahvuslikud ollused, kes olid võitnud poolehoidu ka kuningakojas, alustasid võitlust nende lepete vastu. Pandi käima loosung „Egiptus on müüdnud maha Inglismaale“. Jaanuaris s. a. kuningas Faruk määras ametisse uue valitsuse Mohamed-Mahmud pasha juhatusel ja praegu toimuvad Egiptuses ka uued parlamendivalimised. Itaalia mõju Egiptuses on kasvamas ja nagu Hispaaniaski tugineb see mõju äärmuslikele rahvuslikele ringkondadele, kes on sisepoliitiliselt opositsioonis parlamentliku korraga ja välispoliitiliselt — Briti senise mõju vastased. Kuivõrra need ringkonnad kujunevad mõõduandvaks Egiptuse siseelus ja mil määral nad suudavad selle maa orienteerida ümber välispoliitiliselt — seda peab näitama tulevik. Arengu tendents Itaalia seisukohalt on aga siin sama mis Hispaaniaski, s. o. minee-

rida Briti võimupositsioone Suessi kanali piirkonnas, et murda endale vaba teed ookeanile.

Punase mere kagusuudmes on Itaalia Abessiinia vallutamise kaheldamata kõvendanud oma positsioone, millega üldiselt on tunduvalt tõusnud Punase mere osatähtsus ka Briti seisukohalt. Vastukaaluks Briti kindlustatud baasidele Adenis, Mab-el-Mandebi ida-kaldal, teostab Itaalia laialdasi kindlustustöid selle väina lääne-kaldal, Assabi piirkonnas. Ka Eritrea sõja ajal väljaehitatud Massana sadam muutub järkjärgult kindlustatud toetuspunktiks neile Itaalia merejõududele; kes Punases meres peavad avaldama vastupanu Britile. Inglise endise välisministri Edeni deklaratsioonile alamkojas, et Briti ei luba ühelegi suurriigile end kindlustada Punase mere Aasia-kaldal, on Mussolini seega vastanud Itaalia ettevalmistustega selle mere Aafrika-kaldal, milleks püütakse kasutada ära kõiki võimalusi.

Itaalia-Ingelse läbirääkimised.

Võttes kokku Itaalia-Ingelse võitluse seniseid tulemusi Vahe- ja Punases meres, peame tunnustama, et need seniajani on olnud edukad Mussolinile. Itaalia viimaste aastate suuremaid võitlustest võiks mainida järgmisi: Mussolini—Lavali kokkulepe jaanuaris 1935, millega suurel määral lahentati Briti-Prantsusmaa koostöö Abessiinia küsimuses; Briti sunnitud mittevahelisegamine oma relvastatud jõududega Itaalia-Abessiinia sõjas, mille tagajärjeks oli Etioopia kiire vallutamine; edukas võitlus Inglise algatusel maksmapandud sanktsioonidega; Briti-Prantsusmaa sunnitud mittevahelisegamine Hispaania kodusõjas, mille tulemusena Itaalia ja Saksamaa evivad lootusi

saada seda riiki oma mõju alla; Inglise välisministri Edeni lahkumine. Nagu näeme, on Mussolinil, eriti viimase kolme aasta jooksul, läinud korda viia Britit ja Prantsusmaad olulistele järeleandmistele Vahe- ja Punase mere basseinis, mis on tunduvalt laiendanud ja kõvendanud seal Itaalia võimupositsioone. Praegu käimasolevad Itaalia-Ingelse läbirääkimised peavad seni saavutatud tulemused fikseerima ja sanktsioneerima lõplikult. Kuigi seniajani ei ole avaldatud mingeid ametlikke andmeid nende küsimuste kohta, millest kõneldakse Roomas, selgub kõrvalallikaist, et Itaalia olevat esinenud seal järgmistele tähtsamatele nõudmistega: Abessiinia tunnustamine, merejõudude võrdsus Vahemeres, Suessi kanali valitsemise jaotamine Briti ja Itaalia vahel, mereväe baaside mittekindlustamine Vahe- ja Punase mere basseinis, vaba koridori moodustamine läbi Inglise-Egiptuse Sudaani Liibüa ühendamiseks Etioopiaga, laen Itaaliale.

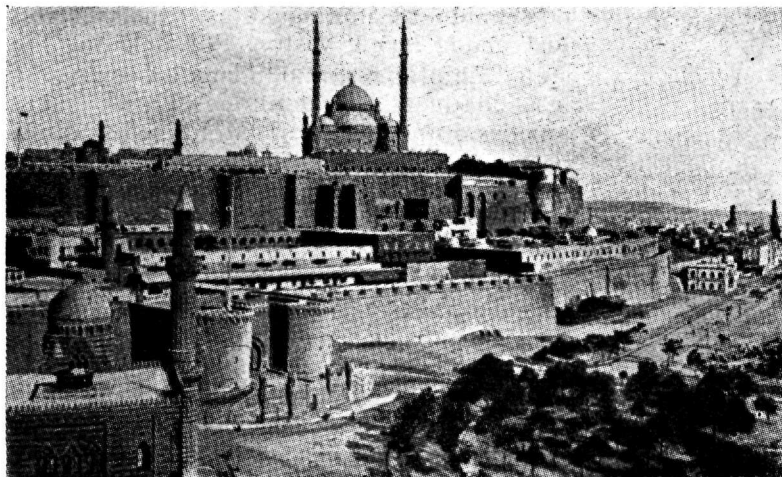
Keegi maailmas, ka Mussolini ise mitte, ei usu, et kõik need nõudmised leiavad täitmist Briti poolt. Aga kui ka osa neist leiab vaid osalist vastutulekut, mida võib kindlalt eeldada, oleks see Mussolini uueks järjekordseks võiduks ta pinevas võitluses Inglismaaga. Jälgides selle võitluse senist arengut, tekib tahtmatult küsimus: mis on õieti olnud Mussolini järjekindla poliitilise ja sõjalise edu põhjuseks?

Kuigi neid põhjusi on mitmeid, koonduvad nad kõik ühte tulipunkti, mille Mussolini ise väljendas oma viimases suures kõnes 30. märtsil s. a. senatis järgmiselt:

„... Ühe rahva sõja võim on see, mida suhetes rahvaste vahel alati on arvestatud ja arvestatakse ka praegu...“

„... Igaüks, kes julgeb panna oma käe meie õigesti või meie huvide külge, saab meie relvastatud rahvalt maal ja merel ja õhus kohese kindla ja uhke vastuse.“

Itaalia-Abessiinia sõja käsitlemisel meil oli võimalus selgitada, kuidas Itaalia oma demonstratiivselt deklareeritud relvastatud valmisolekuga sõjaks viis Briti järeleandmisele, kuna viimane ei olnud valmis sõjategevuseks. Võrreldes äsja peetud Chamberlaini ja Mus-

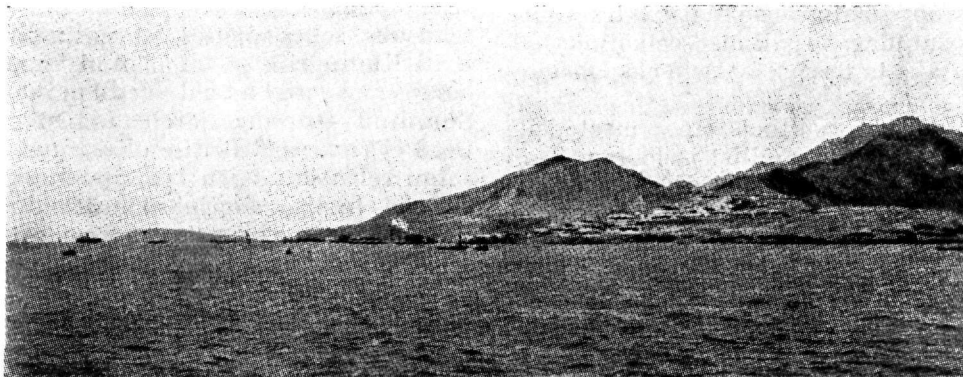
„Der neue Brockhaus.“

Kairo — Egiptuse pealinn.

solini kõnesid, näeme, et üldine seisukord on jäänud selles suhtes endiseks. Briti välispoliitika eesmärgiks on rahu säilitamine. „Meie eesmärgiks on vältida sõda, kui see on võimalik, sest meie teame, et sõjas ei ole võitjat“, tähendas Chamberlain. Teostades rahupoliitikat, püüab Briti kõiki tekkinud tülküsimusi lahendada rahulisel teel — kokkuleppel. Briti rahupoliitika on täielises kokkukõlas selle suurriigi üldise seisukohaga hoida alal maksvat staatust, mis teda täielikult rahuldab, ning ühtlasi võitluse oma relvastatud jõudude suurendamiseks. Kuid säärane rahutakti-

Mussolini sõjataktila kasutamist soodustab Itaalias maksev autoritaarne valitsemisviis. Kuna Briti, ja kõigi demokraatlike riikide juhid oma välispoliitiliste sihtjoonte määramisel peavad väga tõsiselt arvestama avalikku arvamust ja mitmesuguseid sisepoliitilisi tegureid, mis sageli on üksteisele risti vastukäivad, on Mussolini tahe vaba neist kõrvalmõjudest, kuna juhitud ajakirjandus ja propaganda häälestatakse vastavalt tema sammudele. Diktaator võib seepärast välispoliitiliselt hoopis rohkem julgeda ja riskida, ainsaks eeltingimuseks on, et selle tulemuseks oleks edu.

„Der neue Brockhaus.“

Adeni rand — Inglise tõkkekindlus sissekäigul Punaselt merelt India ookeani.

ka, asetatud vastamisi Mussolini sõjataktilikaga, eeldab paratamatult järeleandmisi. Agressiivsele poolele säärases olukorras kuulub alati initsiatiiv, tema on see, kes esitab nõudmised, tehes seda ajal ja kohas, kus see temale on kõige sobivam. Tema on pealetungija, hoopide andja, üllatuste valmistaja, kuna vastaspool on surutud kaitsja seisukorda, kes relvastatud konflikti vältimiseks on sunnitud samm-sammult tegema järeleandmisi. Küsimus seisab ainult selles, kui kaugel küünib säärane järeleandlikkus? Peaminister Chamberlaini kõnes see piir on päris kindlalt tõmmatud. Briti astub võitlusse, kui seda nõuavad lepingulised kohustused ja „peale selle“, lisab ta juurde, „on olemas teatavaid elulisi huviseid, millede ähvardamise puhul — meie saame võitlema. Nimelt Briti territooriumide ja tähtsate ühenduste ähvardamise puhul.“ Chamberlain leiab seega, et Mussolini seni ei ole veel riivanud Briti elulisi huviseid. Kuid ta hoiatab ühtlasi, et ühenduste Vahe- ja Punase mere basseini kuuluvad nende objektide hulka, mille pärast Briti on valmis alustama tarkem korral sõjategevust.

Oma määratud autoriteeti ja piiramatut võimu Itaalias on Mussolini seniajani tõesti välispoliitiliselt rakendanud äärmiselt julgelt, kuid seejuures realistlikult, põhjalikult olukorra tundmise ja täpsa kalkulatsiooni alusel. Ülesanded, mida ta endale on seadnud, on seniajani osutunud jõukohaseks, mis on ta senise edu üks saladusi.

Oma eesmärkide saavutamiseks, milleks on praegu Briti võimupositsioonide mineerimine Vahemere basseinis, on Mussolini seni edukalt kasutanud neid kohalikke tingimusi, mis võisid soodustada ja hõlbustada ta tegevust. Tähtsamad neist on: Abessiinia iganenud feodaalkorra õõnestamine seepoolt, Hispaania parempoolsete ringkondade relvastatud väljaastumise õhutamine ja toetamine vabariiklaste ja kommunistide vastu, äärmuslike rahvuslike ringkondade briti-vaenlike meeleolude õhutamine Egiptuses. Lõppeks on Mussolini, kes tahab olla truu katoliku kirikule, end kuulutanud koguni panislamismi ja panaraabia eestvõitlejaks, teades, et nende liikumiste õhutamine tekitab raskusi Briti võimudele araablase maal. Britivastast propagandat värviliste hulgas levitas eriti selleks ülesseatud Itaalia raadiojaam niivõrra intensiivselt, et Inglis-

maa oli sunnitud selle kihutustöö tõkestamiseks vastama samade abinõudega.

Itaalia vaimne mõjutlusaktsioon Vahe-meremaades on oluliselt hõlbustatud sellega, et ta on autoritaarse riigikorra ja juhi põhimõtte edustajaks, millised aated evivad praegu suurt külgetõmbejõudu ja levikut. Eriti sotsiaalselt mahajäänud riikides, kus parlamentliku valitsemiskorra rakendamine tekitab tõsiseid raskusi, leidub igal maal juhte, kes, tuginedes valitud kitsamale ringkonnale, on valmis valitsema fašismi vaimus. Teatavad ühised sotsiaalpoliitilised lõekspidamised ja hingesugulus viib need valitsejad ühes rahvastega lähemasse kontakti fašismi emamaaga — Itaaliaga. Sel viisil teostub Itaalia vaimne ekspansioon, osutudes vajalikuks eelkäijaks ja teetasandajaks ta territoriaalsele ekspansioonile.

Mussolini välispoliitika oma meetodeilt kannab teatavat dünaamilist iseloomu. Seades oma kaugemaks tulevikuideaaliks Imperium Romanum'i ülesehitamise, Mussolini iga tänapäeva saavutist nimetatud arengu- teel võtab ainult vajaliku vahelülina sellele, mida peab andma homne päev. Sellest arusaamisest järgneb, et Mussolinil ei ole kasulik end lasta kõita kindlate lepetega, mis pikemaks ajaks fikseeriksid mingi status quo tema ja ta vastaspartnerite vahel. Varemalt sõlmitud leppeist minnakse lihtsalt mööda, kui muutunud jõuvahekorrad seda võimaldavad, nagu see sündis näiteks 2. jaanuaril 1937. a. sõlmitud Itaalia-Inglise gentleman agreement'iga. Samadel põhjustel näib Mussolini olevat ka kindlate poliitilis-sõjaliste liitude vastane, eelistades hoida oma käsi vabaks uuteks kombinatsioonideks, kui muutunud olukorras see osutub kasulikumaks. Mussolini välispoliitiline dünamism on seega liikuv nii ajas kui ruumis, jälgides alatiselt ainsa püsiva eesmärgina fašistliku Itaalia võimu, territooriumi ja rahvusvahelise prestiiži kasvamist.

Mussolini aktsioon Vahe- mere basseinis peale kõikide muude soodustavate asjaolude on viimase paari aasta kestusel omandanud erilist kaalu seetõttu, et Itaalia on oma sõjalis-politiitilised jõupingutused koordineerinud Saksaga.

Kokkuvõte.

Itaalia ekspansiooni viimaste aastate tulemused Vahe- ja Punase mere basseinis näitavad, et ka oma üldise potentsiaalse jõu poolest nõrgem riik võib edukalt võistelda tugevamaga, kui ta juhid teotsevad aktiivselt ja otsustavalt, kasutades osavalt iga soodsat hetke oma eesmärkide läbisurumiseks. Itaaliale 1935—37. aastad osutusid soodsaks selles mõttes, et vastaspartner — Briti Kuningriik — oli jäänud temast maha oma relvastatud valmisolekus. Sunnitud leppima järeleandmistega, kuigi need ei riiva veel Briti elulisi huve, on Mussolini relvastatud jõu- ja sõjatehnika viinud aga ka Inglise riigijuhid äratundmisele, et rahu ja maksvatasakaalu kaitsmiseks on vaja tugevaid sõjajõude merel, õhus ja maal, mille järelduseks on Briti ja tema- ma koos töötavate riikide kiire massiline relvastumine. Sellega on endine patsifistlikku laadi desarmeerimispoliitika Euroopas ja terves maailmas asendatud jõu- ja relvastuspoliitikaga.

Praegu käimasolevad Itaalia-Inglise läbirääkimised, kui nad lõpevad kokkuleppega, fikseerivad antud hetkeks kummagi poole saavutised. See kokkulepe ei kõrvalda aga veel võistlust ennast, sest Itaalia ekspansioonituning Vahe- ja Punase mere basseinis jääb püsima. Võistluse seniseid saavutisi võib vaadelda kui esimesi samme teatavaks suuremaks üldisemaks jõupingutuseks, mille kaugema eesmärgina Mussolini ja Hitler tahavad näha uue tasakaalu andmist Euroopale.

Käsirelvade laskeasjandusest suurtükiväe väljaõppes.

Kapten A. Nõmm.

Avaldatakse mõttevahetuse korras.
Toimetus.

Väljaõppe organiseerimisel ja teostamisel on üldiseks nõudeks, et rahu ajal vaja õpetada ja õppida peamiselt seda, mida on vaja sõja korral. Sellest järgneb, et mitmesugustes väeliikides ja erialadel oma erialalised õppused peavad olema alati esikohal, kuna teisejärgu ja kõrvalise tähtsusega õppeainetele vaja kulutada õppeaega ja tähelepanu vastavalt nende tähtsusele.

Lahingus suurtükiväe ülesandeks on abistada ja toetada oma tulega teisi väeliike, eriti jalaväge. Kaasaja lahingus suurtükituli on tähtsamaid tegureid; sageli ta evib domineeriva tähtsuse. Oma vägedele parima tuletoetuse võimaldamiseks meie suurtükivägi peab olema kõrge väljaõppega, ta peab oskama eeskujulikult käsitseda oma suurtükke ja juhtida nende tuld.

Lahingus suurtükivälase ülimald kohuseks on lasta oma suurtükkidest või juhtida nende tuld seni, kuni viimne suurtükk on veel tarvitamiskõlblik ja on olemas veel üks mürsk. Alles pärast viimse mürsu väljalaskmist suurtükimeeskond hakkab tarvitama revolvreid, karabiine või püsse. Selle põhimõtte järele suurtükivägi on toiminud kõigis seni peetud sõdades ja ka tulevikusõjas suurtükivägi kasutab püsse ainult siis, kui pole võimalik lasta suurtükist. Maailmasõjast ega Vabadussõjast pole teada ühtegi juhtumit, kus suurtükivägi oleks püssitulega löönud tagasi vastase rünnaku või sellega saavutanud midagi muud nimetamisväärset.

Toodust järgneb, et rahu ajal suurtükivälased peaksid esmajärjekorras saama eeskujuliku väljaõppe suurtükiväe laskeasjanduse alal ning teistel oma erialadel ja alles teises järjekorras tuleks õppida käsitsema käsirelvi ning teostada nendega laskeharjutusi.

Vaadeldes meie suurtükiväe väljaõpet käsirelvade laskeasjanduse seisukohalt, selgub aga järgmist. Käsirelvade laskeasjanduse tähtsus suurtükiväe väljaõppes on viimasel ajal kord-korralt tõusnud. Ajateenijatele püssilaskmisel esitatavaid nõudeid on suurendatud. Umbes 10 aasta eest suurtükiväe ajateenija pidi püssilaskmise alal oma teenistusaja lõpul vastama üldiselt samadele tingimustele kui jalaväelane noortekursuse

lõpul. Tänapäeval suurtükiväe noortekursuse lõpetajad lasevad klassikatsetel ja teenistusest vabastatavad ajateenijad — kontroll-laskmistel samasuguseid laskeharjutusi kui jalavägi ja teised väeliigid. Kaadri kontroll-laskmistel ei tehta mingisugust vahet väeliikide vahel.

Paralleelselt laskeasjanduse eesmärkide ja nõuete suurenemisega kasvasid ka käsirelvade laskemoona kulutusnormid. Kümne aasta eest suurtükivälased said umbes 35—40% jalaväelaste püssipadrunit normist. Tänapäeval suurtükiväe ajateenijad saavad aga umbes 70—75% jalaväe normist.

Urvides praegu maksvaid õppekavasid selgub, et suurtükiväe ajateenijate õppekavades on käsirelvade ja nende laskemoona tundmaõppimiseks, käsitsemis- ja laskeharjutusteks 7—8% õppeajast, jalaväes aga 27—29%.

Klassikatsete ja kontroll-laskmiste tagajärjed avaldatakse käskkirjades, kusjuures

oooge

LIVONIA
ÖLUT

PILSENI
EKSPORT PILSENI
TARTU MUST

väeosade saavutisi võrreldakse ja analüüsitakse üksteisega. Seejuures on esinenud juhtumeid, kus suurtükiväe saavutisi võrreldakse jalaväeosade keskmiste silmadega. Ka suurtükiväe ja pioneride lasketagajärgede võrdlemine ja ühele alusele seadmine pole õige, sest praegustes õppekavades pioneride ajateenijatel on käsirelvade laskeasjanduse tunde umbes 2—2,5 korda rohkem kui suurtükiväelastel. Käskkirjades kästakse suurtükiväe juhte pöörata käsirelvade laskeasjandusele erilist tähelepanu ja nõutakse, et keskmine silm peaks kord-korralt tõusma. Ka suurtükiväe kaadrile seatakse aeg-ajalt suurenevaid nõudeid käsirelvade laskeasjanduse alal, kontroll-laskmiste tulemusi lubatakse arvestada atesteerimisel, mõnes väeosas peetakse saavutiste kohta erilisi graafikuid jne. Näib olevat kujunenud arvamus, et suurtükivägi peab püssi laskma sama hästi kui jala- või ratsavägi. Seejuures aga unustatakse, et suurtükiväe sõdurile püss on vaid enesekaitse- ja vahiteenistuse-relvaks, kuna jalaväelasele ta on peamiseks võitlusvahendiks.

Toodust tingituna mõnedes väeosades on ilmnenud liialdamisi käsirelvade laskeasjanduse alal. On tekkinud ebanormaalne võistlus väeosade ja allüksuste vahel. Kiituste saamiseks püütakse ületada üksteise saavutisi. Seetõttu kõikide peamine tähelepanu pöördub käsirelvade laskeasjandusele.

Tekib küsimus, kas meie suurtükivägi ei kuluta käsirelvade laskeasjandusele liiga palju aega ja energiat?

Võrreldes teiste riikidega meie suurtükiväe ajateenijate teenistusaeg on lühike. Õppeainete hulk ja maht on aga sama suur või veel suurem kui välisriikides. Viimasel ajal suurtükiväe väljaõpe on kõikjal muutunud

nud põhjalikumaks ja mitmekülgsemaks. Suurtele kaugustele laskmisel on vaja täpsalt töötada. Seepärast erialalised õppeained vaja võtta läbi põhjalikult ja drillida ka meeskonda selleks, et saada vajalikku teotsemis- ja töötamiskiirust ning et läbivõetud toimingud ja võtted jääksid ajateenijatele võimalikult kauemaks ajaks meelde. Kui oma lühikesest teenistusajast kulutame liiga palju kõrvalise tähtsusega õppeainetele, siis põhiained kannatavad selle all ning ühes sellega langeb meie suurtükiväe lahinguväärtus. Väljaõppe jälgimisel on ka selgelt näha, et need suurtükiväeühikud, kes käsirelvade laskeasjanduse alal on teistest ees, võistlevad jalaväeühikutega jne., oma erialalises väljaõppes pole vajalikul kõrgusel.

Toodu maksab üldjoontes ka kaadrisõjaväelaste kohta. Suurtükiväe ohvitser või all-ohvitser, kes kogu oma tähelepanu, energia ja aja pühendab näiteks püssilaskmisele, jääb harilikult maha neist, kes täielikult pühenduvad suurtükiasjandusele. Loomulik, et leidub ka üksikuid fenomene, kes igal alal sammuvad esireas, kuid need on ikkagi erandjuhud.

Missuguse tähtsuse käsirelvade laskeasjandus evib välisriikide suurtükivägede väljaõppes? Kuipalju ja missuguseid laskeharjutusi teostatakse praegusajal välisriikides, kuipalju kulutatakse selleks õppeaega ja laskemoona?

1. Saksa suurtükivägi on varustatud 7,9-mm karabiiniga. Sunduslik teenistusaeg väli- ja õhukaitse-suurtükiväes on 2 aastat. Laske-eeskirja ja poolametlike käsiraamatute andmetel alates 1936. a. kuni tänapäevani ajateenijad teostavad teenistusaja vältel karabiiniga järgmisi laskeharjutusi:

Jrk. nr.	Laskekaugus m	Laskeasend	Padrunite arv	Märklaud	Tingimused
II laskurklass					
1.	100	Lamades toelt	3	Peakujuga ringmärk	Iga lask vähemalt 7 silma või 3 tabamust ja 24 silma.
2.	100	Püsti käelt	3	Ringmärk	Iga lask 5 s. või 3 tab. ja 16 s.
3.	150	Lamades käelt	3	Peakujuga ringmärk	Iga lask 5 s. või 3 tab. ja 18 s.
I laskurklass					
1.	150	Lamades toelt	3	Peakujuga ringmärk	Iga lask 7 s. või 3 tab ja 24 s.
2.	100	Püsti käelt	3	Ringmärk	Iga lask 6 s. või 3 tab. ja 19 s.
3.	150	Lamades käelt	3	Peakujuga ringmärk	Iga lask 6 s. või 3 tab. ja 21 s.

Märkmeid: 1. Kõigi harjutuste ajal märklaua suurus on 120×170 sm. Märgid on 12-ringilised, ringivahed — 5 sm.

2. Iga harjutuse ajal võib vajaduse korral juurde anda 2 padrunit. Sel juhul on vaja täita laske-tingimuse teine osa, s. o. näiteks harjutus nr. 1 täitmiseks on vaja 5 lasuga saavutada vähemalt 3 tabamust märklauda ja 24 silma.

Noorsõdur laseb II laskurklassi harjutusi. Kui esimese laskeaasta (1. okt. — 30. sept.) vältel sõdur on täitnud kõik II klassi laskeharjutused, ta viiakse üle I laskurklassi, kus ta laseb raskemaid harjutusi. Üleviimiseks mingisuguseid klassikatsmeid ega kontrolllaskmisi ei korraldata, vaid seda teeb patareiuülem pärast kõigi II kl. harjutuste edukat sooritamist. Karabiini laskeomadustega ning jooksuga tutvumiseks laskeaasta algul iga laskur laseb laskepukilt 3 lasku esimesel aastal 100 m kaugusel ja teisel teenistusaastal 150 m kaugusel asuvasse märklauda.

Parimatele laskuritele antakse eraldusmärke, mille tingimuseks on, et laskur täidab I laskurklassi harjutused esimesel laskmisel ilma lisapadruniteta. Eraldusmärke saab 5% patarei I kl. laskureist.

Seega praegusajal saksa suurtükiväe sõdur laseb 2 aasta vältel ainult 8 laskeharjutust ja kulutab 24—36 padrunit. Lastakse ainult lamades ja püsti asenditest. Enne 1936. a. kummaski laskurklassis oli veel üks laskeharjutus põlvelt asendist, kus lasti 3 lasku 150 m kaugusele. 1936. a. alates neist harjutustest on aga loobutud, vaatamata sellele, et teenistusaega pikendati kuni 2 aastani. Sellest järeldub, et sakslased on viimasel ajal vähendanud oma suurtükiväe ajateenijate vintpüssi laskeprogrammi selleks, et oleks võimalik rohkem aega ja tähelepanu pöörata erialalisele väljaõppele.

Võrreldes meie suurtükiväes seni peetud laskeharjutustega ülaltoodud saksa suurtükiväe laskeharjutused oma arvult ja tingimustelt tunduvad meile vähestena ja lihtsana. Sakslased on aga teisel arvamusel. Mõned saksa autoriteedid arvavad, et nende suurtükivägi kulutab käsirelvade laskeasjandusele liiga palju aega. Näiteks endine suurtükiväe inspektor kindralleitnant Marx kirjutab „Artilleristische Rundschau's“ 1936. a. nr. 12 püssi ja sellest laskmise vajaduse kohta suurtükiväes kokkuvõetult järgmist.

Kuni maailmasõjani saksa suurtükivägi oli varustatud revolvratega ja ainult õpperügement katsetas karabiine. Juba enne maailmasõda jõuti suurtükiväe karabiinidega varustamise ja püssilaskmise väljaõppe kohta järgmistele otsustele, mis sõjakogemuste põhjal maksavad ka praegusajal. Suurtükisõitjale pole vaja karabiini ega üldse mingisugust relva. Kui midagi juhtub, ta ei saa relva kasutada, sest tal on küllalt tegemist oma metsikuks muutuvate hobustega. Loomulik, et relva käsitlemises ta peab olema vaid välja õpetatud, et hädakorral ta oskaks karabiinist lasta. Vahiteenistuseks vajalikke

karabiine tuleks vedada suurtüki- või kasti-eelikul.

Kuidas on lood maailmasõja kogemustega? Maailmasõjas saksa suurtükivägi kasutas käsirelvi kahesugustel juhtudel: a) Sõja algul suurtükiparkide mõned tunnimehed lasksid neile lähenevaid kooke või ümberhulkuvaid hobuseid. Selliste laskmiste takistamiseks tunnimeestelt võeti padrunid ära. b) Champagne läbimurdel 25. sept. 1915. a. esines juhtumeid, kus mõned patareid, kelle suurtükid vastane oli puruks lasknud, pidid end kaitsma käsirelvadega. Kuna revolver ei kõlvanud selleks, siis pärast seda suurtükivägi varustati karabiinidega. On võimalik, et hiljem sellistel juhtudel kasutati karabiine. Rügemendis, kus Marx teenis, maailmasõjas ei kasutatud karabiine patarei enesekaitseks ja ka teiste saksa suurtükiväerügementide ajaloodest ta pole leidnud sääraseid juhtumeid.

Võttes arvesse suurtükiväe väljaõppe alade ja ulatuse päramisuurt kasvu, kindral Marx arvab, et jalaväe laskeasjandusele tuleks suurtükiväes lubada ainult miinimum aega ja teenistusaaja vältel sõdur peaks karabiinist laskma ainult ühe laskeharjutuse ning kulutama vaid 5 padrunit.

1935. a. ilmunud käsiraamatu andmetel saksa suurtükiväe vanemleitnandid, leitnandid ja allohvitserid teostasid samu laskeharjutusi mis sõdurid. Igal aastal teostati võistluslaskmisi, millest osavõtt oli leitnantidele, allohvitseridele ja meeskondadele sunduslik, kuna patareiuülematele vabatahtlik. Võistlustel lasti käelt 5 lasku 150 m kaugusel asuvasse 24-ringilisse märklauda. Auhindu võisid saada ainult need, kes saavutasid vähemalt 100 silma. Diviisi parimale ohvitserile anti mõök, kuna parim sõdur sai kuld-kella.

2. Prantsuse suurtükiväes 1934. a. teenistusaeg oli 12 kuud. 1934. a. ilmunud eeskirja järgi ajateenijad teostavad teenistusaaja vältel karabiinist järgmisi laskeharjutusi:

Jrk. nr.	Laskekaugus m	Laskeasend	Padrunite arv
Laskmised vähendatud kaugustele			
1.	30	Püsti	5
2.	30	Põlvelt	5
3.	30	Lamades	5
Laskmised lahingu kaugustele *)			
1.	100	Püsti	5
2.	100	Põlvelt	5
3.	200	Lamades	5

*) Neist üks laskeharjutus g-torbikus.

Need laskeharjutused teostatakse hariliku täiskaliibrilise padruniga. Enne neid teostatakse veel tihedus- ja tabamuslaskmisi erilise padruniga või toalaskemoonaga 15 m kauguselt.

3. N. Vene suurtükiväe kohta leidub kirjanduses rohkem andmeid. Õppekavades on käsirelvade materjalosa, laskemoona, laskeasjanduse ja käsitsemise õppusteks ning laskeharjutuste teostamiseks õppeaega nähtud ette järgmiselt:

1. Ajateenijatele välisuurtükiväes:

— 1928. a. õppekavas I teenistusaasta vältel 44 tundi ehk 4,7% üldisest õppetundide arvust ja II teenistusaastal 18 tundi ehk 5,8% õppekavas ettenähtud tundide arvust;

— 1930. a. õppekavas I teenistusaasta vältel 36 tundi ehk 3,8% üldisest õppetundide arvust, kuna II teenistusaasta kohta ei ole tundide üksikasjalikku jaotust.

2. Ajateenijatele õhukaitse-suurtükiväes:

— 1930. a. õppekavas I teenistusaasta vältel hobuveoga ühikuis 34 tundi ehk 3,7% üldisest õppetundide arvust, mehhaanilise veoga ühikuis — 34 tundi ehk 3,1% ja poolliikuvais ühikuis — 42 tundi ehk 3,9% õppetundide üldarvust. II teenistusaasta kohta

Kasti- ja puukiutööstus „STANDARD“

Tallinn, Siimoni tänav 1. Tel. 314-19

Valmistab soodsate hindadega
igasuguseid

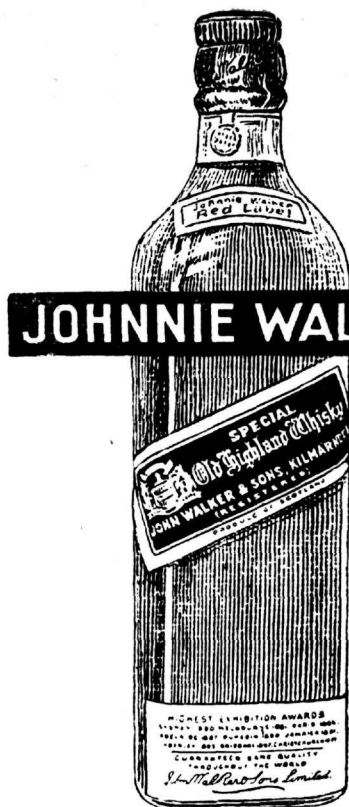
pakk-kaste

sise- ja välisturu tarbeks

Eriala eksportkastid:

õuna-, kartuli-, muna-
ja jõhvikakastid

Eksportkastid varustame tellija
soovi kohaselt nõutavate trüki-
tekstidega tööstuses oleva trüki-
masinaga

WHISKY

pole õppekavas üksikute õppeainete tundide jaotust.

3. Sõjakooli suurtükiväeklassi õpilastele 1931—32. õppeaastal:

— täielikul kursusel 3 aasta vältel 92 tundi ehk 1,8% üldisest õppetundide arvust;

— lühendatud kursusel 2 aasta vältel 42—54 tundi ehk 1,3—1,7% üldisest õppetundide arvust.

Laskeharjutuste teostamiseks suurtükiväe ajateenijatele ette nähtud laskemoonanormid olid 1932. a. järgmised:

I teenistusaastal — 45 täiskal. padrunit ja 52 väikekal. padrunit.

II teenistusaastal — 33 täiskal. padrunit ja 52 väikekal. padrunit.

1932. a. ilmunud käsirelvade laske-eeskirja järgi RKKA suurtükiväe ajateenija laskis teenistusaaja vältel järgmisi laskeharjutusi: (Vt. tabel kõrvaloleval lhk.)

Seega RKKA suurtükiväe ajateenijad ei teosta ühtegi laskeharjutust maapealsete märkide pihta põlvelt ega püsti laskeasenditest, vaatamata sellele, et teenistusaeg on 2 aastat. Esimese teenistusaasta vältel sõ-

Jrk. nr.	Püssi liik	Laskekaugus	Laskeasend	Padrunite arv	Märkmed
I teenistusaastal					
1.	Väikekal.	20	Lamades	3	Ülesanne nr. 1. Punktilaskmised mitmesuguste märkide pihta. Aeg piiramata.
2.	"	50	"	3	
3.	Täiskal.	70	"	3	
4.	Väikekal.	70	"	3	
5.	Täiskal.	70	"	3	
6.	Väikekal.	25	Lamades	3	Ülesanne nr. 2. Punktija tabamuskimised rinna- ja püstkujuude pihta.
7.	"	25	"	3	
8.	Täiskal.	200	"	3	
9.	"	300	"	3	
10.	"	300	"	3	
11.	Väikekal.	20	Lamades	3	Ülesanne nr. 3. Tabamuskimised lühikeseks ajaks ilmuvate pea-, rinna- ja püstkujuude pihta.
12.	"	25	"	4	
13.	Täiskal.	200	"	2	
14.	"	200	"	3	
II teenistusaastal					
1.	Väikekal.	20	Lamades	3	Ülesanne nr. 1. I teenistusaasta harjutuste nr. 1—5 kordamine.
2.	"	50	"	3	
3.	Täiskal.	70	"	3	
4.	Väikekal.	70	"	3	
5.	Täiskal.	70	"	3	
6.	Väikekal.	25	Lamades	6	Ülesanne nr. 4. Tabamuskimine lühikeseks ajaks ilmuvate kujugruppide pihta.
7.	Täiskal.	300	"	4	
8.	"	200	"	4	
9.	Väikekal.	10	Õhumärgi laskmine põlvelt või püsti käelt	3	Ülesanne nr. 4. Tabamuskimine lennuki siluettide pihta.
10.	"	10	"	3	
11.	"	10	"	3	
12.	Täiskal.	40	"	4	

Märkmeid: Laske-eeskirja hilisemates väljaannetes on tehtud mõningaid muudatusi laskeharjutustes. Näiteks ülesandes nr. 1 on jäetud ära väikekal. püssist 70 m laskmine ja täiskal. püssist või karabiinist lastakse 70 m asemel 100 m kaugusest. Õhumärkisid tulistatakse olenevalt laskuri valikust või laskejuhataja määramisest kas püsti käelt, põlvelt, istudes või seljalt lamades asenditest.

dur laskis 7 harjutust väikekaliibrilisest püssist ja 7 harjutust täiskaliibrilisest karabiinist, kuna teisel teenistusaastal — väikekal. püssist 7 ja karabiinist 5 harjutust.

Pärast 1932. a. N. Venes on ilmunud igal aastal uus laskekursus käsirelvadest laskmise alal. Neis ei ole aga täpsaid andmeid suurtükiväelt teostatavate laskeharjutuste kohta. Nähtavasti seda reglementeeriti ringkirjade abil või eraldi välja antud laskekursuse lisadena, nagu seda 1935. a. on tehtud ratsaväe kohta.

1932—1935. a. ilmunud laskekursustest nähtub, et laskeharjutuste arvu ja nende sooritamiseks vajaliku laskemoona norme on kordkorralt vähendatud. Näiteks püssi

täieliku laskekursuse sooritamiseks määrati laskemoona järgmiselt:

1932. a. — 84 täiskal. padrunit ja 140 väikekal. padrunit.

1933. a. — 80 täiskal. padrunit ja 140 väikekal. padrunit.

1934. a. — 63 täiskal. padrunit ja 110 väikekal. padrunit.

Laskeharjutuste teostamiseks 1932. a. määrati ratsaväe mõõgajagude sõduritele I teenistusaastal 122 täiskal. ja 172 väikekal. padrunit ja II teenistusaastal — 105 täiskal. ja 132 väikekal. padrunit. 1935. a. määrati aga ratsaväe igale sõdurile laskekursuse läbivõtmiseks aastas ainult 38 täiskal. ja 56 väikekal. padrunit. Seejuures osa laskeharjutusi teostatakse ka ratsahobusel.

Eestoodust võib järeldada, et ka RKKA suurtükiväes praegusajal teostatakse püssist vähem laskeharjutusi kui 1932. a.

4. Soome suurtükiväes teenistusaeg on 12 kuud. 1933. a. ilmunud eeskirjade järgi ajateenijad teostavad teenistusaaja vältel järgmisi laskeharjutusi:

Jrk. nr.	Laske- kaugus m	Laskeasend	Padrunite arv	Märklaud	Tingimused.
A. Väikekaliibrilise püssist.					
1.	25	Lamades käelt	6	V.-kal. ringmärk	36 silma
2.	25	Põlvelt ja istudes	3+3	"	30 "
3.	25	Lamades käelt g-torbikus	5	"	25 "
4.	25	Püsti, teine seeria g-torbikus	5+5	"	45 "
5.	25	Lamades käelt	5	V.-kal. peakuju	3 tabamust
6.	50	"	5	V.-kal. rinnakuju	3 "
7.	25	Lamades käelt g-torbikus	5	V.-kal. küüruskuju	3 "
B. Täiskaliibrilise karabiinist või püssist.					
1.	100	Lamades käelt	5	Ringmärk peakujuga	{ Eeskujulik 35 s., hea — 30 s., rahuldav — 25 s. E — 22 s. H — 17 s. R — 12 s.
2.	150	"	5	"	
3.	300	"	5	Ringmärk rinnakuju	
4.	150	Lamades käelt, teine seeria g-torbikus	5+5	Ringmärk poolpeakujuga	{ E — 7 tab. H — 5 tab. R — 3 tab.
5.	300	Lamades käelt	5	Ringmärk poolrinnakuju	

Märkmeid: 1. Väikekal. harjut. nr. 1 ja 2 ja kõigi täiskal. harjutuste ajal on lubatud 2 proovilasku.

2. Märkide suurus: Ringmärk peakujuga — 106×106 sm, 10-ringil., ringivahe — 5 sm. Ringmärk rinnakuju — 106×106 sm, 10-ringil., ringivahe — 5 sm. Ringmärk poolpeakujuga — 106×76 sm, 10-ringil., ringivahe 5 sm, alt ära lõigatud. Ringmärk poolrinnakuju — 106×82 sm, 10-ringil., ringivahe — 5 sm, alt ära lõigatud. Väikekal. märklaud on 5 korda vähendatud.

Väikekaliibrilise püssist laskmisel, kui laskur ei täida harjutust, ta peab kordama harjutust enne uuele harjutusele üleminekut.

Seega soome suurtükiväe ajateenija laseb sõjapüssiga ainult lamades asendist, kuna väikekaliibrilise püssiga kõigist põhiasenditest. Laskekava täitmiseks ilma ümberlaskmisteta kuulub ühes proovilaskudega 46 väikekaliibrilise ja 40 sõjapüssi padrunit.

5. Šveitsi suurtükiväe nn. nekrutitekoollis noortekursus kestab 3 kuud. Karabiinist laskmiseks määratakse iga noore kohta 58 padrunit. Ettevalmistavateks laskeharjutusteks arvestatakse iga noore kohta keskmiselt 40 padrunit, kusjuures nõrgemad laskurid kulutavad rohkem ja paremad — vähem laskemoona. Seejuures on tingimuseks, et hea laskur peab laskma vähemalt 20 lasku. Pärast ettevalmistuslaskmisi teostatakse katseharjutus, mille eesmärgiks on kontrollida noore laskeoskust. Katseharjutusel laskur laseb oma valikul kas lamades käelt, põlvelt või istudes käelt 6 lasku 300 m kaugusel asuvasse märklauda, mille suurus on 180×180 sm. Harjutus loetakse täidetuks, kui kõik kuulid tabasid märki ja keskmine

silma on 2 ehk ümberarvestatuna meie 300 m normaallaua suhtes 1 silm.

Noortekursuse lõpul teostatakse nn. peaharjutus (Hauptübung), mis koosneb kahest osast. Algul laskur laseb põlvelt või istudes käelt 300 m kaugusele 6 lasku 180×180 sm suurusesse märklauda. Pärast seda lastakse lamades toelt 1 lask 100 m kaugusel asuvasse 6 peakujusse, mille laius on alt 45 sm ja ülalt 20 sm, kuna kõrgus on 33 sm. Noor omandab laskurmärgi, kui ta tabab kõik peakujud ja 300 m laskmisel saavutab vähemalt 22 silma ehk meie 300 m normaallaua suhtes arvestatuna keskmine silm on umbes 6,5.

Pärast nekrutitekooli lõpetamist sõdur arvatakse tagavaraväkke, kus ta kutsutakse 6 korda, igal aastal üks kord, kordamis- ehk täiendusõppustele kestusega 15 päeva. Kordamisõppusel lastakse karabiinist ainult eestoodud katseharjutust. Tingimusi mittetäitnud sõdur kordab seda harjutust kuni 4 korda. Kordamisõppusteks määratakse iga sõduri kohta 12 padrunit, s. o. iga sõdur saab katseharjutust lasta keskmiselt 2 korda.

Allõhvitseri dekooli kursus kestab umbes 1 kuu. Karabiinist laskmiste eesmärgiks on anda õpilastele instruktorlikke oskusi. Lastakse eestoodud katseharjutust. Kui mõni mees ei suuda selle tingimusi täita, siis ta peab teostama veel ettevalmistuslaskmisi. Laskemoona norm on katseharjutuseks 6 padrunit ja ettevalmistavateks harjutusteks 30 padrunit.

Ohvitseridekooli kursus kestab umbes 3,5 kuud. Iga õpilase kohta määratakse

lakse 56 padrunit, neist 6 tk. katseharjutuseks ja 50 tk. ettevalmistavateks ja edasiarendavateks laskeharjutusteks. Karabiinist laskmiste eesmärgiks on arendada tulevaste ohvitseride laskeosavust ja õpetada neid laskeõpetajateks.

Toodust selgub, et šveitsi suurtükivägi laseb karabiiniga võrdlemisi vähe ja kergeid laskeharjutusi. Raskeimaks osutub peaharjutus, mille eduka sooritamise eest antakse erilisi laskumärke. See harjutus on nähtud ette peamiselt kaadriohvitseridele ja -allohvitseridele. Ajateenijad ei lase püsti käelt ühtegi harjutust.

Kokku võttes võib ütelda, et välisriikide suurtükivägedes kulutatakse käsirelvade laskeasjandusele mitu korda vähem energiat, aega ja laskemoona kui meil. Seda põhjusel, et käsirelvade laskeasjandust loetakse suurtükiväes kõrvalise tähtsusega õppeaineks. Karabiinist või püssist teostatakse laskmisi peamiselt lamades ja püsti asenditest. Laskeharjutuste arvu on vähendatud miinimumini ja nende täitmise tingimused on võrdlemisi kerged, selleks et säästa õppeaega erialalistele õppeainetele ja õppustele. Käsirelvade laskeasjandus, samuti nagu kõik teised õppealad, kuulub suurtükiväes vaid suurtükiväe inspektori juhtimisele, korraldamisele ja kontrollimisele, sest ainult siis on tagatud, et igale õppeainele pühendatakse aega, tähelepanu ja energiat vastavalt ta tähtsusele.

Ülaltoodust järgneb, et ka meie peaksime revideerima oma suurtükiväe käsirelvade

laskealalist väljaõpet. Tuleks kaotada sel alal valitsev dualism. Ühtlasi peaksime suures määral vähendama praegusi püssilaskmise eesmärke, nõudeid ja norme. See on hädavajalik suurtükiväe erialalise väljaõppe taseme ning lahinguväärtuse tõstmiseks. Praeguse olukorra kehtimisel suurtükiväe erialaline väljaõpe jääb nõrgemaks ning lahingus selle all kannatab esmajärjekorras meie jalavägi.

Allikaid:

1. Schieszvorschrift für Gewehr (Karabiner), leichtes Maschinengewehr, Pistole usw. 1937
Oberstleutnant Berlin. Der Artillerist II. Der Unterführer 1935.
Oberst Berlin. Der Artillerist II. 2. Auflage.
Reibert. Der Dienstunterricht im Heere. Ausgabe für den Kanonier. Jahrgang 1937/38.
Neumann. Handbuch für den Flakartilleristen. 1938.
2. Reglement de manoeuvre de l'artillerie. Première partie. Titre II.
3. Rukovodstvo po boevoi podgotovki RKKA. Vöpusk III. 1928.
Sama. Vöpusk I. 1930.
Sama. Planõi i programmõ podgotovki rädovogo sostava tšastei zen. artil. 1930.
Rukovodstvo po boevoi podgotovki kursantov art. škol. na 1931—32 u g.
Nastavlenie po strelkovomu delu RKKA. Metodika strelkovoi podgotovki i kursõ streljb. 1932. a. väljaanne.
Sama 1933. a. väljaanne.
Sama 1934. a. väljaanne.
Nastavlenie po strelkovomu delu RKKA dlja tšastei konnitsõ na 1935. g.
4. Kaadri ja ajateenijate laskeprogramm (Ampumaohjelmisto). Soome keelest major G. Saar. Tallinn 1934.

Sõjaväge populariseerivad ülesvõtted.

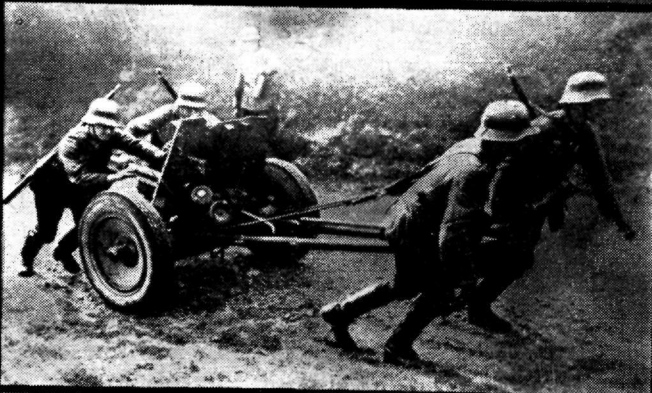
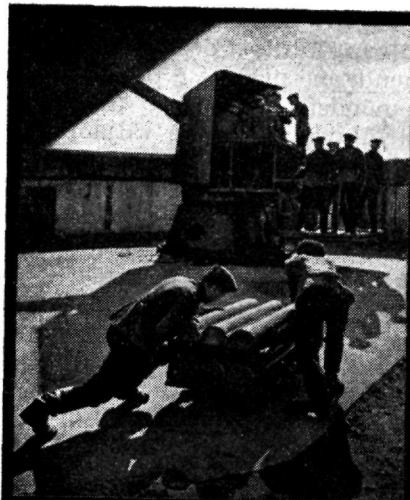
Major P. Lanno.

Sõjaväe hea kuulsus rahva laialdastes kihtides evib kaasajal suurt tähtsust. Üheks vahendiks sõjaväe lähendamiseks ja tutvustamiseks kodanikele on trükitoodetes sõjaväe elust selliste piltide avaldamine, mis suurendavad sõjaväe poolehoidjate arvu, arendavad huvi sõjaväeteenistuse ja relvastuse vastu ja süvendavad usku meie võimesse. Siin võivad tulla kõne alla kõige mitmekesisemad ülesvõtted sõjaväe elust: õppused, tööd, saavutised, kasarmuelu, pidulikud sündmused, meelelahutus, toitmine, sõjaväe kaasabi kodanikele jne. Eriti sobivad on lahingusisulised pildid — teotsemine relvaga maastikul jms.

Nõuded, mida esitatakse sellistele ülesvõtetele, et nad saavutaksid soovitud eesmärgi, on kokkuvõtlikult järgmised.

Ideeliselt pilt peab väljendama neid omadusi, mis nõutakse sõjaväelastelt: korralik välimus, vormikohane ja ühtlane riietus, hea seisang, julge ja distsiplineeritud esinemine, mehine, jõurikas ja hoogus tegevus, võitlusvalmisolek, visadus jne. On loomulik, et kehalt ja näoilmet on meil vastuvõetavamad eestipärased tüübid.

Pildi motiiv (mõte, toiming) peab olema rõhutatud või iseloomustatud mingist peaesemest, mis koondaks vaatleja tähelepanu ja oleks pildi tuumaks. Peamotiiviga, mis

pildil teravalt ja iseloomustavalt esile ker-
kib, saavutatakse sageli ka maaliline efekt.
Selline peamotiiv ei tarvitse asetseada igakord
täpsalt pildi keskel. Kuna pildil ei peaks
leiduma midagi üleaurust, siis sageli jätkub
juba üheainsa sõjaväelase kujutamisest, või-
malikult temale omase võitlusvahendiga
ülesande täitmisel: tunnimees vahipostil, las-
kur sihtimas või kaevumas, ohvitser binokli-
liga vaatlemas, vanem juht kaarti uurimas
jne. Seda saavutatakse peamiselt lähivõtte-
tega. Väga soodsat muljet avaldab kokku-
kõlastatud tegevus kollektiivrelva (klp.,
suurtüki) juures, kus viibib ainult mini-
maalne koosseis, mis on ette nähtud antud
tegevustikus ja olukorras. Jõukülluse aval-
duse hetki võib tabada näit. relvade edasi-
toimetamisel, hüpete sooritamisel, rünnakule
minekul, rännakliikumisel jne. Momendid
tegevustest, eriti need, mis näitavad hoogu,
pingutust ja raskuste võitmist, on igal juhul
eelistatavamad tegevuselaolekule. Lahingu-
sisuliste ülesvõtete väärtust aitab tunduvalt
lõsta teotsejate korralik ja ühtlane lahing-
varustus, kus kiiver (saksa) ja täis selja-
paun (ranits) süvendavad tegevuse lahingu-
list muljet. Igal juhul asjaosalised, nende
teotsemisvahendid ja maastik või ala peavad
olema iseseisvaks kokkukõlas antud sündmus-
liku ajas ja ruumis. Nii näit. lahingusisuli-
se pildi foonil ei tohiks paista pealtvaatajaid
ega suuri hooneid, seevastu aga esiletükki-
matult nähtav pöösas või oks pildi esiplaanil
või kungas pildi tagaplaanil täiendab olu-
korra üldmuljet. Pilvedeta taevast ja raagus
puud sageli mõjuvad monotoonselt ja vä-
hendavad pildi mõju, kuna okaspuud (eriti
mänd), lehestik, pilverünkad, varjud, tolm
(rännakul), udu ja suits tõstavad pildi deko-
ratiivsust. Tuleb aga hoiduda liialt rõhuta-
mast dekoratsiooni, vastasel korral sõjaväe-
pildi asemel saadakse loodusepilt.

Soodsat muljet avaldavad rahvale sellised
motiivid, mis väljendavad sõjaväe kaasabi
kodanikele ja elukutseliste sõjaväelaste va-
hetut kontakti elanikega ja ajateenijatega,
kus ka üksiksõdur leiab väärikat tähelepanu
ja hindamist, näit.: ülem tänab sõdurit saa-
vutuste eest või kõrvuti temaga täidab üles-
annet, ohvitser vestlemas seltskonna esinda-
jaga või sõduri isaga, sõduri omaksed kü-
laskäigul väeosas, sõjaväelisel peol või rän-
nakul peatusel lõbus ja sõbralik vahekord
kohalike elanikega, väeüksus toetemas tuli-
kahjul jms.

Teotsejate kalduvus pildistamise
ajal vaadata fotoaparaadi poole on
suurimaks paheks, mida igal juhul
tuleb vältida. Vastasel korral tekib pilt,

mis ilmselt jätab mulje, et tegevus on lavas-
tatud. Sellisel pildil ei ole väärtust. Kui
pole mingit võimalust soodsa momendi ta-
bamiseks sellises olukorras, kus kõik vaja-
lised eeltingimused oleksid täidetud, siis tu-
leks tegevus lavastada, kuid niivõrra
osavalt läbikaalutult ja üksikasjas-
des liialdamata, et hiljem miski asi
ei reedaks asettleidnud poseerimist.
Suur osa häid populariseerivaid ülesvõtteid
sõjaväe elust välismaal on saavutatud just
lavastamise teel.

Fototehnilise vajaduse seisukohast võib
soovitada ainult hea, oreoolivaba ortokro-
maatilise või pankromaatilise negatiivima-
terjali tarvitamist. Pilt pääseb mõjule alles
keskmiste ja suuremate formaatide kaudu.
Seepärast need ülesvõtted, mis tehakse väi-
keste formaatidega negatiivmaterjalil, pea-
vad olema teravad ja selged, võimaldades
mitmekordset suurendamist.

Klišeerimiseks määratud koopiad või
suurendused on tarvilik valmistada võima-
luse korral läikivale, veel parem aga kõrg-
läikega paberile, küllaldaselt kontrastselt,
kuna liiga nõrgad ja heledad koopiad trük-
kimisel jäävad kahvatuks. Toonitud (värvi-
lised) koopiad ei sobi klišeerimiseks.

Hästi kinnitatud ja põhjalikult pestud
negatiivid headest ülesvõtetest tuleb hooli-
kalt hoida kriimustuste ja muude vigastus-
te eest ja säilitada läbipaistvates ümbrikku-
des. Selliste negatiivide järele võib tekkida
vajadus ka edaspidi — keskasutiste jaoks,
sõjanduslike väljaannete illustreerimiseks,
materjalina fotokoguteoste väljaandmisel
jne.

*

Kõrvaloleval leheküljel on toodud näite-
na valik sõjaväe populariseerivaid ülesvõt-
teid välismaalt („Suomen puolustusvoimat“,
„Suomen sotaväki“, „Reichsheer im Dritten
Reich“ ja „Illustrierte Zeitung“). Piltide
mitmekordse reproduktsiooni tagajärjel
pooltoonid on läinud osaliselt kaduma ja ko-
hati on tekkinud peegeldused, kuid süvene-
mine nende ülesvõtete sisusse tohiks siiski
olla kasuks uute motiivide otsimisel meie
sõjaväest.

**K. S. ohvitseridele ja ohv. klassidesse ette-
valmistajatele!**

Filosoofiateaduskonna üliõpilane, res.-ohvitser, õpetab

EESTI KEELT

ja valmistab edukalt, hea ning kerge meetodi abil ette
eksameile. Teat. „Sõduri“ toim. „EESTI KEEL“ all.

RKKA sideüksuste organisatsioon ja koosseis.

Kapten A. Viires.

1. Organisatsiooni väljakujunemine.

Selleks, et saada lähemat ettekujutust RKKA sideüksuste organisatsiooni väljakujunemisest, peatume lühidalt endise vene armee kui punaväe eelkäija vastava organisatsiooni ja üldise sidekorraldamise põhimõtete juures. Kuni Vene-Jaapani sõja puhkemiseni osal vene armee juhtkonnast puudus usk tehniliste sidevahendite reaalsesse võimetesse ja kasutamisevõimalus-tesse lahinguolukorras. Seepärast ka sideküsimate otstarbekama lahendamise vajadusele ei pööratud erilist tähelepanu. Alles sõja kurvad kogemused näitasid, millist tähtsat osa etendasid tehnilised sidevahendid vägede juhtimisel. See andis teatud tõuke uute tehniliste sideüksuste formeerimiseks, ja sõja lõpuks väliarmees oli juba 27 telefonikompanit ning 2 iseseisvat telegraafipataljoni. Telegraafikompanid kuulusid sapööripataljonide koosseisu ja koosnesid kahest kaabli- ning kahest teivasliinjaost.

Pärast sõda iseseisvad telegraafipataljonid likvideeriti ja seega sideüksused jäid eksisteerima ainult sapööripataljonide koosseisudes. Selliselt väljakujunenud olukorrale vaidlesid vastu mitmed toleaegsed sideala autoriteedid ja nõudsid radikaalsete uuenduste läbiviimist:

- telegraafikompanid eraldada sapööripataljonide koosseisudest;
- rahu ajal kõik telegraafiüksused ära viia insenerivalitsuse alluvusest ja allutada kindralstaabi ülemale;
- sõja ajal väliarmee telegraafiüksused allutada sõja-telegraafi ülemale (ülemjuhataja juures);
- staapide juurde organiseerida ja neile allutada kas telegraafipataljonid või telegraafikompanid;
- igas jalaväe- ja ratsarügemendis ning patareis organiseerida telefonistide komandod.

Tähendatud ettepanekud jäid aga suuremas osas teostamata ja isegi kuni maailmasõja lõpuni. Telegraafikompanid kuulusid endiselt sapööripataljonide koosseisu; eraldi sideteenistust juhtivad organid puudusid (sideküsimate korraldamisega tegelesid peamiselt inseneriväeüksuste ülemad); kõrgematel staapidel ei olnud mingeid sideala-

lisi korraldavaid funktsioone alluvate staapide suhtes.

Alles 1917. a. otsustati asuda sideküsimate põhjalikule ümberkorraldamisele, kuid revolutsiooni tagajärjel tekkinud lagunemine sõjaväes ei võimaldanud ettenähtud uuenduste läbiviimisele asuda. Nii jäi organisatsioon endiseks.

1918. a. ühes punaarmee loomisega asuti ka sideküsimate korraldamisele. Sideteenistus jagati kolme ossa:

1. sideväeosad ja üksused väekoondistes, kuhu kuulusid diviiside sidepataljonid ja armeede sidemeeskonnad vastavate ülematega eesotsas;
2. sõjaväe liiklemisvalitsuse juurde endise vene armee eeskujul asutati posti-telegraafi jaoskond;
3. raadiotelegraafi ala korraldamiseks asutati iseseisev inspeksioon.

Sama aasta sügisel lisaks eestoodule RVSR (sõjarevolutsioonilise nõukogu) välistaabi juurde loodi sidejaoskond, kuid selle ülesanded piirdusid ainult staabi seesmise side korraldamisega.

Seega esialgsed sammud sideüksuste organiseerimisel ja üldise sideküsimate korraldamisel ei toonud suuri muudatusi olukorda, mis valitses endises vene armees: sideteenistus jäi endiselt lõhestatuks ja puudusid üldised põhimõtted side organiseerimisel.

Alles pärast pikemaid kaalutlusi ja vaidlusi 1919. a. otsustati reorganiseerida üldine sideala juhtimine ja moodustada RVSR välistaabi juurde keskus sideküsimate lahendamiseks RKKA Sidevalitsuse (Upravlenije svjazi RKKA — USKA) näol. Peale selle rinnete ja armeede juures teotsevad sideasutised koondati ning moodustati rinnete ja armeede sidejaoskonnad. Seega viidi läbi sideala juhtimise täielik tsentraliseerimine ja pandi alus RKKA sidevägede uuele organisatsioonile, mis on jäänud püsima vähemate muudatustega kuni käesoleva ajani.

2. Väljakujunenud organisatsioon.

Iseseisvates sideüksustes. Käesoleval ajal RKKA sideväed (voiska svjazi) jagunevad iseseisvateks sideüksusteks ja orgaaniliselt väekoondiste ning väeosade koosseisu kuuluvateks sideosadeks. Iseseisvateks sideüksusteks on telegraafi-, ehitus- ja eksploatat-

sioonikompanid ning teivasliinikompanid. Neid kasutatakse kas eriülesannete täitmiseks lähtsamates operatiivsuundades või juurdeantult väekoondistele ning väeosadele.

Ehituskompanite ülesandeks on harilikult telegraafi-telefoni püsivliinide ehitamine, remont ja tarbekorral ka purustamine. Ekspluatatsioonikompaneid kasutatakse telegraafijaamade teenimiseks ja püsivliinide järelevalve teostamiseks (üks kompani võib teenida kuni 300 km telegraafimagistraali). Nii ehitus- kui ekspluatatsioonikompanid on kolmerühmalised, kusjuures iga rühm moodustab omaette tööühiku — töökonna.

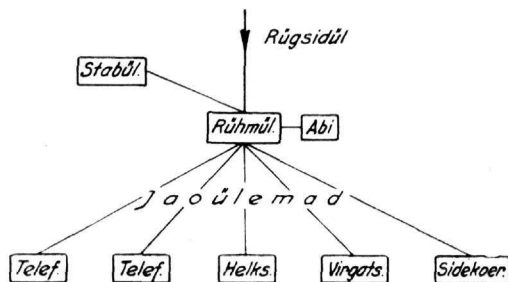
Teivasliinikompaneid kasutatakse peamiselt püsivliinide pikendamiseks või nende ühendamiseks teivasliinide abil. Kompanid on samuti kolmerühmalised ja varustatud kas hobuveokitega või veoautodega. Esimesel juhul rühmad on kahejaolised, kusjuures jagusid kasutatakse kas üksikult tööühikutena või koos (rühmana); teisel juhul kolmejaolised. Kolmejaolisi (motoriseeritud) rühmi kasutatakse ainult tervikuliselt.

Jala- ja üldväe (obštševoiskoivoje) sideosades. Jalaväe sideosadeks on laskurirügementide sidekompanid, pataljoni siderühmad ja laskuri- ning rk-kompanite sidejaod. Üldväe sideosade all mõeldakse üldväekoondiste, nagu laskuridiviiside, korpuste ja armeede sideosi.

Jalaväe sideosade organisatsioonid on toodud järgnevatel skeemidel.

Skeemidelt võime tähele panna, et sidekompani ülem allub rügemendi sideülemale, kuna viimane omakorda allub staabiülemale ja tehnilistes küsimustes ka diviisi sideülemale. Pataljoni siderühma ülem on ühtlasi ka pataljoni sideülemaks.

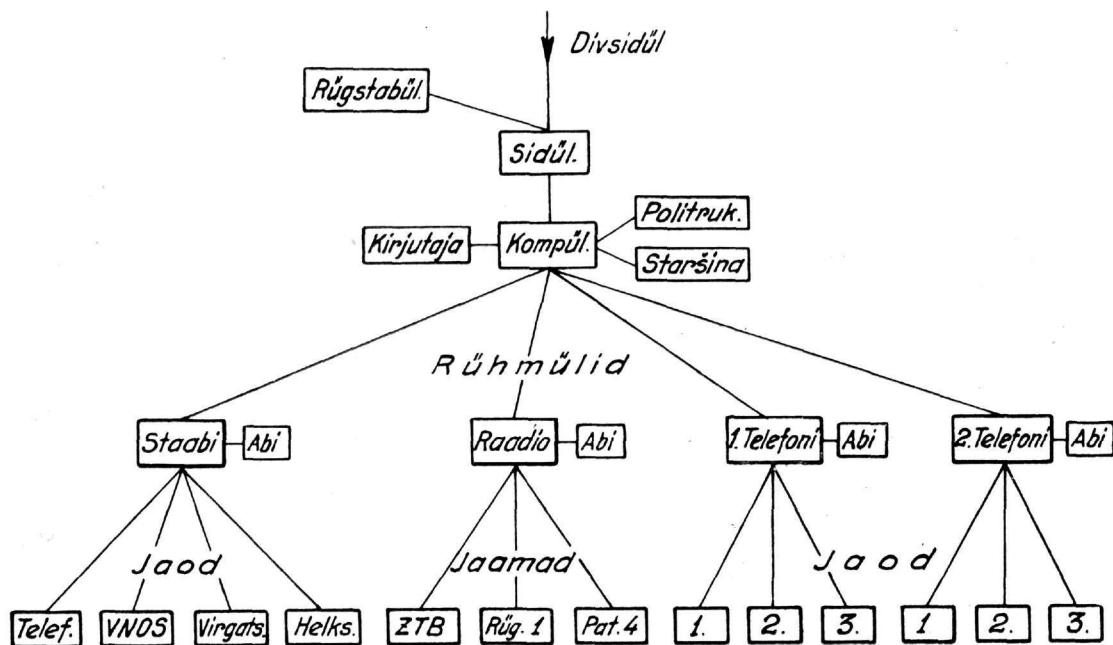
Pataljoni siderühma organisatsioon.

Kui võrrelda käesolevaid organisatsioone kuni 1935. aastani ilmunud allikates toodud organisatsioonidega, siis võib tähele panna, et rügemendi sidekompanis endise raadiojao asemele on võetud raadorühm. Muus organisatsiooni osas tähelepandavaid muudatusi ei esine. See näitab, et raadiosidele pööratakse üha suuremat tähelepanu.

Üldväe sideosadest oleks mainida korpuse ja laskuridiviisi sidepataljone. Milline on nende pataljoni organisatsioon, selle kohta lähemad andmed puuduvad. Kuid näib, et pataljonid koosnevad analoogiliselt rügemendi sidekompanile staabi, raadio ja

Laskurirügemendi sidekompani organisatsioon.

telefoni (korpuses ka telegraafi) allüksustest. Pataljoni ülem allub diviisi diviisi sideülemale ja korpuses korpuse sideülemale, kusjuures tema peamiseks ülesandeks on side korraldamine staabi teises ešelonis. Sideülemaks nii korpuses kui ka diviisis on staabi sidejaoskonna ülem ja sideülema abiks jaoskonnaülema abi. Viimane täidab harilikult KP-s sidesõlme ülema kohuseid.

Ratsa- ja suurtükiväe sideosades. Iseisvate sideühikute eksisteerimine ratsaväe orgaanilises koosseisus sai alguse alles 1921. aastal. Kuni tolle ajani ratsaväeüksuste sidemeeskonnad kuulusid tehnikaeskadronide koosseisu koos pioneriosadega ja olid võrdlemisi väikesearvulised. Nii diviisi tehnikaeskadroni kuulus ainult sidejagu, mis pidi rahuldama diviisi nõudeid side alal.

Käesoleval ajal diviisis on ette nähtud sidedivisjon. Milline on divisjoni organisatsioon, ei ole lähemalt teada, kuid näib, et ta koosneb kahest eskadronist.

Ratsarügemendis on sideeskadron, mille organisatsiooni kohta lähemad andmed samuti puuduvad.

Suurtükiväe divisjonis ja patareis sidemeeskonnad kuuluvad juhtimisrühmade koosseisu. Nii divisjonis kui ka patareis on ette nähtud sidejagu ja OSP (otdelenije svjazi s pehotoi, jagu sideks jalaväega). Sidejagu koosneb üldiselt telefoni- ja raadioside töökondadest ning tema ülesandeks on side loomine divisjonis ja patareis endas. OSP on ette nähtud ühenduse loomiseks suurtükiväe ja jalaväe vahel.

Divisjonis juhtimisrühma ülem allub divisjoni sideülemale ja viimane staabiülemale, olles staabiülema II abiks. Patareis juhtimisrühma ülem on ühtlasi patarei sideülemaks ja allub patarei ülemale.

Tehnilistes küsimustes sideülemad alluvad kõrgema suurtükiväeüksuse sideülemale ja teatud küsimustes ka selle jalaväe või väekoondise sideülemale, keda vastav suurtükiväeüksus toetab.

3. Koosseis.

Iseisvates sideüksustes. Iseisvate sideüksuste koosseisudest oleks märkida vaid teivasliini-kompanite koosseise. Nagu eespool juba tähendatud, kompanid on kolmerühmalised ja rühmad kas kahe- või kolmejaolised. Kahejaolise rühma koosseis on:

Alljaotise nimetus	Keskm. kom.	Noorem. kom.	Side-mehi	Hobuse-mehi	1-hobuse kaarik.
Rühma juh.	1	1 ¹⁾	—	—	—
1. jagu	—	1	14	5	5
2. „	—	1	14	5	5
Rühmas	1	3	28	10	10

Kolmejaolise (motoriseeritud) rühma koosseis on:

Alljaotise nimetus	Keskm. kom.	Noorem. kom.	Side-mehi	Auto-juhte	Veoautosid
Rühma juh.	1	1 ²⁾	—	1	1 ³⁾
1. jagu	—	1	10	3	3
2. „	—	1	10	1	1
3. „	—	1	13	2	2
Rühmas	1	4	33	7	7

¹⁾ Rühmüli abi.

²⁾ Rühmüli abi. ³⁾ Sõiduauto.

Lähemal ajal ilmub

„Sõjateadlane“ nr. 1

Hind: 3 järjekordset annet Kr. 4.—

Tellimisi võtab vastu „Sõduri“ toimetus.

Jalaväes. Laskurirügemendi sidekompani koosseis on järgmine:

Alljaotise nimetus	Kesk- m. kom.	Noorem- kom.	Side- mehi	Rattu- reid	Ratsa- nikke	Hobuse- mehi	1-hob. kaarik	Märkusi
Komp. juh.	1	1	1	—	—	—	—	1 staršina, 1 kirjutaja
Staabi rühm	1	1	—	—	—	—	—	1 rühmüli abi
Telef. jagu	—	1	6	—	—	1	1	2 töökonda
VNOS	—	1	8	—	—	1	1	2 posti
Lendp. jagu	—	1	—	6	6	—	—	—
Helkside jagu ¹⁾	—	1	12	—	—	1	1	2 jaama
Rühmas	1	5	26	6	6	3	3	—
Telef. rühm.	1	1	—	—	—	1	1	1 rühmüli abi
1. jagu	—	1	6	—	—	1	1	—
2. jagu	—	1	6	—	—	1	1	—
3. jagu	—	1	6	—	—	1	1	—
2-hes rühmas	2	8	36	—	—	8	8	—
Raadio rühm	1	1	—	—	—	—	—	5 jaama
Jaama töök. ²⁾	—	—	15	—	—	2	2	—
ZTB ³⁾	—	1 (?)	3 (?)	—	—	2 (?)	2 (?)	—
Rühmas	1	2	18	—	—	4	4	—
Kompanis	5	16	81	6	6	15	15	—

Pataljoni siderühma koosseis on järgmine:

Alljaotise nimetus	Kesk- m. kom.	Noorem kom.	Side- mehi	Hobuse- mehi	Hobuseid	Kaarikuid	Märkusi
Rühma juh.	1	1	—	—	—	—	1 rühmüli abi
1. telef. jagu	—	1	6	1	1	1	2 töök.
2. „ „ „ ⁴⁾	—	1	6	1	1	1	2 „
Helkside „ ⁴⁾	—	1	8(?)	1	1	1	—
Sidekoerte j.	—	1	6	—	—	—	—
Virgatsite j.	—	1	6	—	—	—	—
Rühmas	1	6	32	3	3	3	—

Laskurikompani sidejaos on:

jaoülem — 1
sidemehi — 3
vaatlejaid — 3

Kokku — 7 meest.

Sidevahendeiks on ainult lihtsamad signaliseerimisabinöüd.

Rk-kompani sidejaos on:

jaoülem — 1
telefoniste — 8
virgatsid — 2

Kokku — 11 meest.

Jaos varustis:

6-nr. kommutaatoreid — 1 tk.,
foonilisi telef.-aparaate — 6 tk.,
kahekordset kaablit — 6 km,
signaallippe — 5 paari,
vilesid — 9 tk.

Jagu võib moodustada kas 2 või 4 liini-töökonda. Esimesel juhul iga töökonna varustiseks on 3 km kaablit ja 2 telef.-aparaati, kuna teisel juhul 1,5 km kaablit ja 1 aparaat.

Ratsa- ja suurtükiväes. Ratsaväe sidejaod ja töökonnad on oma koosseisudelt sarnased jalaväe vastavate jagude ja töökondadega. Vahe seisab ainult sellest, et meeskond on ratsahobustel. Telefonirühmad on samuti kolmejaolised. Millised on teiste rühmade koosseisud, pole teada.

Suurtükiväe divisjoni sidejaos on:

jaoülem — 1
telefoniste — 20 (?)
raadiotelegrafiste — 4—6 (2—3 jaama)
1-hobuse kaarikuid — 2.

¹⁾ Helkjaama töökonna normaalseks koosseisuks loetakse 7 meest. Kas selline koosseis on kehtiv ka rügemendi sidekompani helktöökondades, pole kindel.

²⁾ Raadiojaama töökonna koosseis on harilikult 2—3 meest ja iga 3 jaama kohta võetakse 1 kaarik. Rügüli KP jaam võib olla monteeritud ka autole. Seega koosseisu tuleks juurde üks sõiduauto.

³⁾ ZTB (zarjadno-tehnikeskaja baaza) kujutab endast akulaadimisseadet. Milline on selle baasi koosseis, pole kindlasti teada, kuid näib, et ta ei või olla suurem kui 3—4 meest.

⁴⁾ Pataljonis on normaalselt 4 helkparaati. Kui võtta iga jaama töökonnaks 7 meest, nagu see normaalselt on ette nähtud, oleks helksidejao koosseisus 28 meest, mis on vähe usutav. Seega näib olevat tõenäone, et iga jaama teenimiseks on ainult 1 vahetus, s. o. 2 meest.

Patarei sidejaos on:

jaoülem	— 1
telefoniste	— 14 (4 töökonda)
raadiotelegrafiste	— 6—8 (3—4 jaama).

Nii divisjoni kui ka patarei OSP-s on:

jaoülem	— 1
telefoniste	— 4
raadiotelegrafiste	— 2
ratsavirgatsid	— 2
1-hobuse kaarikuid	— 1

4. Kokkuvõte.

- Organisatsiooni alal selgub, et
- sideväed moodustavad iseseisva väeliigi ja on jagatud kahte gruppi: iseseisvateks sideüksusteks ja väeosade ning väekoondiste koosseisudesse orgaaniliselt kuuluvateks sideosadeks;
  - sideala üldine korraldamine on tsentraliseeritud, kusjuures korraldava organina esineb RKKA sidevalitsus eesotsas RKKA sideülemaga;
  - sidekorraldamine väekoondistes ja väeosades toimub sideülemate kaudu staabiülemate vastutaval juhtimisel;
  - sideülemad kuuluvad staapide koosseisudesse ja esinevad väekoondistes sidejaoskondade ülematena, kuna väeosades staabiülemate abidena oma alal;
  - sideüksuste ülemad alluvad sideülematele ja esinevad väekoondistes oma üksuste administraatoritena ja sideülema poolt pealepandud ülesannete täitjatena (hari-

- likult II ešeloni sidekorraldajatena), väeosades sideülemate abidena;
- tõsist tähelepanu pööratakse maa- ja õhujõudude koostöö kindlustamisele, mille tõttu peagu kõigis sideüksusis on ette nähtud õhuside meeskonnad (VNOS);
- raadio on tunnustatud traatsideabinõude kõrval pea-sidevahendiks, mille tõttu radioüksused on tõstetud oma tähtsusele võrdselt tasemele telefoniüksustega.

Vaadeldes eestoodud sideüksuste koosseise ja meenutades vastavates eeskirjades neile esitatavaid ülesandeid, näib, et teatud juhtudel, eriti kaitsel, sidemeeskonnad peavad olema tööle rakendatud sajabrotsendilisel. See näitab, et varude moodustamine sidemeeskonnast ei osutu alati võimalikuks, olgugi et selle vajadust eriti rõhutatakse.

Allikad:

F. Adamov j. t. Služba svjazi. Utšebnik dlja pehotnõh, kavaleriiskih i artilleriiskih škol RKKA. 1936.

Nastavlenie po službe postov vozdušnoi svjazi i nabljudenia. 1929. a.

Nastavlenie po stantsionno-ekspluatatsionnoi službe. Tšast III — Polevõje linii. 1936. a.

A. Titov j. t. Svjaz. Utšebnik dlja škol svjazi RKKA. 1935. a.

P. N. Tištšenko. Svjaz v strelkovom polku pri oborone i nastuplenii 1936. a.

I. Slefogt j. t. Služba svjazi v strelkovom polku. 1936. a.

V. Tseitlin. Svjaz. Tretje izdanie. 1930. a. Upravlenie Svjazi RKKA. Svetovaja signalizatsia. 1935. a.

Strojevoi ustav konnitsõ RKKA. 1934. a.

Bibliograafia.

Tänapäeva ja tuleviku taktika.

(La tactique d'hier et de demain. Général Velpry. „Revue Militaire Générale“, veebruar 1938.)

Kirjutise eessõnas võtab „Revue M. G.“ vastutav toimetaja sõna, tähendades, et käesolev kirjutis, ehkki oma tervikus mitte kokkukõlas ametlikult maksvate põhimõtete, sisaldab huvitavaid mõtteid ja haarab tervikuna tankide mõju taktikale ja väeosade lahingulisele ettevalmistusele.

Relvade arenemine ja uute võitlusvahendite ilmumine muudab põhjalikult taktikat, millest olenevalt muutub lahingu kuju ja sõjaliste operatsioonide kestus. Et ette valmistada sõjavägesid, on esmajärgulise tähtsusega ennustada tuleviku sõja võitluste iseloomu. Siin on abiks viimaste sõdade ajaloo uurimine, arvestades

seejuures käesoleva aja tehnika arengut, et hoiduda sattumast eksiteele.

Nii näit. kõlab anekdoodina, et üks prantsuse sõjakooli ülem, kindral, uurinud Fridrich Suure, Napoleoni ja Moltke sõjakäike, teostas mõni aasta enne maailmasõda manöövreid koondrides, nn. karreedes (diviis oli koondatud karreesse, mille külg 500—600 m). luges seda rivistust ainuõigeks, kusjuures aga prantsuse sõjaväes olid juba tarvitusel kiirlaskjad püssid ja suurtükid.

Suurtükivägi ja tangid viimases sõjas. Maailmasõjale andis tema kuju ja pika

kestuse kuulipilduja, olles jalaväe edasiliikumises peamiseks takistajaks. Selle kõrvaldamiseks asuti massilise suurtükiväe tegevusse rakendamisele. Tekib küsimus, kas nim. põhimõte jääb maksma ka tulevikusõjas.

Alates 1917. a., millal suurtükiväe kasutamine tõusis oma haripunktile, ei toonud see siiski võitu. Materjalosa kohaletoimetamise ja ettevalmistustulede tõttu puudus edu peamine pant — ootamatus. Mürskudega ülesküntud maastik oli takistuseks suurtükiväe edasiliikumisele ja jalavägi, jõudnud suurtükiväe laskeulatuse piirini, oli sunnitud peatuma ja ootama suurtükiväe järelejõudmist. Seda kasutas aga vastane enda korraldamiseks ja kindlustamiseks ning pealetungi tuli alata otsast peale.

Nii ei andnud oodatud edu pealetungid Verduni all ja Sommeli 1916, inglaste oper. Artois 1917, prantslaste pealetung Chemindes-Dames juures ja prantsuseinglise pealetung Flandrias. Kõik need kulukad katsed tõendasid, et suurtükiväe massiline tarvitamine ei otsusta sõda.

Ilmub uus võitlusvahend — tank, mille esimesed katsed on julgustavad. Tank peab tooma võidu. Ta võidab pealetungiva jalaväe kõikvõimsa takistuse — kuulipilduja. Taktika ajaloos on pööratud uus lehekülg, algab mehaanilise võitlusvahendi ajastu.

Suurtükiväe massilise kasutamise tagajärgi. Suurtükide valmistamine nõudis nelja sõja-aasta vältel määratuid summasid, mis pööras segamini kogu maailma majanduse.

Suurtükiväe kasutamise varem nimet. puudusele, et ta ei võimalda ootamatust, tuleb lisada veel seda, et ta on kalleim ja juhusliku eduga. See on tingitud laske-moona määratumast kulust (hajumine, sihtimise ebatäpsus) näiteks: 500—700 155-mm mürsku patarei hävitamiseks, 700—800 75-mm mürsku läbikäigu tegemiseks traattõkkesse. Patarei purustamiseks vajaliku arvu mürskude väärtus on suurem kui vastase suurtükide väärtus, mida heal juhul suudetakse rivist välja lüüa. Vastase meeskonna kaotused on seejuures väikesed, kuna need varjuvad esimeste laskude järele.

Ei saa muidugi eitada suurtükiväe ettevalmistustule vajalikkust maailmasõjas, millega püüti säästa inimelusid. Samuti ei ole põhjust siin uurida, kas oli õigustatud selle ettevalmistuse pikk kestus 1916 ja 1917. Meie peaesmärk on — teha sellest õpiseid tuleviku jaoks.

Kindel järeldus on see, et rünnaku ettevalmistamine suurtükiväe tulega ei viinud võidule. See lõppes isegi täieliku nurjumisega, kui ettevalmistuse vältel vastane oma vastupanu-positiivse väljaspoole suurtükitule ulatust viis, jättes kontakti ainult eelpostide joone, nagu seda tegid kindral Gouraud' armee 1918. a. juulikuus Champagnes ja sakslased samas kaks kuud hiljem.

Seevastu aga murdsid kaks lahingut, mida toetas suur arv tanke, saksa väejuhatuse ja väeosade moraalse jõu: need olid 18. juuli ja 8. augusti pealetungid. Enne kallaletungi algust ei lastud ühtegi suurtükimürsku.

Toodud näited peaksid olema küllaldatakse põhjuseks, et ebaõigeks lugeda pealetungi, mida toetab vaid massiline suurtükivägi. Viimane moodus esineb aga siiski reeglina prantsuse määrustikes, harjutustel ja manöövritel. Pealetungi ilma ettevalmistustuleta nim. vaid „erandina“.

Nii oleme tagasi jõudnud 1917. a. taktika juurde, mis ei olnud prantsuse vägedele edukas.

Tankide arvustajad ja mahategijad.

Prantsuse kõrgem väejuhatuse teostas 1917—1918 laiaulatusliku tankide valmistamise programmi, nimetades tanke „võidurelvadeks“. Sõja lõpul jubiti tähelepanu tankide arendamise vajadusele.

Pärast sõda ei ole aga tankidele osutatud küllaldast tähelepanu, vaid on vaadatud neile isegi umbusaldusega.

Pole õiged vasturääkijate väited, nagu olnuks 18. juuli ja 8. aug. pealetungidel edu vaid seepärast, et sakslasil puudus organiseeritud positsioon; tegelikult olid sakslased kohal olnud esimesel juhul 5 nädalat ja teisel 4 kuud.

Näitena võib tuua veel 1917. a. 20. novembri lahingut, kus inglased Cambrais't löunas tankide toetusel läbi murdsid Hindenburgi positsiooni, kandes seejuures kaotusi vaid alla 10%.

Teised vastuväitjad tähendavad, et tankide edu 1918. a. oli tingitud vastuabinõude puudumisest. Sakslastel oli vaierahu ajaks teoksil 13-mm kuulipildujate väljajagamise väeosadele, mis olnuksid sõja edasikestmisel tankidele tõsisteks vastasteks. Need relvad oleksid ka kindlasti saavutanud suuremat edu kui 77-mm suurtükid. Sellest kõigest võime aga ühte järeldada: ei saa jääda puhkama loorberitele. Tank nagu iga teinegi võitlusvahend säilitab oma väärtuse vaid siis, kui ta täieneb vastavalt tangitõrjerelvade arenemi-

sele. Ja kui see nii toimub, siis ei ole põhjust kahelda, et tank tulevikus etendab sama osa kui möödunud sõjaski.

Püüame vaadelda lähemalt tankide tegevuse edu põhjusi, et selle abil kindlaks teha tankide kasutamise tingimusi.

Tankide paremusi. Kõigil aegadel on edu peamine element olnud ootamatus. Operatsioonide maa-ala suurenemisega on selle elemendi tähtsus veelgi suurenenud, kuna laiade rinnete juures on vaja päevi, isegi nädalaid, et sissemurde tõkestamiseks koondada vajalisel arvul vägesid ja laske-moona.

Tank võimaldab täiel määral saavutada ootamatust. Olles liikuv ja koondades eneses kõik vajaliku lahingupidamiseks, peab tank ilmuma ainult rünnaku momendil.

Teine paremus: tangi tegevus on kiire, kindel ja äärmiselt ökonoomiline. Teotse-des lähedalt kauguselt ja otsesihimisega, võib tank näiteks paari sekundiga ja 2—3 väikekaliibrilise mürsuga vastase kuulipilduja rivist välja viia, samal ajal kui suurtükivägi selleks tarvitab mitusada mürsku ja hulga aega, kusjuures veel tagajärg on ebakindel. Samuti murrab tank kiiresti läbikäigu traattõkkesse.

Maailmasõja ajal konstrueeriti 3000 Renault-tanki, millede hind kokku on alla 200 miljoni frangi. Neist hävitati 440, mille hind alla 30 miljoni.

Toome siin võrdluseks suurtükiväe laskemoona kulu:

- pealetungil 16. apr. 1917. a. (V ja VI armee) 60 000 tn laskemoona, mille hind 450 miljonit kuldfranki;
- pealetungil 20. aug. 1917. a. Verduni all 40 000 tn laskemoona, mille hind 280 miljonit kuldfranki;
- pealetungil Malmaison'i juures 30 000 tn laskemoona, hind 210 miljonit;
- pealetungil Champagnes 26. sept. 1918. a. 40 000 tn laskemoona, hind 280 miljonit.

Seevastu aga kindral Mangin'i pealetung 18. juulil 1918 ilma srtv. ettevalmistustuleta saavutas sellise laskemoonakulu kokkuhoiu, mille väärtus võrdub kogu tankide väärtusega, mida tarvitati sõjas.

Tankide kasutamine võimaldab vältida lööki tühja, mis võib juhtuda, kui rünnata vastane on viinud oma vastupanupositsiooni väljaspoole srtv. tule ulatust. Kui pealetung toetub suurtükiväele, siis kaotame hulga aega, et edasi viia materjalosa ja alustada uut rünnakut. Tankide kasu-

tamisel seda ei ole karta, kuna pealetungi arenedes selgub peagi vastase õige asukoht ja pealetungija viga seisab vaid tankide enneaegses hargnemises.

Kokkuvõetult peab tähendama, et tangi tegevusseastumine on äärmiselt kiire ja tank võimaldab täieliku ootamatuse. Tangi viivitamatu ja kindel lahinguline tegevus vähendab jalaväe kaotusi; tangi tegevus võimaldab kiiresti ära kasutada esialgu saavutatud edu.

Tangitõrjevahendid. Need on suurtükid, miinid ja tõkked. Kardetavam vastane tangile on väikekaliibriline suure algkiirusega suurtükk, mis kõigis armeedes kuulub moodsa varustise koosseisu. Üks selline relv võib mõne minutiga hävitada terve rühma tanke.

Tangitõrjesuurtükkide arv jalaväes on võrdne aut.-relvade arvuga maailmasõja algul. Kuigi esimeste laskekiirus on keskmiselt 10 korda väiksem kuulip. laskekiirusest, on nende tegevus siiski edukas, kuna tank on palju parem märk kui seda oli pealetungiv jalaväelane kuulipildujale.

Tt-suurtükid on asetatud sügavusse, hästi moondatud ja avavad tule alles siis, kui tangid on jõudnud parajale laskekau-gusele. Neid on seega raskem kindlaks teha kui kuulipildujaid ja suurtükiväe ettevalmistustulega võib hävitada ainult väikest osa tt-suurtükkidest.

Siin tuleb kasutada sama lahendust, mida kasutati viimases sõjas kuulipildujate vastu: tt-suurtükke tuleb hävitada läheda maa pealt, hoolimata nende tulest. Kuna tank kujutab enesest soomustatud liikuvat suurtükki, on tema võitlus paigalseisva tt-suurtükiga kindlasti edukas, enne kui tank ise ei ole veel välja viidud rivist.

Kerge tangi puudus ei seisa mitte tema nõrgas soomuses, vaid tema vastu teotsevate relvade laskekiiruses. Nii näiteks kergesti soomustatud tankide rühm, mille võib mõne minutiga hävitada üks 13-mm kuulipilduja, võib aga edukalt rünnata 155-mm patareid.

Kui suureneb tangi soomus, siis tt-suurtükk, mis on võimeline seda soomust läbi-ma, muutub suuremaks, raskemini käsita-vamaks ja on väiksema laskekiirusega, mis räägib kõik tangi kasuks. Peab tähendama, et ainuke ja kindel vahend on kasu-tada tt-suurtükkide vastu tugevama soomusega tanke. Kindel on, et võistluses tt-suurt. kaliibri ja soomuse tugevuse vahel jääb võitjaks tank.

Ainukindlaks tangitõrjevahendiks jääb tank ise. On juba kasutusel tt-suurtükke,

mis on asetatud iseliikuvale alusele ja kaitstud soomusega.

Miinid moodustavad tankidele tõsise tõkke, purustades nende lülükuid ja viies sellega tangi rivist välja.

Miiniväljasse läbikäigu tegemine on kasulikum hooldata tankide enda kui suurtükiväe hooldes. Tangid teevad seda sada korda kiiremini ja 20 korda väiksema laskehoonakuluga. Nii näit. kulutab patareid 3000 m laskekauguselt läbikäigu tegemiseks 700 mürsku, millest miiniväljasse kukkunuid ja seega kasulikke on maksimum 35. Patareid kulub 700 mürsu väljalaskmiseks kolm tundi; kolm tanki võib aga 35 mürsku 30—40 m kauguselt välja lasta kahe minuti jooksul.

Seejuures on kasulikum miinivälja asetust varem teada. Vastasel korral esimesed tangid võivad rivist välja viidud saada. Just need tangid aga, mis miinide läbi liikumisvõimetuks tehtud, peavad oma ümber tulistamisega miine õhkima, kuna järgnevad tangid neile abiks tulevad. Kui meeskond on selleks välja õpetatud, suudab miinivälja tankide edasitungi pidurdada ainult mõne minuti võrra.

Peab lisama, et suurtükk ei ole parim vahend läbikäigu tegemiseks miiniväljasse. Tehnika ei ole siin veel ütelnud oma viimast sõna.

Teiste tõkete, nagu sügavate kraavide, betoneeritud kallukute, raudpostide väljade, veekogude jne. ületamiseks kasutatakse mitmesuguseid vahendeid, nagu tankidega kaasaskantavaid redeleid ja faššine, critanke jt.

Mis puutub aga suurtükiväe kasutamisse, siis tuleb siin korrata seda, mida ütlesime miinivälja kohta: kui tõke on kõrvaldatav suurtükiga, siis on kasulikum kasutada suurtükki läheda kui kaugel maa pealt.

Tänapäeva taktika. Sõjaajalugu näitab, et uus võitlusvahend ei avalda kunagi oma ilmumise momendil otsustavat mõju sõjakäigule. Nii näit. ei etendanud enne tanke ilmunud lennukid otsustavat osa maailmasõjas. Lennukid ei toonud lahendust maavägede kokkupõrgetes tekkinud raskustes.

Lahingugaasi tarvitamine tekitas vastasele küll suuri kaotusi, kuid selle kasutajale enesele ei annud suuremaid tulemusi.

Et tanki, viimatisündinud moodsat võitlusvahendit, nimetati mõlemate võitlevate poolte juhatuste poolt „võiduvahendiks“, see näitab, missugune tarvidus oli tangi järele.

Aut.-relvade arvu suurenemise tõttu muutus pealetung kaitsele asunud vastasele võimatuks. Selle tulelekaalu paralüüseris tank (soomus, tulirelv ja mootor), andes pealetungile jälle oma väärtuse. Sellest järeldame, et selle esialgselt nii edukalt debüteerinud võitlusvahendi võimeid tuleb ära kasutada, arendades tema konstruktsiooni kui ka tarvitamisviise.

Pärast sõda on arendatud küll tt-relvi (nagu Saksamaal), kuna tank ise on jäänud selleks, mis ta oli sõja lõpul. Sellest tingituna ka viimases Hispaania sõjas tank ei suutnud rahuldada temale pandud lootusi.

See on lahendada samad probleemid, mis üles kerkisid pärast tankide esmakordset tarvitamist: viimistleda võitlusvahendi konstruktsiooni ja õppida seda kasutama.

Püüame alljärgnevalt uurida ainult viimast, s. o. kasutamise küsimust.

Kasutada tanke pealetungil ainult selleks, et kergendada suurtükiväe tööd, ei ole otstarbekohane. Ettevalmistustuled, nagu nägime, ei võimalda mingisugust ootamatust, mis on aga tankide tegevuse olulisi elemente.

Tankide tegevus nõuab maastikku, mis ei ole mürskudest üles küntud. Selleks peab suurtükivägi tankide pealetungil kasutama rohkem šrapnelle ja hetksüütajatega varustatud granaate, s. o. mürske, mis neutraliseerivad, aga ei purusta.

Edasilikumine kellaja järele ei ole loogiline pealetungi mõistes. Igasugune peatus pealetungil varem määratud joontel, mis on tingitud just suurtükiväe ümberpaigutusest, on kahjuks nii tankidele kui jalaväele ja kasuks vaid vastasele.

Peatuse põhjustas just srtv. kaugelejäamine ja selle järeletoomise vajadus. See pahe peaks kaduma, kuna tank kujutab enesest lähimaa suurtükki.

Eestooduga ei ole tahetud eitada aga suurtükiväe tähtsust. Viimase tegevus rajaneb tankide tõttu uutal alustel: kui ründava jalaväe eelosade toetamine suurtükiväega on riskantne, siis seda hädaohutum on esijärgutankide toetamine: tangid on maastikul selgesti nähtavad ja võimaldavad seetõttu meie esijoont kergesti kindlaks teha. Suurtükiväe positsiooni vahetamine ei tekita liikumises peatust, kuna jalaväge toetavad tangid.

Mis puutub jalaväe ja tankide koostöösse, siis tuleb siin tähendada järgmist.

Varem nägime, et tankide tegevuse peamine element on ootamatus. Et ära kasutada seda esialgselt ootamatust, peab

tanke kasutama massiliselt, laial rindel ja järgustatud sügavusse.

Juba esimesis tangilahinguis kasutati neid laial rindel, et vastane koondatud tulega ei saaks tõkestada tanke või neile järgnevat jalaväge.

Et vastase kaitseasetus on sügav, siis peavad ka tangid peale tungima mitmes üksteisele järgneva ešelonis. Seega astub esialgu tegevusse suur arv tanke, mis hoiab kokku kaotusi nii tankides enestes kui jalaväes.

Pealetung tankide toetusel peab olema kiire, et tangid võimalikult vähe aega viiksivad tt-relvade tule all.

Kogu vastase kaitseüsteemi üheaegne ründamine sügavusse järgustatud tankidega võimaldab vastase vastupanu kiiret murdmist.

Tankide lahingu ešelon peab olema tugev, et ära kasutada ootamatusega saavutatud esialgset edu. Tankide taga tungib edasi jalavägi kogu jõu ja äärmise energiapingutusega, tehes orienteerumiseks vaid mõneminutilisi peatusi.

Ei ole õigustatud jalaväe peatused nn. hinge tagasitõmbamiseks; sama aega kasutab vastane oma vastupanu organiseerimiseks.

Kui pealetung, mis toetub suurtükiväele, muutub kordkorralt aeglasemaks, siis pealetung tankide toetusel normaalselt kiireneb.

Suurtükiväega toetatud pealetungil võib jalavägi algul kiiresti ja julgelt edasi tungida, kuna siis suurtükiväe tuli on võimas. Suurtükiväe toetus muutub seda puudulikumaks, mida kaugemale jõuab jalavägi, kusjuures viimane on sunnitud laskekaugete piiril peatuma. Seda tõendas maailmasõda.

Pealetungil aga, mida toetavad tangid, peab jalavägi algul olema eriti ettevaatlik, sest vastase automaatrelvad avavad tule pealetungivate esiosade pihta. Seda momenti kasutavad ära tangid, püüdes vastase kuulipildujaid hävitada.

Enne pealetungi peab jalavägi olema eriti sügavusse järgustatud. Pealetung muutub järk-järgult seda julgemaks ja kiiremaks, mida kaugemale vastase asetusse on jõutud.

Tankide kasutamine annab pealetungioperatsioonile tema loogilise arenemise, mis seisab esialgse edu ärakasutamises kiireks edasiliikumiseks.

Järeldusi. Mõõdunud sõdadest võib omistada põhimõtteid, mitte aga kopeerida teotsemisviise. Taktikalised ja strateegi-

lised tõekspidamised vananevad, kui vastane on õppinud nende vastu teotsema.

Napoleoni manöövrid sisemistel liinidel, mis talle algul töid suuri võite, said temale enesele lõpuks saatuslikuks, kuna vastane oli õppinud teotsema nende vastu.

Võidu saavutamine nõuab alati midagi originaalset, uut, ennenägematut. Kopeerimine, šabloon, rutiin ei anna sõjas tagajärgi.

Pealetungisüsteem varem välja arvestatud kellaaaja järele sisaldab juba eneses ebaedu tingimusi, kuna sellise tunnikava väljaarvestamisel ei ole sugugi teada, mis sugust vastupanu võib avaldada vastane. Selleks määratakse küll liikumine küllalt aeglane ja peatustega, et kõrvaldada võimalikke takistusi, kuid samas puudub jalaväel võimalus vastavalt olukorrale ära kasutada edu ja liikuda edasi kiiremini.

Sõdadeajalugu näitab, et sõjas õnnestub ettenägematu, erakordne, võimatu, mille juhi geniaalsus ja väeosade energia muudavad võimalikuks.

Nii teostas Massena diviisi 80-km rännaku ja andis kuulsa Rivoli lahingu 48 tunni jooksul.

Von Klück toob teise näite: prantsuse väed, olles kurnatud 15-päevast taandumisest, pöördusid ümber oma juhtide käsul ja ründasid vastast. Seda ei peetud meie sõjamängudes kunagi võimalikuks. Tagajärjeks oli prantslaste võit Marnel.

Pärast nelja sõjaaastat, mis olid küllalt näidanud, mida tähendab jalaväe rünnak ilma suurtükiväe ettevalmistustuleta, leidis siiski juhte, kes seda katsetasid uute vahenditega, ning selles seisis kogu saladus 18. juuli ja 8. augusti võitutes, mis otsustasid 1918. a. sõja.

Kui Danton tähendas, et võidu saavutamiseks on tarvis hulljulgest, siis sellele võiks lisada, et tarvis on veel jõupingutust, ettekujutuse, tahte, füüsilise ja moraalse energia jõupingutust.

Kui sõjapidamise meetodid vananevad, nagu varem tähendasime, lihtsalt seepärast, et neid korraldatakse, siis eriti kiiresti vananevad nad meie päevil relvastuse muutmise ja arenemise tõttu.

Taktika on kunst kasutada olevate vahendite tegevusserakendamist. Taktika evolutsioon on tehnika progressist. Kuna tehnika areneb just rahu ajal, siis on ettekujutus hädavajalik, et ületada tühiheid, mis lahutavad ühte sõda järgnevast. Kui loobuda selle silla ehitamisest rahu ajal, võib tagajärjeks olla kokkuvarisemine sõja algul.

Vaadeldes praegust olukorda, võib ütelda, et tulevikusõda otsustatakse maa peal. Mere- ja õhuvägi ainult aitab kaasa maavägede operatsioonidele.

Lennuväe tegevuses ilmneb sama puudusi kui suurtükiväe tegevuseski: pommitamise ebatäpsus ja materjalosa suur kulu kaotuste näol. Kasutades suuremat osa lennuväest vastase tagala pommitamiseks, võib tekkida oht oma maaväel vastase lennuväe massi kallaletungi objektiks langetada.

Jõudude koondamise printsiip jääb alati püsima. Võit on saavutatav maa peal ja seda ainult pealetungiga. Kaitse võib esineda ainult aja võitmiseks või vastase kinnipidamiseks.

Seega sõjavägi peab olema ette valmistatud pealetungiks ja selleks varustatud vastavate vahenditega. Kõigi moodstate relvadega varustatud vastast ei saa rünnata lahtise rinnaga ega nõrgalt soomustatud tankidega.

Kaitseta või nõrgalt kaitstud võitleja ees peab liikuma tugevasti soomustatud masin ja selle kasutamisele peab baseeruma pealetungi taktika kui ka seda realiseerivate suurte üksuste organisatsioon.

Mis puutub viimatinimetatud küsimusse, siis tuleb pidada puuduseks seda, et on olemas ainult ühesuguse koosseisuga suured üksused, mis peavad teostama nii pealetungi kui kaitse ülesandeid.

Soomustatud võitlusvahendi areng, mis on tänapäeval igasuguse pealetungioperatsiooni oluline element, nõuab aga spetsialiseerumist.

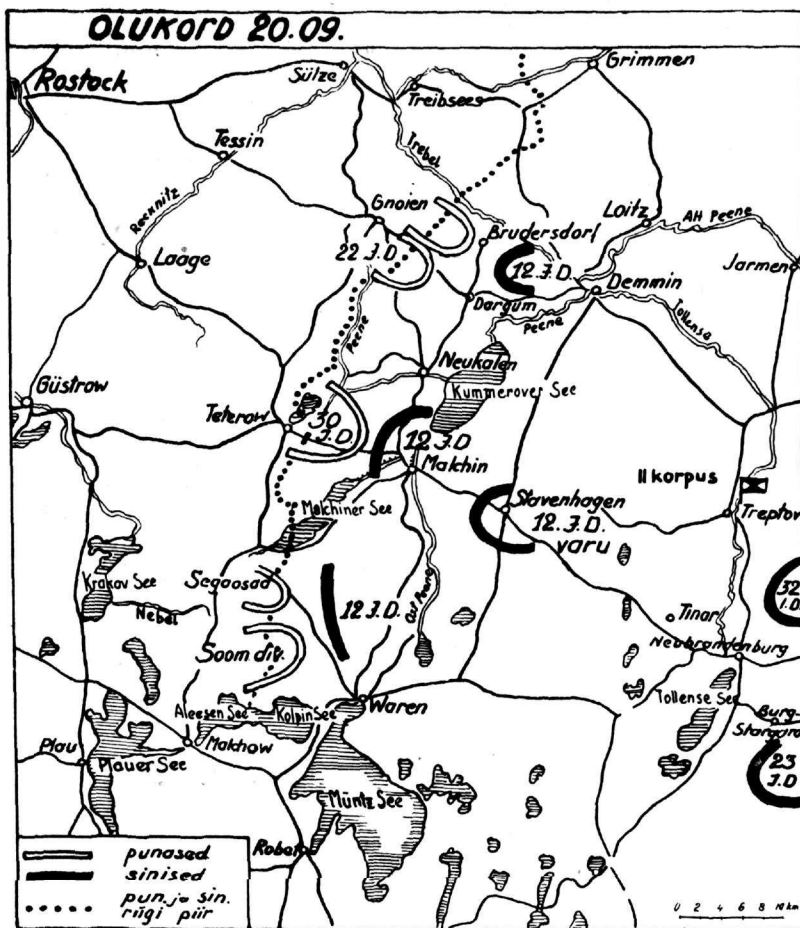
Spetsialiseerumine on kaasaja vajadus. Kui sellele ei pöörata tähelepanu sõjaväe organisatsioonis, siis kujunevad üksused, mis on keskpäraselt võimelised igasuguseks tegevuseks. Edu sõjas nõuab aga igas olukorras kasutada olevate vahendite kvaliteedi ja võimsuse maksimaalset ärakasutamist.

A. J.

Saksa sõjaväe manöövrid 1937. a.

Saksa 1937. a. suured sügismanöövrid toimusid 20. — 26. 09. Pommeri ja Meklenburgi piiril, maa-, mere- ja lennuväe osavõtmisel. Manöövrite eesmärgiks oli peale muu harjutada väeliikide kokkukõlastatud juhtimist ja nende omavahelist koostöötamist. Tegevusrajoon piirdus: põhjast Balti merega ja lõunast — Prenzlau, Neustrelitz, Schwerini joonega. Lennuväe tegevus toimus muidugi ka väljaspool neid piire ja idas ulatus isegi kuni Ida-Preisimaani, s. a. Sõjalaevastik opereeris Balti mere lõunapoolses osas. Manöövri üldjuhatajaks oli marssal Blomberg, kellele allusid: maaväe juhataja kindr. v. Fritch, lennuväe ülem kindr. Goering ja merejõudude juht adm. Raeder. Olukord: idast lääne poole teotsevad sinised olid koondamas oma jõude pealetungiks põhja suunas, Hamburgi peale, kuna punased, kes teetsesid läänest itta, evisid ülesandeks segada seda siniste koondumist. Poolte koosseis oli: sinised — II ja III korpus (12., 23., 32. ja 3. jal.-div. ja 1. jal.-div. osad) ühes soomusbrigaadiga; punased X korpus (10., 22. ja 30. jal.-div.) ühes soomusdiviisiga. Peale selle oli poolte käsutada merejõude (soomuslaevad, ristlejad, miini-laevad, veealused laevad jm.) ja lennu-

väge (pommitamis-, hävitamis- ja luurelennukid). Tegevustik oli järgmine: **20.09** punased tahtes segada siniste koondumist algasid Malchow, Teterew, Gnoien'i joonelt pealetungi Malchini üldsuunas, saates lõunapoolsel tiival tegevusse nn. segaosad (gemischte Verbände) ühes soomusdiviisiga. Viimasel õnnestus läbi murda lõuna pool Malchini jv. nõrkadest sinistest ja tungida edasi nende tagalasse Stavenhagen'i rajooni. Samal ajal põhjapoolsel tiival teotseval siniste rarüg. läks korda tagasi tõrjuda siin edasitungivaid punaste luureosi, ähvardades pun. 22. jal.-div. vasakut tiiba. **21.09.** pun. jätkates varahommikul liikumist ida poole, purustasid osa sin. 12. jal.-div.-le appiruttavast sin. 32. jal.-div.-st ja pöördusid pärast seda üle Stavenhageni Malchin'i peale, kus hävitasid peagu täielikult sin. 12. jal.-div.; ainult väikesel osal sellest div. läks korda taanduda õhtul pimedatulekuga kirde suunas. **22.09.** pun. asusid pidama viivituslahingut (opóznianie). Sin., kes olid lõpetanud jõudude koondamise, läksid üle pealetungile Neubrandenburg, Malchin'i ja Neubrandenburg, Waren'i suunas. Enne pimedatulekut nende soomusbrigaad, tungides edasi Penzlin, Waren'i kivitee suunas,

murdis läbi pun. positsiooni ja jõudis Jägerhof, Waren'i rajooni. **23.09.** sin. tungides peale kogu rindel, jõudsid: põhja pool Brudersdorf'i mets, Dargun'i (lääne pool Demmin'ist) rajooni ja lõuna pool — Malchin, Waren'i jooneni. Ööl 23/24.09. pun. X korp. tõmbas tagasi osa oma jõude, jättes maha nõrgad kätteosad. **24.09.** sin. jõudsid: 12. jal.-div. ja osa 1. jal.-div.-st — Wosdow, Gnoien, Alt Kalen ja 32. jal.-div. — Malchin, Malchin'i jv. jooneni, vallutades jv. läänekalda. III korp. tungides läbi Malchin'i jv. ja Krakovi jv. vahelt — jõudis Burgschlitz, Rothspalk'i rajooni. **25.09.** pun. organiseerisid kaitset Schlieffenberg, Schwiesel, Rensow, Walkendorf, Nustrow'i joonel. Sin. korraldasid oma jõude ja uuendasid eelmisel päeval osaliselt kaotatud kontakti punastega. **26.09.** sin. pärast ümbergrupeerimist varahommikul jätkasid pealetungi raskuspunktiga Teterow, Laage kivitee rajoonis, kusjuures keskpäeval nende soomusrügemendid murdsid läbi pun. rinde Warkenhagen'i piirkonnas.

Pun. sõjalaevastik, kelle ülesandeks oli takistada siniste vägede juurdevedu mereteid mööda Ida-Preisimaalt, sõlmis **20.09.** kontakti sin. laevastikuga, mis lõppes lahinguga liinilaevade vahel („Deutschland“, „Graf Spee“) Oelandi saare läheduses; otsustavaid tagajärgi selles lahingus ei saavutatud. **21.09.** sin. alustasid maavägede vedu Pillau'ist Swinemünde'sse. Vastavat transporti, mis koosnes 8 kaubalaevast ja oli eskorteeritud kerge- test üksustest (jednostki lekke), rünnati teel korduvalt pun. lennukilt ja allveelaevadelt, kuid ilma suuremate tagajärgedeta. Järgnevatel päevadel pun. laevastik teostas nn. kaubandussõda (Handelskrieg), kuna sin. jälle koondasid oma sõjalaevad Balti mere keskmise ossa, kattes maavägede vedu Ida-Preisimaalt Swinemünde'sse. Peale selle mõle- mad pooled harjutasid miini

nide veeskimist ja traalimist. **25.09.** Sassnitz'i kõrgusel pun. hävitasid sin. transpordi ühes selle kattega, ründasid Swinemünde't ja blokeerisid seda sadamat kaue- mat aega. Sellest viimasest operatsioonist võttis osa ka lennuvägi. Esimesel man.-päeval pun. lennuvägi ründas Berliini ja vähemate jõududega Pillau't ja Königsberg'i, kuna sin. lennuvägi jälle pommitas pun. lennuvälju, Hamburg'i sadamat, Bremen'i, Hamburg'i ja Hannover'i teedesõlmi. Manöövrite lõpufaasis lennuvägi töötas peamiselt koos maaväega. Manöövritest pealtvaatajana osavõtnud ingl. kindr. A. S. Temperley tähelepanekute järgi sakslased oma relvastatud jõudude restaureerimise alal püüavad saavutada suurt kiirust. Seetõttu on jäänud läbi viimata rida esialgseid kavatsusi sõjaväe moderniseerimise mõttes; diviisid on praegugi veel varustatud suuremalt osalt hobustransportidega ja oma koosseisult nad ei erine palju maailmasõja lõpu aegsetest diviisidest. Ainult tt- ning s-jõudude alal on tehtud märgatavaid edusamme, kuna iga diviis evib hulgaliselt

tt-relvi ja motoriseeritud luureüksuse. Vana-
moelist transporti õigustavat sakslased
ise muuseas seega, et neil tulevat arvata-
vasti sõidida ka ida rindel, kus teed ei või-
maldavat kasutada mootorsõidukeid laie-
mas ulatuses. Kindral Temperley kuulmist
mööda loevad sakslased sõjaväe luustikuks
ikka veel jalaväge, kuigi neil olevat ühtlasi
kavatsus lähema 2 a. vältel motoriseerida
kuni 8 div., ja s. a. manöövritel üht div.
veeti 8 päeva järgemööda selleks sund-
korras võetud r.-veoautodel, milliste juhid
olid man. ajaks pandud mundritesse. Staa-
pide töös olevat suuremat oskust ja jõu-
pingutust nõudnud lennuväe juhtimine ma-
nöövritel sellele väeliigile antud väga mit-
mekesiste ülesannete täitmiseks (teots. ise-
seisvalt, koostöötamine maa- ja mereväe-
ga jne.). Autor arvab, et tähendatud juht-
imisharus võib paremaid tagajärgi saa-
vutada tsentraliseerimisega. Man. olukord
ja ülesanne olid lihtsad. Enne tegevusse
astumist pooltel tuli sooritada mitmepäeva-
seid rännakuid, kusjuures lahingu sõlmi-
mise mõttes poolte juhtidele oli antud te-
gevusvabadus. Põhjapoolsed tiivad olid
jäetud lahtisteks, et oleks ruumi manööv-
riks, lõunapoolsed olid raamistatud naab-
ritega, kel tegevuse alguseks juba oli
omavaheline kontakt. Lennuväelt saadud
luureandmed kergendasid suuresti juhti-
mist. Jalavägi oli hästi relvastatud, kuid
pikkade ja kestvate rännakute tõttu näis
kurnatuna. Rüg. KP asusid vaevalt 900
m esijoonest. Kõikides väeosades oli nä-
ha tt-suurtükke; tundub nagu oleks tangi-
kartus seetõttu tublisti vähenenud. Leid-
sid kasutamist tangitõkked, milleks ei kar-
detud tarbekorral maha raiuda isegi vilja-
puid. Tankidest esines manöövritel 3 tüü-
pi: 4 t. — relvast. 2 kuulip., 8 t. — relvast.
1 suurt. ja 1 kuulip. ja 11—12 t. — relvast.
lühikese haubitsaga või miinipildujaga,
tõenäoliselt võitluseks tt-suurt. vastu tan-
kide kallaletungi faasis. End. 4 t. tank
tahetavat kasutamisel ära võtta, kuna ta
polevat Hispaanias täitnud temale pandud
lootusi. Viimasel man.-päeval demonstree-
riti Mussolini juuresolekul 600 tangi kal-
laletungi. Kindral Temperley hoidub siis-
ki ütlema konkreetsemal kujul oma ar-
vamust saksa tankide tegevuse kohta ma-
nöövritel, kuna ta ei tundvat lähemalt
nende materjalosa ja taktikat. Ta arvab
ainult teadvat, et sakslased töötavad inten-
siivselt soomusjõudude kujundamise alal,
mis muidugi ei jäta andmata vastavaid ta-
gajärgi. Lennuvägi sooritas suurel arvul

rännakuid jala- ja suurtükiväeosade vastu
madallennult, mistõttu ka tema enda kao-
tused väikekaliibrilistelt õhukaitse suur-
tükidelt ja kuulipildujatelt tõenäoliselt
pidid olema väga suured. 200 sin. lennu-
ki rünnak madallennult man. viimasel päe-
val autori arvates oli mõeldud rohkem
demonstratsiooniks kui lahingulise ülesan-
de sooritamiseks. Õhukaitserelvadest oli
varustusel 3 tüüpi: kal. 8,8 sm, laskeula-
tusega 12 000 m, kal. 3,7 sm ja kal. 2,2
sm, kusjuures viimased on kasutatavad ka
tt-ks. Vägede transporteerimisel merd
mööda osutunud segavaks asjaolu, et kau-
baaurikud evivad väga mitmesuguse liik-
umiskiiruse, mis raskendab transportide
koostamist ja nende saatmist lahinguläe-
vadelt. Manöövritel olevat ammutatud
vääruslikke kogemusi ka ratsaväe kasuta-
mise alal. Kuna sellesse väeliiki kuulu-
vad osad üldiselt on võimelised kiiresti
edasi liikuma, ootamatult ilmudes vallu-
tama maa-alasid ning punkte ja jalaväe-
na võideldes neid oma käes hoidma kuni
teiste väeliikide järelejõudmiseni, siis
ratsavägi olevat man. kõigiti edukalt täit-
nud temale antud lahinguülesanded. Rat-
saluure olnud vajalikuks täienduseks õhu-
luurele ja ratsa luureosad — edukamad
*oma ülesannete läbiviimisel kui motori-
seeritud osad*, sest nad ei sõltunud maas-
tikust, ilmastikust ja järeleveost nii suurel
määral nagu need viimased. Manöövrite
kogemused näitavat, et ka suuremad rat-
saväekoondised (korpus, diviis) teotsedes
kuskil lahtisel tiival võivad tänapäeval
nagu varemategi aegadel arvestada edu,
eriti kui neil läheb korda tungida vastase
tagalasse. Arutades tegevust man. 20. 09.,
jõuab „Deutsche Wehr“ otsusele, et
„strategiline ratsavägi oleks
antud maastikul täitnud üles-
ande paremini kui seda tegi
soomusdiviis“ (nimet. ajak. sõrendus)
ja seda mitte põhjusel, et vastane oli tu-
gev, vaid et maastiku- ja ilmastikutingi-
mused oli soomusjõududele rasked ja küt-
tainete järelevedu oli suuresti takistatud
tekkinud olukorras. Kuid selleks tuleb
muidugi strateegiline ratsavägi organisee-
rida, varustada ja relvastada kaasaja
nõuete kohaselt, täiendades teda motori-
seeritud osadega, kel suur löögivõime. Soomusdiviisi tegevus man. esimestel päevadel
olevat toonud pun. küll kahtlemata kasu,
kuid 21. 09. õhtul see väekoondis tuli ik-
kagi lahingust välja tõmmata ja saata
oma ridade korraldamiseks tagalasse, mis-

tõttu ta ei saanud edukalt võtta osa järgn. päevade otsustavamatest lahingutest. Seda aga ei oleks juhtunud, kui pun. poole juhi käsutuses oleks olnud moodsat strateegilist ratsaväge (ratsav. + motor. osad), millisel juhul 29.09. Malchin'i juures (ebasoodus maastik jne.) oleks võinud panna tegevusse näiteks ainult ratsaväe ilma motor. osadeta, saates need viimased 32. jal.-div. vastu või jälle säästes neid järgn. päevade otsustavaks tegevuseks. See ei tähendavat muidugi ühe või teise lahinguvõimete alahindamist, vaid õigeks

teesiks pidavat olema: strateegiline ratsavägi ja tangid (ajak. sõrendus).

Andmeid: „Bellona“, märts-aprill 1938. 1. „Die Wehrmacht“. Major dipl. Lomey. — „Der operative Verlauf der Wehrmacht - Manöver“. 2. „Deutsche Wehr“ 48/37. Kindr. A. C. Temperley. — „Deutschlands Wehrmacht von heute“. 3. „Deutsche Wehr 25/37. „Panzerwagen und Reiterei in den grossen Wehrmachtsmanövern 1937“. 4. Saksa ajakirjandus 20. — 27. 09. 1937. **Kk.**

Hobuse ja sõitja ettevalmistus võidusõitudeks.*)

Möödunud VIII üleriigilised sõjaväe ratsavõistlused möödusid suure arvu osavõtjate tähe all. Võistlusalade hulgas oli ette nähtud ka jahi-, herdeli- ja galopisõidud, s. o. võistlusalad, mis sõitjatelt ja hobustelt nõuavad suurt pinget ning oskust. Pinge üle ei saa kaevata, kuna kõik panid välja oma parema, kuid oskused nii enese kui hobuse ettevalmistuse alal jätsid mõndagi soovida. Rääkides võistlustest osavõtjatega kurtsid üksikud, et nad ei evi küllaldaselt teadmisi hobuse ettevalmistamise alal. Kuna meil vastav erikirjandus puudub ning välismaa kirjandus kalliduse või võõrkeelt mitteoskuse tõttu pole kõigile kättesaadav, siis teoreetiliste teadmiste puudus on osaliselt vabandav. Ka praktiliste kogemustega ei saa hiilata meil keegi, kuna võidusõite korraldatakse liiga vähe. Kõik see tingib, et selline sõjalise väljaõppegi seisukohalt vaadatuna tähtis ratsaspordi ala meil kannab juhuslikku ilmet. Seepärast võis ka võistlustel tähele panna mitte küllalt vastavalt ettevalmistatud hobuseid.

Meie „Eeskiri ratsahobuste ratsastamiseks“ peatükk XXVII käsitab küll võidusõiduhobuste treenimist, kuid väga üldiselt.

Alljärgnev tahab anda lühikese ülevaate hobuse ja sõitja ettevalmistusest võidusõitudeks, ning võib loota, et see tulevikus aitab kaasa nii mõnegi vea kõrvaldamiseks.

Hobuse treeninguks nimetatakse ratsionaalset meetodit, mille abil hobune saavutab kõige paremaid tagajärgitänusüsteemaaatilistele harjutustele vastava toitmis- ja hoolitsemis-

viisi juures. Treeningu tulemuseks on hobune nn. „hea konditsioon“. Hea konditsiooni tunnusmärkideks on: hobuse värskus, karva lühidus ja hea läige, silmade läige, väheldane lihahulk roietel, silmatorkavad ja väljaarenenud lihased rinnal, labaluudel ja tagumikul. „Ettevalmistatud“ hobuse higi ei tohi olla kleepuv ja valge vahuline. (Suur osa meie hobuseid enne starti olid just valges vahus).

Enne kui asuda hobuse „töö“ kirjelduse juurde, peab mainima, et lõpmata suure tähtsuse evib hobuse treeningu juures hobuse rahu, vabadus ja head asumistingimused. Võistlushobune peab asuma eraldi boksis, kus ta saab vabalt liikuda, soovikohaselt lamada ja välja sirutada. Hea ja puhta õhu ning temperatuuri eest tuleb hoolt kanda pidevalt. Korralik puhastamine on üks tingimustest hobuse heas vormis hoidmiseks.

Hobuse ettevalmistamise töö jaguneb talviseks ja kevadiseks. Talvel vajab hobune palju tööd sammul ja vabal traavil (ratsmetel) sirgjoonelises liikumises.

Vaba traav on eeltöö „kenteriks“**) ja karjäärriks (rännaku-galopiks). Milgi tingimusel ei tohi karjäärriksiga enne alata kui hobune pole eeltöoga selleks ette valmistatud. „Kenteri“ töös peab tähele panema, et töö algaks väikestest nõuetest, s. o. vabast tempost lühikestel kaugustel, selleks et pärastpoole suurendada pinget tempos ja kauguses. Eriti ettevaatlik peab olema talvisest tööperioodist kevadisele tööperioodile üleminekul, kuna kevadine karvaaja-

*) Przegląd Kowaleryjski nr. 9 — 37. a. Mjr. Antoni Zdrojewski artikkel.

**) Vaba ja rahulik galopp (polmahh).

mine, kevadine päike ja õhk mõjuvad hobusele nõrgestavalt. Valetöö kevadel mõjub kogu võidusõidusesooni kahjulikult. Kevadel on treeningring (mis peaks olema iga ratsaüksuse juures) pehme ja raske, kohati isegi veel külmunud. Seepärast ka töö esimestel päevadel galopp ei pea leidma aset. Tuleb sõita ainult pikka sammu ja traavi. Pikk samm kutsub esile hea söögiisu, väsitab lihaseid, kuid ei vigasta liigendeid ega kõõluseid. Edaspidises töös traavida ka raske pinnaga alusel 15 min. jooksul. Pärast säärast traavi minna üle sammule, ja kui hobune on rahunenud, galopeerida temaga umbes 1000 m. Seda tööd on kõige parem läbi viia üksiku hobusega, kuna ta siin ei närveeri ja ei kipu teistele järele. Niimoodi saab hobune võidusõidu töösse „sisse kistud“.

„Kenterdama“ peab iga päev, hoolitsetes selle eest, et maastik oleks vähe vahelduv. Kui hobune „kenterdas“ juba talvel lumel, siis kevadel võib nõuda temalt rohkem tööd. Mis puutub meie oludesse, siis meie töö peaks algama kevadel pärast karvaajamist ja kestma suvel, s. o. kui võistlused peetakse sügisel. Kui võistlused peetakse kevadel, siis muidugimõista tuleb alata tööga talvel (novembris-detsembris).

Töö „kenteriga“ arendab lihaseid, vähendab rasva ja valmistab ette tervet organismi (kopsu, südant) võidusõiduks. Tööd peab reguleerima nii, et seda aeg-ajalt suurendades hobune vabalt galopis suudaks katta 2500—3000 m kaks korda nädalas. Neljandal nädalal võib minna üle esimesele karjääri- (rännakugalopi) repriisile.

Galopp erineb väga vähe „kenterist“. Kenteris hobune liigub v a b a ja r a h u l i k k u g a l o p p i, mis kestab ühetaolise tempo juures ettenähtud töö kestuse piirides.

Galopis (polnõi mahh) peab hobune kohalt kiiresti lahti kiskuma ja esimesed 100—300 m jooksma ratsmetel. Selle järele vähendatakse natuke tempot, et viimast 200 m katta jällegi kiiremas tempos.

Galopi tempo peab järk-järgult kasvama, kuid säärase arvestusega, et sõitja kogu aeg tunneks olevat hobust ratsmetel. See on vajaline selleks, et töö lõpus hobune suudaks juurde anda veel kiirust. Töö ajal peab hobust tempo vähendamiseks harjutama hüüdega, näiteks: oho — oho... Kui hobune sellele ei reageeri tempo vähendamisega, tuleb kiirelt rebida üht ratset ühes vastava häälitsemisega.

Kiiremale tempole hobune peab üle minema samuti häälitsemise kaudu (näit. kee-

lega vastu suulage laksutades) ja kui ta sellele ei reageeri otsekohe, tuleb teda lüüa paar korda stekiga. See jääb temale kohe meelde ja tulevikus steki tarvitamine ei osutu vajaliseks.

Raske on ette kirjutada, kui sa g e l i hobused ettevalmistusperioodil peavad jooksma kiirgaloppi. Arvatakse, et on küllalt kord 4—5 päeva jooksul, kuna ülejäänud aeg pühendada „kenterile“.

Kõik eelüteldu oli maksev puhtavereliste hobuste kohta, kuna poolvereliste hobuste ettevalmistus toimub natuke teisiti.

Poolverelised hobused vajavad märksa vähem galoppi, s. o. kiirgaloppi. Nende töö tuleb kohandada harilikult ratsahobuse tööle, keda valmistatakse ette maastikusõiduks. Meie ei tohi siin enesele seada eesmärgiks suurima (kiireima) galopi saavutamist, kuna seda suudame kätte saada ainult täisverelistelt.

Kuna ratsamees peamiselt töötab poolverelisel hobusel, siis ta alaliselt peab pidama meeles, et üks liigne kiiretempoline tugev galopp ettevalmistusperioodil võib täiesti ära rikkuda hobuse konditsiooni. On küllaldane, kui ta karjääri (rännakugalopi) tempo saab kätte vahetult võidusõidu eel.

Treeningu üheks eesmärgiks on ka hobuse konditsiooni järk-järguline tõstmise ja arendamine. Seda saavutatakse ainult siis, kui hobusel säilib hea söögiisu. Kui hobuse söögiisu väheneb, tuleb töö ajutiselt katkestada, mida kasvava söögiisu korral uuesti võib suurendada.

Kui hobune pärast jooksu puristab, siis see tõendab, et hobune on terve. Lühike hingamine ja külgede (roiete) silmatorkav liikumine on südame ja kopsude tagasimineva konditsiooni tunnuseks. Samuti tõendab see hobusele üle jõu käivat kiiret jooksu.

Võidujooksu järele vajab hobune erilist hoolitsemist. Tuleb alati meeles pidada tema kõhtu (magu). Õhtul tuleb anda talle „masch'i“*), s. o. sööki, mis koosneb pressitud kaertega segatud nisukliidest ja linaseemnetest. Üldse on soovitatav, et hobune intensiivse töö juures kord nädalas saaks pehmet sööki. Soovitatav seda anda enne puhkepäeva. Võidusõidu järelpäev peab hobusele olema täieliseks puhkuseks.

*) Ühekordne „maschi“ annus: Keeta 250,0 gr linaseemneid 1 liitri veega. Võtta 2 kg kaeru ja lisada juurde 1—1,5 kg nisu- (odra-) kliidid. Kaerte ja kliide segusse segada linaseemnekeedid. Segu lasta kaetult seista 6 tundi ja anda õhtul hobusele ette. Kui hobune hästi ei söö, siis lisada juurde vähe soola.

Sellel päeval peab teda kaks tundi jalutama ja laskma natuke traavi joosta.

Eriti tähtis on jalgade eest hoolitsemine, et vältida juba eos, s. o. treeningu aegu, lonkamist. Siin tuleb sageli pöörata vet-arsti poole, kes oma kogemustega igal ajal kättesaadav. Kui kõõlused äratavad kahtlust (nõrgad kõõlused), siis on parem „kenteri“ asemele jalutada hobust kaks tundi mitme teki all. Teiseks abinõuks nõrkade kõõluste puhul on ujumine paadita. Ujumise juures hobusel avaneb hingamine, väheneb rasv ja tugevnevad lihased.

Hästi ettevalmistatud hobusest üksi ei jatku võiduks, sest ka sõitja peab olema ette valmistatud mitte üksnes hästi, vaid veel paremini. Ühte peab endale iga sõitja töö algperioodil ütlemä: „Tahan saada kõrgeklassiliseks sõitjaks ja seepärast ütlen lahti treeningu ajaks kergemeelsetest eluviisidest, alkoholarvitamisest, hasartmängudest, armastusest jne.“ Võidusõidusport on kõrgeks kooliks ihule ja hingele; ta arendab kiirust, enese üle valitsemist, julgust ja asjalikkust.

Sõitja treening ei piirdu ainult sõidu enesega. Vastavate võimlemisharjutustega ja eluviisidega peab saavutama sõitja keha säärase seisukorra, mis tal võimaldab suurte pingutuste kergelt kandmise nõutava kehasku juures. Autor pole nõus džokide igasuguste võtetega kehakaalu mahavõtmiseks. Tema arvates võidusõitja (steeplechase, cross) ja takistusvõidusõitja peab olema hea sportlane.

Enne kui keegi asub ise võistlema, peab ta sageli jälgima võidusõite, et omandada kogemusi ja teadmisi teiste poolt tehtud vigade najal.

Sagedamini ettetulevad vead on: halb start, suur kaar pööretel, tempo enneaegne juurdeandmine või vähendamine, eriti aga varajane või hiline finiš.

Keegi ei tohi enne hobusele istuda, kui ta pole täpsalt tutvunud sõidurajaga. Hea võistleja käib sõiduraja läbi jalgsi ning loob endale kava, kus ta annab juure, kus vähendab tempot, kus ja kuidas sõidab takistusele.

Ringikujulisel sõiduteel korraliku ilma juures tuleb hoida tee sisemise ääre poole. Vihmade korral välisääre poole, sest seemine äär on äratrambitud ja sõiduks raske.

Takistustele pealesõit peab olema läbi mõeldud. Eriline tähelepanu pöörata aga takistustele, millised asuvad pöörde (kaare) ees või pöördel enesel. Siin tuleb momen-

taalselt anda hobusele uus suund teisele takistusele, kuna muidu on raske välja kiskuda hobust teiste hulgast ja tuleb katta pikem tee.

Kogu sõidu aeg tuleb sõita „peaga“. Varakult tuleb järele mõelda, kus anda hobusele vabam hetk hinge tagasitõmbamiseks. See on vajalik selleks, et hobune võimalikult värskena visata finišivõitlusesse, vastavalt viimse takistuse ja võidutulba asetusele. Siinkohal olgu mainitud, et meie viimastel üleriigilistel sõjaväe ratsavõistlustel jahisõidus võistlus finiši üle ei saanud üldse arvesse tulla, kuna viimne takistus oli võidutulba vahetus läheduses.

Kui vahemaa viimse takistuse ja lõputulba vahel on väike, peab katsuma ennast asetada takistuse ületamisel esimeste hulka; vastuoksa, kui finišini on maad küllalt, peab hoiduma enneaegselt finišivõtmisele asumisest.

Iga sõitja peab täpsalt teadma, milliste omadustega on ta hobune. Kas ta on „fleyer“ või „stayer“?

„Fleyer'iks“ nimetatakse hobust, kes evib suure kiiruse lühikesel alal. „Stayer'iks“ nimetatakse hobust, kes suudab katta pika maa-ala ühtlases tempos, kuid kes ei suuda nagu „fleyer“ tempot suurendada finiši võtmiseks. Neid omadusi nimetatakse „speed'iks“.

Kui sõitja sõidab „stayer'il“, tuleb temal algusest peale kauguse võtmiseks sõita kiire tempoga, kui aga „fleyer'il“ — vastuoksa, selleks et olla võimeline võistluseks finišil. Ideaalseks hobuseks oleks „fleyer'i“ omadustega „stayer“.

Tugevad

ning pesukindlad
on sukad ja sokid
märgiga kuld nool

Aktsiaselts

TRANSIITO

TEKSTIILTÖÖSTUS

Tallinn, Narva maantee 15

Kannuste või steki kasutamise üle peab otsustama sõitja ise. Steki või kannuste kasutamisega võib mõningaid hobuseid kergesti „tempost välja lüüa“. On üldiselt näit. teada, et kuumaverelised märad ei kannata karistamist kannustega.

Enne võidusõidu algust peab iga osavõtja laksma ennast kaaluda. Pärast vastavat kellasignaali istuda sadulasse ja sõita võistlusrajale, kus alata näitliku galopiga. Siin peab kasutama juba taktikat nagu võidusõidu enese jooksul. Kui tege mist flegmaatilise hobusega, peab kohalt kiirelt lahti kiskuma, isegi kas või steki ja kannuste abil. Tuliste hobuste või „pulle rite“ juures vastuoksa.

„Pulle riks“ nim. hobust, kes väga kisub ja ratsmetele lasub (veab). Sõites sarnase hobusega tuleb ratsmed siduda sõlme ja mida rohkem hobune veab, seda lühidamaks tuleb ratsmed siduda.

Järgneb asumine starti. On selge, et parema koha sissevõtmine steeple'i ja cross'i juures pole nii tähtis kui näiteks galopisõidus 1000 m.

Sõitja peab iga kord hoolitsema hea starti eest, sest milleks asjatult võidelda kaotatud maa-ala pärast. Stardist ole ne otsekohe ka hea koht võidusõidu jooksul. Tuleb hoiduda sõitmast eelsõitja sabas, kuna tema kukkumine kutsub paratamatult esile järelsõitja kukkumise.

Hüpete aegu sõitja peab eemale hoidma takistuste eest kõrvalepõiklevatest hobustest. Kui aga oma hobune hüppab halvasti või laisalt, tuleb ta asetada kahe hea hüppaja vahele.

Üldiselt võistluse jooksul tuleb kasutada ära kaasvõistlejate nõrgad küljed, kuid tuleb aga kindlasti vältida teistele ettesõitmist. Ette võib sõita ainult kahe hobuse pikkuse võrra järelsõitjast ette jõudes.

Kui hobune kukub või komistab, pole tarvis end kindlalt sadulasse hoida, kuna see enesega iga kord kaasa kutsub suurema või vähema õnnetuse (rangluu, labaluu või kaelaluu murde). Säärastel juhtudel on kasulikum sadulast välja hüpata (võimalikult eemale). Maas lebades katsuda kiirelt pöörduda kõhule ja kukal kätega katta (kui tagant veel hobuseid tulemas on).

Viimne takistus ületatud, läheneb tähtsaim moment, s. o. finiš. Õige finiši võtmine vajab kõige suuremat oskust ja kunsti. Parimaks finiši võtmise õpetajaks on isiklikud kogemused.

Enne finišit on hobune juba väsinud, ei lähe enam ratsmetel ja nüüd peab oskama

teda tagant sundida, et esimesena võidutulpa jõuda. Sellistel momentidel tuleb hobust toetada (aidata) kas sääрте survega või kannustega. Seda tuleb teha sel momendil, kui hobune esiotsa üles tõstab. Stekki võib selles viim ses võitluses tarvitada ainult kogenud sõitja, kes teda kasutab galopi taktis. Võidu saavutab igakord sõitja energia.

Sõidu lõppedes lasta ennast uuesti kaaluda, kuna muidu võib kergesti diskvalifitseeritud saada.

Galopisõit on katseks hobustele, takistusvõidusõit (steeple-chase, cross, jahisõit) on kooliks sõitjale. Võit on kindlustatud sellele, kes võidusõidu jooksul täie energiaga ja julgusega takistusele peale sõidab ja takistuste vahel sõidab külma verd säilitades.

Kõike seda on aga võimalik saavutada armastusega hobuse vastu, sõidu- ja võidutahtega.

F. J.

SOOME.

„Sotilasaikakauslehti“ nr. 11 —1937. a.

Mõningaid vaateid sõjapidamises rannikul. Kpt. J. Kiveliö. Autor artikli algul mainib, et taktika üldiste põhimõtete kasutamine ranniku kaitsmisel on võimalik vaid osaliselt.

Rannikumaastikku uurides pöördub tähelepanu mitmesugustele asjaoludele, nagu ranniku ümbritsemine saarestikuga ja viimase iseloomustus, saarestikuvööst väljaspool oleva mere iseäraldus ja nimelt sügavus, karide olemasolu, väinade läbipääsetavus jne.

Saarestik juba niisugusena avaldab erilisi raskusi pealetungitegevusele.

Põhimõttelt ranniku kaitse organiseerimisel on vaja jõude vaid niivõrra, kui võrra see on vältimatu. Paistab, et saarestiku kaitselõik peab olema varustatud vaenlase kergete osade pealetungi vastu, kes püüavad pärast maandumist rajada teed järgnevatele peajõududele. Vaenlase kergete osade läbimurdeürituste tõrjumiseks ja edasi liikumise aeglustamiseks näib kõige sobivam olevat kerge suurtükivägi, mille tuld kasutada ühenduses kunstlike tõketega.

Ranniku kaitselõike organiseerimine katseks nii tugevate jõududega, et need suudaksid vaenlase maandumiskatsed kogu ulatuses tagasi lüüa, ei ole sageli võimalik. Siin astub esikohale vaenlase viivitamise küsimus aja võitmise otstarbel.

Kaitstavate tõkete suhtes suurtükivägi tuleb asetada nii, et oleks võimalik tõkete flankeerimine. Tõketest võiks nimetada peale muu miinitõkkeid. Nende asetamise peab meeles pidama, et miinitõkked tuleb panna seda lähemale saarestikuvöö välisele äärele, mida vähem on neid käsutuses.

Saarestikuvaese ranniku kaitse nõuab suuremat vastupanusüsteemi rannal enesel (väikesed viivitusvõimalused saarestiku näol). Siin on ootamatuse võimalused suured, kui aegsasti ei ole kaitse organiseerimisele pööratud küllaldast tähelepanu.

Väikese riigi majanduslikke ressursse arvesse võttes ei ole autori arvates ranniku kaitse teostatav oma laevastiku ja õhujõudude abil. Kaitse raskus lasuvat seepärast rannasuurtükiväel ja miinitõketel.

Mõningaid vaateid jalaväerühma ülesannetest lahingus ja käsuandmisest. Kpt. O. Heitto.

Tähistamisest. Kpt. J. Hautala. — Autor kirjeldab tunnuslinade kasutamist.

Tõkestustööd. Mjr. M. Oinonen. — Autor käsitleb üksikasjaliselt järgmisi küsimusi: tõkete eesmärk, iseloom ja omadused, teede ja tänavate sulgemine, tõkked maastikul, välitõkked, tõkked maailmasõja sündmuste valgustusel; tõkestamiste läbiviimise üldised põhimõtted julgestamisel, pealetungil, jälitamisel, kaitsel, viivituslahingus, taandumisel, metsalahingus ja vesistute kaitsel; tõkestusosade moodustamine ja kasutamine, tõkestusülesande määramine, tõkkevöö või tõkkejoon ja üldisi vaateid tõkestusosade kasutamise organiseerimisest.

Järeldustes autor ütleb kokkuvõetult järgmist:

Kuigi tõkete ehitamine on üldiselt pioneeride töö, peavad tõkete tähtsust ja kasutamist tundma kõik relvaliidid. Tõkete ehitamine, võitlus tõkete pärast ja raidtõkete valmistamine on kaasaja sõjapidamises igapäevane asi; selles tegevuses on pioneeride ja teiste relvaliikide koostööl otsustav tähtsus.

... aga jalanõud ostke

„Raudnahast“

Tallinn, Estonia puistee nr. 15

Et tõketest oleks ka tõesti kasu kogu ulatuses, tuleb rahu ajal osi nende ehitamises ja kasutamises õpetada.

Peale väljaõppe korraldamise, mis suurelt osalt puudutab pionere, tõkestamistööd asetavad neile nii suuri nõudeid, et pioneriosade organisatsioonilised muudatused on kogu ulatuses paratamatud.

Kuna tõkked tulevad kasutamisele igas lahingufaasis ja kui nad sisaldavad palju mitmesuguseid tõid, siis jalavägi ei suuda enam nendega toime tulla ilma pioneeride abita. Kõikides teetõketes kasutatakse enamasti lõhkeainet, mispärast tõkete valmistamine nõuab meeskonnalt ja juhtidelt asjatundmist ja vastavat väljaõpet. Kui ka mõned muud põhjused eeldavad, et jalaväel peab olema kasutada pionere, siis peab paratamata andma juurde jv.-rügemenstile orgaaniliselt pionere.

Autor soovib anda jv.-rügemenstile kolmerühmalise pionerikompani, kes küll ei asenda pionere, kuid võimaldab siiski diviisi pioneride koondatud kasutamist.

Diviisile soovitatakse orgaaniliselt anda pioneripataljoni à 3 kompanit, à 4 rühma, à 4 jagu.

— Välismaa sõjakirjandust.

—r.

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 34-37 — 1938. a.

1. Kuhu tuleb luua kunstlikke tangitõkkeid? Kol. Schoewen. Autor jõuab pärast põhjalikku analüüsi otsusele, et tangitõkkeid tuleb ehitada peamiselt vastupanupositsiooni sisemusse, sest vastupanupositsiooni eelserva ette loodud kunstlikud tangitõkked on vastase poolt kergesti kõrvaldatavad (eriti öösi) kui ka suurtükitulega hävitatavad. Seevastu positsiooni sisemusse loodud kunstlike tangitõkete moondamine on ilma suuremate raskusteta läbi viidav, mistõttu vastasel puudub võimalus nende enneaegseks hävitamiseks ning pealetungivad tangid satuvad ootamatult tõketele ja kannatavad suuri kaotusi. Teisest küljest pole vastupanupositsiooni ette kunstlike tõkete loomine tihti üldse võimalik, näiteks kaitselise asudes vastase surve. Soodsamate kunstlike tangitõketena esinevad hästi moondatud miiniväljad.

2. Tangitõrje süsteemist. Insener Brandt. Autor kritiseerib k. a. „M. W.“ nr. 30-31 veergudel kapten Hormani sulest ilmunud vastavasisulist artiklit. Teatavasti kapten Horman (vt. k. a. „Sõdur“ nr. 10-11) püü-

dis väita, et kaasaegse saksa diviisi tt-relvastus (72 37-mm tt-kahurit) on liiga nõrk selleks, et lüüa tagasi moodsate tankide massilist kallaletungi, ning seepärast ta nõudis diviisi tt-relvastuse tunduvat võimendamist, tehes ettepaneku, mille kohaselt see peaks koosnema a) 18-st 100-mm, b) 36-st 65—75-mm ja d) 36-st 37-mm tt-kahurist ning e) 45-st hävitustangist. Ka nõudis kapten H. tt-üksuste komplekteerimist väljavalitud meestega.

Kapten H. rajas oma kalkulatsiooni nõuetele, mille kohaselt tangikallaletungi täielikuks tagasilöömiseks tuleb hävitada enamik pealetungivaid tanke. Insener B. arvates on selline arvestus tangiüksuste kallaletungivõimete ülehindamine. Ka tangikallaletungil ei evi otsustavat tähtsust tank ise, vaid kõigi inimlike nõrkustega inimene, kes tanki juhib ning koos viimasega ka langeb. Seepärast pole tangikallaletungi kindlaks tagasilöömiseks vaja rivist välja lüüa kõiki pealetungivaid tanke, vaid selleks jätkub mõnekümnest protsendist. Selleks on aga saksa diviisi praegune tt-relvastus enam kui küllaldane.

Mis puutub tt-üksuste komplekteerimisse väljavalitud meestega, siis see olevat põhjendamatu ning üldsuse seisukohast isegi kahjulik. Kui iga eriväeliik hakkab nõudma endale parimaid mehi (ja tihti kahjuks neid ka saab), siis jääb järele lahinguid otsustavale põhiväelile — jalaväele — kõige väärtusum jääk. Kuid sellise jalaväega ei suudeta kunagi võita lahinguid, vaatamata kõigi väljavalitud materjalist komplekteeritud kõrgeväärtuslike eriüksuste abile.

3. Viimased 300 meetrit. Autor kritiseerib ning täiendab m. a. „M. W.“ nr. 27 veergudel ilmunud vastavasisulist artiklit (refereeritud k. a. „Sõduris“ nr. 7-8), üteldes kokku võttes järgmist: Selleks, et jalavägi suudaks kindlalt ületada temale nii rasked „viimased 300 meetrit“, peab ta olema relvastatud selliselt, et ta ise, oma relvade toetusel suudaks saavutada otsustavas kohas tuleülekaalu. Seda tuleülekaalu tuleb püüda saavutada esmajärjekorras püssikaliibriliste relvade abil — surudes maha vastase lahtisi tulepesi, seepärast peale kuulipildujate laskurid peavad olema varustatud poolautomaatsete püssidega. Siin pörkame kokku laskemoona suure kuluga ning viimasest tingitud varustamisraskustega. Neid raskusi pehmendame sel teel, kui vähendame pool-

automaatpüssi kaliibrit ja seega ka selle padruni kaalu.

Vastase kaetud pesade likvideerimiseks peab jalaväe käsutuses olema suurem kaliibrilisi, brisantlaskemoonaga relvi. Püssigranaatidega ei suudeta palju korda saata, sest nende relvade tuli on väga ebatäppis. Siin esineb ideaalse relvana 81-mm „Stokes-Brandt“ tüüpi miinipilduja, mis võrdlemisi väikese kaalu juures evib tugevajõulise laskemoona ning suure tuletäpsuse.

Ka käsigranaadiga suudetakse lähivõitluses palju korda saata. Kuid siinjuures tuleb tähendada, et saksa „kaigaskäsigranaat“ ei ole kaugeltki ideaalne relv oma alal. „Kaigaskäsigranaat“, evides võrdlemisi tugeva laengu juures väga õhukese kesta, suudab mõjuda vaid moraalselt. Ka selle granaadi halb kuju ning suur raskus ei võimalda seda heita lahinguolukorras kaugemale kui 25 m, missugune kaugus ei saa rahuldada. Seepärast tuleks tarvitusele võtta väikesi, alumiiniumist valmistatud kergeid kuid paksu kestaga miinikulisi käsigranaate, umbes selliseid kui need olid tarvitusel maailmasõjas. Niisuguseid kergeid granaate suudab laskur lahingusse kaasa võtta ilma suurema vaevata kuni 30 tk ja heita neid vähemalt 35 m kaugusele.

Peale käsigranaatide osutuvad ka leegiheitjad tõhusateks lähimaavõitlusvahenditeks, kuid seda vaid siis, kui nad on ühe mehe poolt kantavad individuaalsed võitlusvahendid ja evivad vähemalt 50 meetri ulatusega leegipildumisvõime. Selliseid leegiheitjaid on võimalik konstrueerida, tarvitades peamise materjalina kerget tuuralumiiniumi.

Puudutades juhtimise probleeme rühma piirides vastasega tihedas kontaktis asudes, autor väidab, et õppustel seni armastatud virgatsite süsteemi ei saa siin tihti kasutada. Ka lippsignaali tarvitamine on vastase tabava tule all raskendatud. Seepärast peamiste juhtimisvahenditena saavat siin kõne alla tulla eeskätt lihtsad vilesignaaliid ja vahetud suulised käsklused. Viimaste kuuldeulatuse suurendamiseks soovitab autor uudusena võtta tarvitusele kergeid kaasaskantavaid kõnetorusid (ruuporeid). Lihtsate kõnetorude abil olevat võimalik isegi kompani juhtimine häälte abil ning igasuguste keerukate signaalide tarvita-

mise vajadus langevat jalaväe väikeste üksuste juures päevakorrast ära.

Lõppeks autor puudutab veel osade segaminimineku probleemi jalaväe lähivõitluses. Jalaväelahingus, eriti kinnisel maastikul teotsehes, on sagedad juhtumid, kus teises järgus liikuvad üksused peavad esijärgus teotsemaid osi vastasteks ning avavad viimaste pihta tule. Et seda vältida, selleks tulevat iga sõduri kiivri tagaküljele kinnitada kaugele selgesti nähtav eraldusmärk, mis aitab vältida mainitud arusaamatusi.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

P.-Am. Ühendriikide uus motoriseeritud vaatluspall.

Am. Ühendriikide sõjaväes katsetatakse praegusajal moodsat vaatluspalli, mis erineb tunduvalt maailmasõjas vaatlemiseks ja suurtükile korrekterimiseks kasutatud vaatluspallidest.

Maailmasõjaaegsete vaatluspallide suureka puuduseks oli ümberpaigunemise raskus. Suuremale kaugusele ümberpaigunemisel vaatluspallist lasti gaas välja ja uude asukohta jõudes ta täideti uuesti gaasiga. Väiksemale kaugusele ümberpaigunemisel vaatluspall lasti umbes 100 m kõrgusele ja ta liikus uude rajooni autotalja abil või meeskonna jõul. Seetõttu vaatluspalle oli raske kasutada liikumissõjas. Ameerika uus vaatluspall evib 90-hobujõulise mootoriga gondli ja lendab selle abil umbes 65 km tunnis. Ümberpaigunemiseks vaatluspall tõmmatakse autovintsi abil maha, ta küljest võetakse ära vaatluskorv ehk -korv ja selle asemele kinnitatakse mootorkorv ja vaatluspall lendab nagu õhulaev uude rajooni. Seal ta maandub, mootorkorv asemele pannakse vaatluskorv ja ta teotseb nagu harilik vaatluspall.

Suureks hüveks on ka see, et uus vaatluspall on täidetud heeliumiga. Maailmasõja ajal vaatluspallid olid täidetud vesinikuga ning vastase lendurid võisid neid põlema lasta. Teatavasti umbes 75—80% kõigist hävinenud vaatluspallidest hukkus vesiniku plahvatamise tõttu.

Uue motoriseeritud vaatluspalli katsetamist alati möödunud aasta sügisel. Aasta lõpuks olevat tehtud mõnisada lendu iga suguse tuulega ja ilmastikutingimustes ning saavutatud häid tagajärgi. Vaatluspalli

pikkus on 32,6 m, läbimõõt — 9,2 m ja ta sisaldab umbes 1700 m³ heeliumi, kuna vana tüüpi vaatluspalli pikkus oli 29 m, läbimõõt — 8,2 m ja maht umbes 1060 m³. (The Field Artillery Journal. Nov.-dets. 1937.)

Suurtükilainerist.

Uus või uue laineriga suurtükk evib suure lasketäpsuse, kuna kulunud rauaga suurtüki hajumus on suur. Suurtükilaineri hinnaks arvestatakse praegusajal umbes 100 lasu hinda. Seetõttu välismaal on jõutud otsusele, et otstarbekam ja kasulik on sagedamini vahetada lainereid ning evida täpsa ballistikaga suurtükke, sest see võimaldab palju suuremas väärtuses säästa laskemoona, kui tulistada liigseid laske kulunud suurtükkidest.

Praegusaja tehnika võimaldab vahetada lainerit tulepositsioonil 10—15 min. vältel. Siiski arvatakse, et moodsate mehaaniliste liiklemisvahendite olemasolul on kasulikum viia suurtükk 20—30 km kaugusel tagalas asuvasse töökotta, kus kõiki vahetamise protseduure saab teostada hõlpsamini ja paremini kui tulepositsioonil. Viimasel juhul laineri vahetamine kestab umbes 3—4 tundi. (Artil. Žurnal nr. 12 — 1937.)

Prantsuse 37-mm õhukaitsekahur.

Prantsuse sõjaväes tarvitatakse moodsat Schneideri 37-mm automaatset õhukaitsekahurit, mille tähtsamaid omadusi on:

- raua pikkus 48 kaliibrit
- algkiirus 825 m/sek.
- mürsukaal 0,82 kg
- laskeulatus 6300 m
- lahingukaal 1600 kg
- laskekiirus 180 lasku minutis.

Kahur evib suudmepiduri. Veetakse mootorveoga. (Mil.-Wochenbl. nr. 29 — 14. 01. 38.)

Rootsi 37-mm tangitõrjekahur.

Rootsi sõjaväes võeti tarvitusele 37-mm tangitõrjekahur, mis evib soomuskilbi, õhukummidega rattad ja kaalub tulepositsioonil 330 kg. Kahuri algkiirus on 800 m/sek. ja laskekiirus 22—25 lasku minutis. 0,7 kg raskune mürsk läbib 60—90° kohtamisnurga juures 1000 m kaugusel — 25-mm ja 1200 m kaugusel — 15-mm paksuse soomusplaadi. (Mil.-Wochenbl. nr. 30 — 21. 01. 38.)

Austria 40-mm automaatkahur.

Austria sõjaväes kasutatakse õhukaitseks ja tangitõrjeks 40-mm M-36 automaatkahurit, mille tähtsamad omadused on järgmised:

raua pikkus	60 kaliibrit
algkiirus	900 m/sek.
granaadi kaal	0,955 kg
granaatpadruni kaal	2,1 kg
horisontaalne laskeulatus	9000 m
vertikaalne laskeulatus	6000 m
laskekiirus	120 lasku/min.

Mürsk on varustatud mehaanilise lendsüütajaga. 4700 m kõrgusele laskmisel lennaeg on 11,5 sek., samale kõrgusele on näha ka mürsu leeki. Eeskirjade kohaselt kahurit kasutatakse kuni 4000 m kõrgusel lendavate lennukite tulistamiseks. Kummrehvidega ratastega varustatud kahurit veetakse 1,5-tonnise maastikuveoauto järel, kusjuures numbrid istuvad autol. (Mil.-Wochenbl. nr. 33 — 11. 02. 38.)

-m.

Uusi raamatuid.

Schopen, Edmund. — **Maailmapolitika lahendus Vahemerel** (Weltentscheidung im Mittelmeer). Wilhelm Goldmann Verlag, Leipzig 1937. a., 89 lk., hind Kr. 2.50 (Sv. staabi raamatukogu nr. 23871).

Tänapäevane maailm on tulvil poliitilist pinget, manatud esile majandus- ja välispoliitilisel põhjusil. Kõikjal käärrib. Püütakse leida abinõusid ja aluseid poliitilisest ummikust pääsmiseks.

Alates Inglis-Itaalia konfliktist 1935. a. suvel ja Abessiinia vallutamisest Itaalia poolt — osutus Vahemeri tulipunktiks rahvusvahelises küsimuses. Noor Itaalia impeerium nõuab üheväärsust vana Inglise impeeriumi kõrval. Vaenulised vastuolud ja lähenemispüüded mõlema riigi vahel on tingitud just peamiselt viimase kahe aasta jooksul võimuküsimusest Vahemerel.

Autor on osanud anda omas teoses ülevaatliku pildi Vahemere tähtsusest maailmapolitikas sajandite jooksul, samuti käsitleb autor ka Vahemere küsimuse tähtsust teiste maailmasõjapolitiitiliste võimukeskuste — s. o. Vaikse ja Atlandi ookeanide suhtes.

Krahv Alfred Keyserling jutustab (Graf Alfred Keyserling erzählt) Ostverlag Pribačis, Kaunas — Leipzig 1938. a., 396 lk.,

hind Kr. 8.50 (Sv. staabi raamatukogu nr. 23872).

Olles 75 aastat vana, otsustab autor anda välja oma mälestused, ning viibides 1935. a. Haapsalus, dikteerib ta need trüki andmiseks ette oma sõbrale Otto Grünwaldt'ile. Autor, olles Siberi kindral-kubernerini kindral Korfi poolt määratud sunnitööliste vangistusasutiste ülemaks 1886. a., on osanud anda oma teoses värvirikka ja tõetruu pildi sunnitööliste elust, Siberi rahvastest ja loodusest. Teosest ilmneb ka, kuidas näiliselt suur ja tugev Venemaa sisepoliitilisest seisukorrast tingitud on määratud kokku varisema.

Väärikas teos mälestuskirjanduse alal.

Commandant de Balincourt. — **Sõjalaevastikud 1938** (Les Flottes de Combat 1938) Société d'Éditions Géographiques, Martimes et Coloniales, Paris 1938. a., 735 lk. hulga piltidega, hind Kr. 8.25 (Sv. staabi raamatukogu nr. K. 880).

Põhjalik teos kõigi riikide sõjalaevastike ja relvastuse üle. **K-la.**

Hispaania kodusõda 1936. — 1937. a.

— J. O. Hannula. Autor on kirjutanud „Sotilasajakauslehti“ nr. 12 — 37 lisana 67 lk. sisaldava uurimuse Hispaania kodusõjast. Allikate loetelus autor mainib kuni 15 mitmesuguse riigi ajalehte, 5 teost ja 5 sõjaajakirja, kus on käsitletud Hispaania sündmusi.

Oma teose algul autor valgustab alates XVI sajandist Hispaania poliitilist ja ühiskondlikku seisukorda, mis on Hispaania viinud kodusõja keerisesse.

Selle järele autor toob lühikese ülevaate Hispaania sõjaajadudest sõja süttimise silmapilgul ning asub edasi kirjeldama sõja sündmusi. Üksikasjalikumalt kirjeldatakse Madridi, Guadalajara, Bilbao, Brunete, Santanderi, Gijoni ja Aragoni lahinguid ühes objektiivse kriitikaga.

Huvipakkuvad on autori avaldused sõjakogemuste kohta, milledest allpool kokkuvõtlikke andmeid.

Autor mainib, et sageli on ajakirjanduses väidetud, nagu oleks Hispaania sõjateater „katsepõlluks“ mitmete riikide sõjavägedele, eriti sõjatööstustele. Ta soovib selles küsimuses olla väga ettevaatlik järgmistel põhjustel:

Rääkimata sellest, et suurriigid, soovides säilitada üllatusvõimalusi, ei ole kaugeleki andnud kõiki uusi relvi Hispaaniasse „katsestamiseks“, peab ka tähendama, et

relvade kasutamise võimalused selles sõjas on täiesti puudulikud.

Üheks relva kasutamiskõlblikkuse määramise eelduseks on, et kasutaja suudab seda valitseda mitte ainult tehniliselt, vaid ka taktikaliselt. Hispaanias see eeldus sagedail juhtumel puudub. Teisest küljest ei saa üht relva kaasajal enam hinnata omaette, kuna ta moodustab vaid relvasüsteemi ühe osa.

Hispaanias üksikute relvade suhtes saavutatud kogemused ei või seepärast olla üldpädevad. Seal näiteks on üldine puudus rasketest kuulipildujatest, mispärast püstol-kuulipilduja on omandanud suurt tähtsust.

Suurtükiväe vähesus toob esile olukordi, kus lennuväele antakse ülesandeid, mis-suguseid temal muus olukorras ei tuleks täita. Puudulik tt- ja õk-relvastus põhjustab olukordi, missugused „normaalselt“ esineksid eranditena. Neis oludes saavutatud edu võib hõlpsasti viia väärarvamistele, sama hästi kui mõnes rünnakus kasutatud liig väike soomusmasinate arv ja jalaväe väike võitlusvõime võivad olla negatiivsete otsuste põhjuseks.

Taktikaliste kogemuste suhtes autor tõstab esile rühmituste sügavuse puudumist.

Lahingute üldiseks iseloomustuseks on jõudude asetamine esijärku ja lahingud lühidatel kaugustel ja lähedate märkideni, kus selleks sobivad relvad on pääsnud domineerima. Samuti on ka maastik olnud niisugusteks lahinguteks soodus.

Läbimurdeüritusi on sooritatud jõudude puudusel süstemaatiliselt kitsal rindel, missuguste tõrjumine on võrdlemisi kerge.

Vaatamata kõigile neile ebaloomulikele asjaoludele, autor kriipsutab alla, et sellegi sõja kogemused annavad õpiseid, kui neid osatakse vaid kasutada ja kohandada vastavale olukorrale. Autor loeb tarvilikuks vaadelda lähemalt Hispaania sõja kogemusi vaid soomusmasinate ja lennuväe ning nende tõrje alal.

Valitsusvägede poolel on esinenud kaht tüüpi tanke: kerge tank T-26 ja keskraške — T-28.

Rahvuslaste poolel on esinenud kergeid itaalia päritoluga Fiat-Ansaldo tanke, missuguseid kasutati suure eduga Abessiinias. Nende maksimaalne kiirus on 45 km/t, soomuse paksus 10 mm, kaal 2—3 tonni, tegevusraadius 100—110 km, relvadeks 1 või 2 rk. Ka on kasutatud kergeid saksa tan-

ke, millede maksimaalne kiirus 50 km/t, soomus — 10—15 mm, kaal — 6 tonni, relvadeks 2 rk. Ühenduses sellega ta mainib, et nende tankide soomuse paksus pole osutunud küllaldaseks, mispärast tanke on hakatud valmistama Hispaanias. Rahvuslaste poolel kasutatud tankide alumine osa on osutunud eriti halvasti soomustatuks. Fiat-tankide liiklemisvõime pehmel pinnasel on peale selle väga halb.

Valitsusvägede tangid on olnud märgatavalt võimelisemad, kuna rahvuslaste omad on enam luure- kui lahingumasinad. Rahvuslaste rünnak Madridi vastu on tõendanud, et jalavägi harjub nõudma tanke toetuseks igas rünnakus, kuid teispoolt halvasti väljaõpetatud jalavägi jäi rünnaku jätkudes alati maha teda toetavatest tankidest. Sama võidi konstateerida ka valitsusvägede poolel.

Guadalajara lahingus nelikümmend T-28 tanki, rünnates ühes lennuväega rahvuslaste diviisi, andis jalaväele jõulist tuge. Hiljem ei ole tankide otsustavat mõju tõestatud üheski lahingus, ehkki neid oli rahvuslastel Bilbao-Santanderi-Gijoni lahingutes kaunike arv. Neis lahingutes ka maastik mõjus tankide tegevusele segavalt, sundides neid rünnakule väikeste rühmadena.

Hispaania sõjas on tõestatud veel, et tankide kiirust on üle hinnatud. Kiirus on osutunud vähem tähtsaks teguriks kui tulejõud ja tugev soomus. Veel on tõestatud, et laskmine tangist on mõjuta ja tank peab liikuma sama hästi tagurpidi kui edaspidi, kuna vaenlasele selja pööranud tank on kadunud.

Mis puutub tangitõrjesse, siis on valitsusvägedel olnud peamiselt 25-mm, prantsuse päritoluga või šveitsi Oerlikon-tüüpi suurtükke. Rahvuslaste pool on olnud kasutamisel suurem kaliiber — 37-mm, missugune läbib ka T-28 soomuse. Neil on olnud ka rk, missugused läbistavad T-26 soomuse.

Valitsusvägede kaotused tankides on olnud märgatavalt suuremad rahvuslaste omast.

Tt-miine on kasutatud väga vähe, mis tingitud osalt sellest, et miinitõkete organiseerimine on raske väljaõpetamata mees-tega, osalt lõhkeaine puudusest ja peamiselt teotsevate tankide vähesest arvust, mis ei tasu miinitõkete ehitamist.

Valitsusväed on Madridi rindel kasutanud rahvuslaste tangirünnakute vastu suure eduga võrdlemisi madalaid järsu kallas-

tega kaevikuid. Kergete tankide alla heidetud käsigranaadid olevat alati andnud häid tulemusi.

Lennuväe tegevus tankide pihta ei ole andnud mingisuguseid tagajärgi. Tankidelt sünnitatud kabuhirm on esinenud vaid mõnel korral. Üldiselt on saadud niisugune kogemus, et tangid üksi ei mõju otustavalt, kui vastane on külmavereline.

Tt-relvade arv on olnud väike.

Rahvuslaste poolel on esinenud 2 km rinde peale 1 tt-kahur. Kuna ka tanke on esinenud võrdlemisi vähe, siis on nad väli-suurtükiväe kaasabil tagasi löödud.

Juhtumitel, kui vastase rünnakust on saadud varakult teateid ja tõrjevahendid jõutud koondada, on tõrje tagajärjed olnud eriti head.

Autor kriipsutab aga alla, et ei tohi sattuda ühekülgsusse, nagu seda on teinud tuntud ajakirjanik Henri de Kerillis „Echo de Paris'is“, väites, et tank on olnud „Hispaania kodusõja suurim pettumus.“ Hispaania sõda pole andnud soomusjõudude alal üldpädevaid kogemusi.

Lennuväe ja õhukaitse alal autor mainib kokku võttes järgmist.

Rahvuslaste poolel on kasutatud pommituslennukeid — Junkers 52, Savoia-Marchetti S. 81, Caproni 135 ja Dornier, hävitajaid — Heinkel 51, Arado, Fiat SR 32 ning vesilennukeid CMA SA ja Machi.

Junkers-tüübi kaitsevõime on osutunud nõrgaks, sama väidetakse ka Savoia ja Caproni kohta, ehkki viimaste lennuomadused on head. Uued saksa Dornier-lennukid on saanud kõigiti hea hinnangu.

Valitsusvägede poolel on esinenud pommituslennukeid — Bloch 200 ja 210, Potez 54 ja SB (vene), hävitajatest — Fairez ja Devoitine (uus tüüp 510, mis varustatud 20-mm suurtükiga ja 4 rk-ga ja mida on peetud prantsuse parimaks hävitajaks) ning vene J-15, J-16 ja R-5.

Vene lennukid on leidnud üldist tunnustust. Hävitaja J-15 maks. kiirus on 350 km/t, relvastatud 4 üheaegselt teotseva kuulipildujaga, J-16 maks. kiirus — 450 km/t, relvastatud 2 kuulipildujaga, R-5 evib 4 kuulipildujat, mis asetatud nii, et neist võib tulistada maapealseid märke, lennuki jäädes horisontaalasendisse. Kahe-

mootoriline SB ületab 425 km/t, kannab 600 kg pomme ja teotseb ilma hävitajate abita. Pommituste vältimiseks lennukid on pidanud sageli vahetama aerodrome, mis pärast ajutistel aerodroomidel maandumine on toonud kaasa palju õnnetusi.

Lennukiiruse tõustes on laskmise ja pommitamise täpsus palju langenud. Mõnesaja meetri kõrguselt sooritatud pommitus on andnud vaid juhuslikke tabamusi märkidesse, mille pindala on olnud väiksem kui 500×150 m. Nii näiteks on rahvuslaste üritused Madridi sildade või mõnede patareide hävitamiseks täielikult ebaõnnestunud.

50-kg pommid on tunginud maasse vaid 1 m, kuna 250-kg pommid on läbistanud uute raudbetoonist ehitatud majade 5 korda. Kaitsevarjendid majade all ei ole seepärast osutunud kindlateks. Raskete pommide hävitus on olnud eriti suur; kitsastel tänavatel on isegi õhurõhumise mõju olnud väga tugev. Mis puutub õhupommituste moraalsesse mõjusse, siis on need sageli algul viinud paanikasse, mis aga siiski on kiiresti möödunud. Kauaaegne suurtükitali on palju rohkem kulutanud inimeste närve.

Ühenduses lennuväe tegevusega on veel kord tõestatud moondamise, eriti maastikul moondamise suurt tähtsust, mis olevat nõudnud erilist oskust ja kauaaegset väljaõpet.

Kaotused lennukites on olnud mõlemal poolel suured. Õhujõud operatiivselt suuremas ulatuses ei ole leidnud Hispaanias kasutamist nende vähesuse tõttu mõlemal poolel. (Katkeliste andmete järgi on suurim arv olnud lennukeid kasutada — valitsusvägedel kuni 140 ja rahvuslastel kuni 300).

Õhukaitse maapealsetest relvadest ei ole olnud nii mõjuv kui mõned asjatundjad on arvanud.

Vanemate õk-suurtükkide tuli olevat olnud võrdlemisi mõjuta, kuna uusimate õrn materjalosa on osutunud nõrgaks sagedatel vedudel (tõrjerelvade vähesus on nõudnud vedusid paigast teise).

Pommirünnakute takistamine maapealsete relvade tulega ei olevat täielikult õnnestunud kummalgi poolel.

—r.

Sõjakooli 19. aastapäev.

Pühapäeval, 3. aprillil k. a. Sõjakooli juhtkond ja kasvandikud tähistasid tagasihoidlikult ning vaid omavaheliselt oma väeosa üheksateistkümnendat aastapäeva.

Sõjakooli seekordse aastapäeva tähistamine algas traditsioonilise Sõjakooli rinnamärgi-tunnistuste väljaandmisega kooli ülema poolt kaadriohvitseridele ja -allohvitseridele. Seks puhuks oli kaader koos Sõjakooli kasvandikest koosneva orkestriga üles rivistatud S.Õ. võimlasse kella 1200-ks.

Tervitanud kaadrit aastapäeva puhul Sõjakooli ülema kol. J. Raud oma lühidas sõnavõttus soovitas märgikandmise õiguse saajaile tugevat kohusetunnet ja kindlat tahet ning jõudu märgi-statuudis fikseeritud põhimõtete — Sõjakoolis maksvate aadete ja traditsioonide ja Sõjakooli au ning hea nime kõrgelhoidmiseks.

Rinnamärgi-tunnistuste väljajagamisele järgnes Sõjakooli juhtkonna ja kasvandike ühine lõuna, mida austas oma osavõtuga ka S.Õ. ülem kol. A. Kasekamp.

Lõunalauas peetud kõnes kooli ülem kol. J. Raud märkis lühidalt ära arengu, mille Sõjakool on pidanud läbi tegema nii organisatsiooniliselt kui õppemetoodiliselt ja seda tingitult üha kasvavaist nõudeist ohvitseri kui juhi vastu. Vaatamata aga eelmainitud muudatusile üheksateistkümnenda aasta jooksul on Sõjakooli eesmärgid jäänud ikka muutmatuks: valmistada ette intellektuaalselt, professionaalselt, moraalselt ja füüsiliselt ajanõuete ja eelseivate ülesannete kõrgusel seisvaid sõjaväejuhte. Sõltuvalt selleks tööks antud ajamäärast on etteval-

mistustöö olnud alati ja saab olema ka edaspidi pingerohe ja täit andumust nõudev nii kaadri kui ka kasvandike suhtes. Lõppeks Sõjakooli ülem juhtis tähelepanu tähtsusele, mida evivad õppetöös rahulik õhkkond ja tähelepanelik hoolitsus ülema poolt, mille peale hüüti mehine kolmekordne elagu meie Riigihoidjale hr. K. Pätsile, Sv. Ülemjuhatajale kindralleitnant J. Laidonerile ja S.Õ. ülemale kol. A. Kasekampile.

Järgnevalt kol. A. Kasekamp oma kõnes andis põgusa ülevaate Sõjakooli alg-aastaist ja pühendas seejärel tähelepanu sellele tähtsusele, mida omistatakse tänapäeval sõjakoolidele kogu maailmas. Tingitult viimaseaja poliitilisist sündmusist, kus on väga raske ette näha arenevate sündmuste kaugemaid resultate, on kõikjal arenemas intensiivne ettevalmistumine oma huvide kaitseks. Ja loomulik, et sellises olukorras ka meie oleme kohustatud ajaga ja sündmustega sammu pidama. S.Õ. ülem tõstis teravalt esile vajadust alati valmis olla välja astuma oma rahva ja riigi huvide kaitseks, kui olukord seda peaks nõudma. Mentaliteet, et meil oleks asjata astuda jõuga välja enese kaitseks, on hukutav. Ainuüksi teadmine, et me pole kergesti vallutatavad, on suuteline vältima mõningaidki arusaamatusi.

Oma sõnavõtu lõpul S. Õppeasutiste ülem kol. A. Kasekamp tänas nii Sõjakooli juhtkonda kui ka kasvandikke tehtud tubli töö eest ja soovis püsivust ning tahet edaspidiseks tegevuseks.

J. M.

SMÜ tegevus 1937. aastal.

Sõjaväe Majanduse Ühisuse äriline tegevus on sõltuv samadest teguritest, mis mõjustavad üldist ärilist tegevust. 1936. aastal oli ärilises tegevuses üldiselt märgatav elavnemine ja tõus. 1937. aastal tõus pidurdus, laskudes läbimüükides kui ka tulukuses veidi allapoole või vähemalt jäädes püsima eelmise aasta tasemele, mis olenes elukalliduse tõusust; jõukamate klasside töötasude tõus ei suutnud sam-

mu pidada elukalliduse tõusuga. Sõjaväe Majanduse Ühisuse ärilisele tegevusele need üldised majanduslikud tegurid tunduvad pidurdavat mõju aga ei avaldanud. Küll aga kahanes veidi ühisuse ärilise tegevuse tulukus, mis olenes sisemistest olukorra momentidest ning ei olnud põhjustatud mingeist ebanormaalsusist. Neile asjaoludele leiame seletusi ühisuse aruande üksikasjalikul vaatlemisel.

Kapral Kaarel Soopalu †

30. märtsil s. a. suri Kärda haiglas kopsu-põletiku tagajärjel Piirivalve Lääne Jaoskonna Hiiumaa rajooni valvur kapral Kaarel Soopalu.

Kapral Kaarel Soopalu sündis 18. detsembril 1901. a. Kõo vallas Viljandimaal. Omandas kihelkonnakooli hariduse. Eesti sõjaväeteenistusse astus vabatahtlikuna 16. novembril 1919 ja määrati teenistusse 3. Piiriküti Pataljoni. Teenistusest vabastati 7. mail 1920 kui mobilisatsiooni alla mittekuuluv. Sundajateenistusse kutsuti 7. juulil 1921 ja määrati lennuväkke. Lennuväes teenis noorema puusepa ametikohal. Teenistusest vabastati 2. veebruaril 1923.

Piirivalve teenistusse astus üleajateenijana 1. juunil 1928 ja määrati Lääne Jaoskonda valvuri ametikohale. Kapraliks kõrgendati 24. veebruaril 1930.

Kadunut jäid leinama abikaasa ja kaasteenijad.

Olgu kerge Sulle kodumaa muld!

R. U.

Kapral Kaarel Soopalu.

Aasta jooksul on peetud 1 korraline volinikekogu, 47 juhatuse ja 13 revisjonikomisjoni koosolekut.

Juhatus koosnes: esimees kindralmajor T. Rotberg, abiesimees kindralmajor M. Jervan, sekretär kolonel M. Tuisk ja juhatuse liige Sõjamineisteriumi esindaja kolonel A. Kasekamp. Juhatus oma liikmete enamikus on töötanud juba 1933. aastast saadik.

Revisjonikomisjoni kuulusid: esimees kolonel A. Balder, liikmed: kol. M. Kattai, kol. K. Haas, kol. J. Raud ja kol. E. Ahman; nendest kaks esimest on töötanud revisjonikomisjonis juba üle kümne aasta.

Nõunikekogudesse kuulusid: Tallinnas Koplis — maj. O. Kaunissaar, kapten E. Lübik ja n. a. o. J. Salu; Juhentalis — kol.-ltn. J. Pinding, v. a. o. A. Nurmela ja res.-kol.-ltn. A. Schwartz. Tartus — kol. G. Leets, kapten K. Kukk ja res.-ltn. R. Randur. Võrus — kol. O. Pajusoo, maj. E. Sarnits ja L. Hääl. Rakveres — kol.-ltn. V. Külaots, kapt. K. Polton ja v. a. o. H. Tõnuri. Pärnus — kol. A. Lõhnus, kapt. M. Eellend ja ohv. a. t. A. Lõokene. Narvas — kol. V. Koern, maj. A. Holmberg ja veltv. J. Jänes. Viljandis — kol.-ltn. A. Viru, maj. A. Pärtel ja n. a. o. R. Münter.

Ärijuhatajaks oli res.-sv.-am. E. Roosma ja raamatupidajaks A. Lobjakas.

Ühisusel oli liikmeid 1. jaan. 1937. a. — 1039 sõjaväelast, 264 eraisikut ja 91 res.-sõjaväelast, kokku 1394 liiget. Aasta

jooksul tuli juurde — 89 sõjav., 20 res.-sõjav., kokku 109 liiget. Aasta jooksul lahkus — 2 sõjav. ja 22 res.-sõjav., kokku 24 liiget. 1. jaan. 1938. a. oli liikmeid — 1126 sõjav., 253 eraisikut, 100 res.-sõjav., kokku 1479 liiget. Seega liikmete arv on kasvanud 6,1%. Eelmistel aastatel on olnud juurdekasv: 1934. a. — 481 ehk 82,6%, 1935. a. — 200 ehk 12,0%, 1936. aastal — 300 ehk 27,42%. Liikmete juurdekasv on normaalne ja küllalt suur, kui arvesse võtta, et viimasel aastal erilist propagandat selleks pole tehtud. Väga visa on ainult liikmete juurdetulek reservlaste hulgast, mis on tõenduseks, et volinikekogu läinud-aastasel peakoosolekul talitas õieti, keeldudes reserveerimast ühte kohta ühisuse juhatuses reservlastele.

Garnisonide järele jaotuvad liikmed: Tallinnas — 34,4%, Tartus — 17,4%, Narvas 15%, Viljandis — 8,5%, Pärnus — 8%, Rakveres — 6,9%, Võrus — 5,8%, Haapsalus 2%, Saartel — 1,6% ja Tapal — 0,5%. Võimaliku liikmete arvu poolest on esikohtadel Narva, Viljandi, Pärnu ja Tartu. Eriti palju liikmeid on piirivalve Narva ja Lääne jaoskondadest.

Liikmete osamaksude seis oli 1937. a. lõpul kr. 101.853,98, 1936. a. kr. 60.294,32 vastu. Seega tõus kr. 41.559,66 ehk 68,9%. Sellest uute liikmete arvel kr. 2.180 ehk 3,34% ja endiste liikmete osamaksude täiendamise arvel kr. 39.379,66 ehk 65,56%. See on tunnistuseks suurest usaldusest ühisuse vastu, kelle tegevus või-

malda maksta küllalt kõrget dividendi (8%).

Laenusid liikmeilt oli ühisusel kasutada 1937. a. lõpul kr. 16.720.71 eelmise aasta kr. 16.385.06 vastu, missugune summa pole näidanud tunduvat tõusu.

Ühisuse teenistuses oli 1. jaan. 1938. aastal 88 inimest, neist töökodades 24. Tõus üldiselt 10% ja töökodades 14%. Seejuures tasude tõus 20%, läbimüügi tõus 5,65% ja puhtakasu langus 2,44%-lt 1,19% peale. Võrdluseks 1936. aasta andmed: tõusud teenijate arvus 23%, tasudes 17%, läbimüügis 21% ja puhaskasus 0,85%-lt 2,44% peale. Järeldusi: teenijate arv ärialal kasvab järjekindlalt, kuid veelsuuremat tõusu on märgata tasudes, mis on seletatav üldise palkade tõstmisega läinud aastal; kuid läbimüük ja tulukus pole nende tõusudega suutnud sammu pidada.

Kauba läbimüük oli: 1935. a. — kr. 1.412.146.16 (tõus 10%), 1936. a. — kr. 1.712.403.84 (tõus 21%) ja 1937. a. — kr. 1.809.164.26 (tõus 5,65%). 1936. aasta läbimüügi suure tõusu tingis peamiselt sõjaväelaste üleminek uuele vormile. Möödunud-aastane müük teostus normaalses olukorras.

Osakondade kaupa on tunduv tõus läbimüügis Pärnus, Narvas ja Tall. Vene tn. kauplustes, tagasimine Tallinnas Pikk 11, Võrus ja Tartus. Vähenenud on riigiviina müük. Läbimüügi suurusega on kaupluste järjekord sama mis püsib juha paar aastat, ainult Pärnu on kerkinud teisele kohale, surudes Võru kolmandale kohale. Pärnu, Võru ja Narva on peagu võrdsed; Pärnus töötab seni üks kauplus — tänavu aastast alates on ka seal Võru ja Narva eeskujul avatud saapakauplus, mis peab põhjustama tema läbimüügi tunduvat tõusu. Seejuures kaubalao seis kroonides oli Võrus, Narvas, Tartus ja Pärnus peagu võrdne — kr. 30.000 piirides; kõige väiksema laoseisuga Pärnul kõige suurem läbimüük, mis Tartu läbimüügist oli kr. 50.000 võrra isegi suurem; samal ajal Võru ja Narva müüsid ka komisjonikaupu, vastavalt kr. 33.000 ja kr. 47.000 väärtuses, mis lao hulka pole arvestatud.

Kauba ringivus oli: Kopli (Punased kasarmud) — 25,7, Juhkentali — 14,5, Vene tn. 9,56, Pärnu — 5,8, Rakvere — 5,17, Narva — 4,7, Võru 4,65, Viljandi — 4, Tartu — 3,86 ja Pikk tn. — 1,9 korda. Kõige suurem ringivus oli Koplis,

kus on müügil peagu eranditult toitaied. Sama olukord on ka Juhkentalis ja Vene tn. kaupluses, kus ka peartikleiks on toitaied. Ebaloomulikult väike aga on ringivus Pikk tn., kus ta eelmise aastaga võrreldes on langenud 0,8 korda; selle kaupluse vähenen ringivus on tingitud kallihinnalistest kaupadest, mida müügi saavutamiseks peab olema palju pakkuda. Üldine kaubalao ringivus oli 1935. a. — 4,2, 1936. a. — 4,3 ja 1937. a. — 3,8 korda. Seega langus läinud aastal. Üldse peaks kaubalao ringivus olema suurem.

Äri tulukust märgivad järgnevad arvud: brutokasu on aasta-aastalt tõusnud, tehes 1936. a. suure hüppe — 7,67% läbimüügist 9,27% peale ja minnes läinud aastal ainult veidi tagasi — 9,05% peale, olles seega siiski märksa kõrgem kui kõigi endiste aastate keskmine. Samasuguse tõusva rea kujutavad endast kulud, olles 1935. a. — 6,82%, 1936. a. — 6,83% ja 1937. a. — 7,86% läbimüügist. Hüpe läinud aastal on kõige suurem. Puhaskasu on moodustanud läbimüügist 1922. ja 1923. aastatel veidi üle 1%, 1924. a. — ligi 2%, kõigil teistel aastatel alla 1%, tõustes aga 1936. a. 2,44% peale, mis on erakorraline saavutus, ja langedes 1937. a. 1,19% peale, mis ka ületab üldise keskmise.

1937. a. üldtulukust vähendavaiks tegureiks võrreldes 1936. aastaga olid: 1) liikmetele tehtud ostusoodustused hinnalanduste näol kohemaksimisel; 2) hindade üldine reguleerimine, mille põhjustas eelmise aasta erakorraliselt suur puhaskasu; 3) suuremääralsed mahakirjutused seisvate ja moestlänud kaupade näol ja nende hindade alandamised; 4) suuremad investeerimised paremate sisseseadete näol; 5) 1936. a. riigimaksude tasumine 1937. a. kulude-eelarve korras.

Äriline tegevus üldiselt tuleb tunnustada edukaks.

Omakapitale oli ühisusel: 1935. a. — kr. 78.511.83 — 5,56% läbimüügist ja 32,31% bilansist, 1936. a. — kr. 125.846.18 — 6,18% läbimüügist ja 34,55% bilansist ja 1937. a. — kr. 176.870.01 — 9,77% läbimüügist ja 49,14% bilansist. Eelmise neljateistkümne aasta omakapitalide keskmine protsent läbimüügist oli 2. Seega on tõus silmatorkav. Eriti tunduva tõusu andis 1936. aasta edukas tegevus. Sellest ajast alates on juhatus erilise tähelepanu pühendanud omakapitalide suurendamisele. Harilikuks omakapitalide suhteks bilan-

sist loetakse üks kolmandik, ühisusel aga on tema tõusnud juba 50%-ni.

Negatiivse ja pidurdava tegurina ühise tegevuses püsib võlgumüük. Võlgneti ühisusele: 1935. a. — kr. 43.069.02 ehk 16,3% bilansist, 1936. a. — kr. 58.783.85 ehk 16,5% bilansist ja 1937. aastal — 55.001.74 ehk 14%. Üldsummas kui ka võrreldes bilansiga on olnud läinud aastal langus. Üksikutes kauplustes, nagu Tartu, Võru, Rakvere ja eriti Viljandi (kr. 1049 võrra), on nad tõusnud.

Ühisusel on kolm töökoda. Rätsepa-töökoda töötab 1934. a. saadik. 10 töölit. Tema arengust annavad pildi valmistatud ülikondade arv ja tarvitatud materjalide hulk: 1934. a. — 750 ülikonda, materjali kr. 24.687, 1935. a. — 1647 ülikonda, materjali kr. 46.993, 1936. a. — 1440 ülikonda, materjali kr. 84.498, 1937. a. — 1826 ülikonda, materjali kr. 118.036 eest. Neis arvudes esinevad ka mitmesugused hanketööd. Tegevus väga edukas. Ka töö

kvaliteet on tõusnud. Kingsepa töökoda püsib oma produktiooniga enam-vähem ühel tasemel. Ta on kulutanud materjali 1934. a. — kr. 4955, 1935. a. — kr. 7155, 1936. a. — kr. 7875 ja 1937. a. — kr. 10.324 eest. 4 töölit. Pesutöökoda alustas tegevust 17. nov. 1936. a. Tema aastatoodang oli 10.593 mitmesugust eset (triiksärgid, pidžaamad, supelmantlid, ööpesu jne.). Ta tarvitab 26 957 meetrit riidet kr. 48.872.26 väärtuses. 10 töölit. Tegevus väga edukas.

Väliskaupu on ühisus otsetellimisel impordeerinud: 1935. a. — kr. 51.753, 1936. a. — kr. 150.323 ja 1937. a. — kr. 145.750 väärtuses. Viimastel aastatel langeb impordist 50% manufaktuurkaupadele, peamiselt vormi-, ülikonna- ja pesuriiatele.

Kokku võttes peab märkima, et ühise tegevus on möödunud stabiilsuse ja kordaminekute tähe all.

Arcturus.

Autasud

parimaile kaastöölisile Vabadussõja mälestuste kogumise eest 1937/38. a.

Sõjaarhiivi varasalved kasvavad.

Eelmiste aastate eeskujul kogub Vabadussõja Ajaloo Komitee oma üleriigilise kaastööliste võrgu kaudu Eesti riikliku iseseisvuse võitlusajastu (1917—1920. a.) ja eriti Vabadussõja ajaloo materjale. 1937/38. eelarveaastal rikastus Sõjaarhiiv isiklike mälestuste ja muu ajaloomaterjaliga 22 759 lehe võrra. Kaastööd saatis 125 kaastöölit 320 korral.

Auhindu määrati 23 parimale kaastöölisele. Üldse jagati auhindadeks rahas Kr. 350.— ja teost „Eesti Vabadussõda 1918—1920“ linases köites 16 eksemplari. Rahalisi auhindu määrati 12 kaastöölisele järgmiselt:

I auhind (Kr. 50.—) — E. Bachval (Narva) ja S. Baumann (Soldino); II auhind (Kr. 40.—) — E. Toome (Rakvere) ja S. Saamann (Tapa); III auhind (Kr. 25.—) — Ch. Volmer (Tallinn) ja P. Villemi (Tallinn); IV auhind (Kr. 20.—) — A. Kirsipuu (Tartu), A. Rõõm (Tallinn), J. Pert

(Tallinn), A. Landström (Nõmme), A. Hinnom (Tallinn) ja H. Järv (Tallinn).

Teos „Eesti Vabadussõda“ määrati 11 kaastöölisele: I ja II köide — A. Mikk (Viljandi), H. V. Dahl (Tallinn), S. Kütman (Räpina), A. Thalus (Kallivere) ja A. Palginõmm (Märjamaa); I köide — J. Sirp (Vohnja), G. Rei (Pilstvere), G. Tasuja (Kiltsi) ja J. Polikarpus (Viljandi); II köide — M. Madissoo (Are), A. Brakel (Nõmme).

Ka 1938/39. eelarveaastal Vabadussõja Ajaloo Komitee määrab parimaile kaastöölisele rahalisi ja muid ergutustasusid.

Meie põlve suuremaid ülesandeid on Eesti iseseisvuse võitlusajastu (1917—1920) sündmuste jäädvustamiseks kokku koguda ja alal hoida selle ajastu ajaloomaterjalid. Nende hulgas evivad eritäh- tuse isiklikud mälestused, mis suurel määral aitavad täiendada ja elus-

tada kohati lünklikke arhivaale. Seda silmas pidades pöördume kodanike poole palvega saata Vabadussõja Ajaloo Komiteele (Sõjamineisterium, Tallinn) selle ajastu isiklikke mälestusi, kirju, dokumente, päevikuid, müürilehti, lendlehti, ajalehti jm.

jäädavaks alalhoidmiseks Sõjaarhiivis, või anda neid Komiteele ära kirjjade võtmiseks. Materjalide saatmiseks Komiteele saadetakse soovijaile sellekohane aadress-plankett, mille pealekleepimisel kirjale või pakile saatjal ei tule kanda postikulu.

Vabadussõja Ajaloo Komitee.

Vabadussõja veteran jutustab.

Veltveebel R. Sarapu VR II/3 mälestusi.

Enamlaste võimutsemise ajal Paides Eesti polgus. Paides asus ühe meie rahvuspolgu pataljon, mille ülemaks oli kpt. Maide — see on ajal, mil iseseisvus polnud veel välja kuulutatud. Pataljoni juures oli ratsamaakuulajate komando eriti ustavatest eestimeelsetest sõduritest, mille ülemaks oli al.-kpt. Bachman. Teenisin selles ratsamaakuulajate komandos ja tööpoolest siin oli tundmatu enamline meelsus.

See oli kohalikele punastele võimumeestele teada. Meie peale ihuti hammast: meid nimetati valgekaartlasteks, meid ähvardati korduvalt maha lasta, meilt sõjariistad võtta jne.

Naersime, vastuseks, sest tundsim end küllalt tugevatena. Me asusime Rüütli tänavas ühes suures kivimajas, mida piiras kõrge ja paks kivimüür. Olime selles sõna otseses mõttes nagu kindluses, kust meid ilma suurtükituleta poleks võimalik olnud välja ajada, kuna meil oli peale muu ka hea varustus: neli raskekuulipildujat, käsigranaate jne.

Enne vabariigi väljakuulutamist saime punastelt lõppeks karmi käsu: Eesti polgu sõdurid asugu punakaarti; kes üle ei lähe, aetakse laiali; ratsamaakuulajate komando mehed pidid saama aga maha lastud.

Olime siis kõigeiks valmis.

Mäletan, oli pühapäeva õhtu. Koos mõne kaaslasega läksin seltsimajja peole. Sai seal tantsitud, kui äkki sisse jooksis junkur Sauga (Vabadussõjas teenis Scouts polgus), pani sõrmed suhu ja vilistas... Säärane vile oli meil leppemärgiks, et linnas on midagi lahti, igaühel tuleb rutata oma kohale. Muusika katkes otsekohe. Tants lõppes. Ruttasime Sauga juurde, et mis on lahti?

Ta seletab: „Vana (s. t. Bachman) tuli komandosse. Vist läheb täna öösel madinaks punastega...“

Ruttasimegi komandosse. Meid võttis vastu Bachman ise ja seletas: „Punased ähvardasid meilt võtta sõjariistad, kuid jõuame neist ette; lähme võtame ise neilt täna öösel relvad.“

Asuti lahingukorda. Tegevusplaan oli valmis. Püssid käes, meie komando sõdurid lahkusid salkade viisi kasarmust. Igale salgale oli määratud oma ülesanne.

Juhtusin salka, mille ülesandeks oli vallutada punaste valitsuse kesktäidesaatva komitee ruumid. Need asusid turu ääres, endise vene sõjaväeringkonna ülema hoones.

Piirasime maja sisse; meie salka juhtas ltn. Freiberg.

Teadsime, et Paide punaste võimumeesteks olid Järveküll ja Raudsepp, üks neist rätsep, teine kingsepp; üks oli nõukogu esimees, teine sekretär.

Tõmbasime uksekella. Keegi ei vasta. Tõmbasime veel ja veel — ja ikka vaikus. „Poisid, püssipärad tööle!“ hüüab ltn. Freiberg. Mõne löögi järele oli uksetahvel sees.

Nüüd tuleb kokkunud vana uksehoidja vaatama, et mis on lahti.

„Kas Raudsepp ja Järveküll on siin?“ pärimine.

„Ei ole,“ saame vastuseks.

„Vana, me otsime maja läbi, ja kui nad leitakse, siis läheb sul halvasti, et valetasid...“

Nüüd vanamees tunnustab üles, et Järveküll peitis enese siiasamasse majja ühte suurde kappi.

Tirisime ta kapist välja. Varsti toodi sisse ka Raudsepp, kes hoovi kaudu taitis põgenema pääseda, kuid kelle sõdurid olid väljas kinni püüdnud.

Meile jõudis järele nüüd kpt. Bachman. Nähes vahi all punaste võimumehi, ta lausus:

„Noh, te ähvardasite kogu aeg mind maha lasta. Aga mina olen nüüd Paide peremees. Kuid mina teid ei tapa, vaid saadan vanglasse.“

Seega punaste võim Paides oli murtud. Meie teada pidid nad kukutatama kõikjal. Meiega ühines nüüd heal meelel ka kogu pataljoni, kuigi ei puudunud punane element.

Paide saabus Tallinnast keegi volitatud isik, kes turulatsil sinna kogunenud rahvahulgale Päästekomitee või Ajutise Valitsuse esindajana luges ette iseseisvuse manifesti.

Oli lõpmata hea meel. Laskime aupauke, et telefonitraadid kukkusid. Rahvas laulis tänavail. Kõigil oli tunne, et oleme ränga surve alt pääsenud.

See rõõm oli aga üürrike.

Okupatsiooni ajal. Järgmise päeva õhtul tulid sõdurid komandosse ja teadsid kõnelda: „Saksa pritsud on jaamas! Tulid jalgratastel Viljandi poolt; neid on neli, viis meest...“

Ütlen: „Võtame püssid ja lähme lööme nad maha!“ Oli kohe neid, kes olid valmis kaasa tulema. Arutame siis ja otsustame, et läheme neid niisama vaatama. Jaamas oligi 4—5 sakslast. Olid lahked, pakkusid meile sigareidki. Kuid järgmisel päeval saabus Viljandi poolt terve ešelon sakslasi.

Kõikide meeolelu langes. Tundus, et vist tulid meie iseseisvust jalge alla tallama... Tänavail käis kõikjal otsekohe saksa keel. Väike Paide muutus üle öö saksa linnaks.

Kõige selle tipuks oli aga Paide kirikuõpetaja jutlus järgmisel pühäl:

„Peame olema rõõmsad, et oleme satunud suure ja vägeva Saksamaa kaitse alla... Veel suurem on meie rõõm seepärast, et meie keiser on meiega ühte luteri usku...“

Algul saksa väed suhtusid päris hästi meisse. Et meid venelastest eraldada, pidime kandma eesti rahvusvärvides linti kas käre ümber või õlakute üle. Meid asuti isegi toidustama, saime võrdselt saksa sõduritega sigareid ja konjakitki.

Ühes Järva-Jaani lähedases mõisas punased hakkasid vastu sakslastele, kui need asusid n.-ü. maad puhastama. Punastel (vististi kohalikud) oli siin isegi kuulipilduja. Nad olid selle asetanud veskisse ja sealt avasid lähenevatele sakslastele tule. Kaks saksa sõdurit sai surma. Nüüd kutsuti ka meid sinna appi...

Nii kestis meie elu, kuni märtsis 1918 sakslased võtsid meilt sõjariistad ja varustuse ning saatsid iga mehe oma koju. Üks ajajärk Eesti polgus Paides oli mul läbi.

Asusin elama Aravetesse (Järvamaal). Jälle langes nagu kivi rõhuma rinda. Sügisel levis kuuldus, et sakslased on Prantsusmaal saanud lüüa, et Saksamaal on puhkenud revolutsioon ja et nüüd saksa okupatsiooniväed lahkuvad...

Uuesti vabariigi teenistuses. Eesti Ajutine Valitsus alustas jälle tegevust. Kuulutati välja vabatahtlike mobilisatsioon. Andsin end üles. Kui aga jõudsin Paidesse, oli välja kuulutatud juba ka sundmobilisatsioon. Ma olin jälle Eesti Vabariigi sõdur.

Mind kui tsaariaegset ratsaväelast määrati Tallinnas asuvasse ratsapolku, mis asus majas, kus praegu on posti peavalitsus (tallid asusid Gildi tänavas). Siin kuulsin, et soomusrongile vajatakse vilunud sõjamehi. Pidasin end ka selleks, kuna olin osa võtnud ka maailmasõjast. Läksin polgu staapi ja andsin end üles soomusrongile. Mulle lubati teatada, kudas tuleb soomusrongile asuda. Jäin seda teadet ootama.

Jõulu-laupäeval 1918 äkki teatati meile, et nõutakse 1-r. soomusrong nr. 2-le mehi. 75 meest määrati rongile. Varustusena anti meile kohe uued vene vintpüssid ja mõõgad kaasa, et: „Lähetate ajutiselt soomusrongile, hiljem tuuakse teid ratsapolku tagasi.“

Kasarmu ees rivistati meid üles. Orkester asus ette ja meie marssisime Balti jaama. Selle ees seisis juba oodates soomusrong nr. 2. Meid rivistati jaama ette. Nüüd tuli tollaegne soomusrong nr. 2 ülem st.-kpt. Paulus ja kõneles:

„Soomusrong peab olema säärane väeosa, kus üks on kõigi ja kõik ühe eest. Siin taganemist ei ole, samuti ka vangivõtmist. Tahame soomusrongidest kujundada oma parima väeosa. Kes arvab, et tal jänes põues krõbiseb, see võib kasarmusse tagasi minna...“

Algul pidasime seda ütlust naljaks. Kuid Paulus toonitas uuesti, et kes arg, jäägu parem maha. Ja rivist hakkaski mehi lahkuma. Seitsmekümne viiest mehest jäi järele 34 meest. Nendega asusin soomusrongile. Teised viidi kasarmusse tagasi. Seejärel soomusrong nr. 2 sõitis kohe välja Tallinnast. Algas elu soomusrongil.

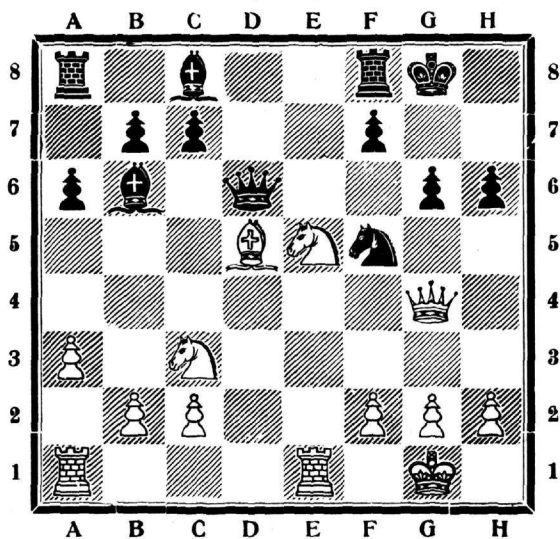
Üles kirjutanud J. Pert.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 8.

Mustad.

Valged.

Valgete viimane käik oli Rf3—e5, mustad on käigul. Leida parim partii jätk. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 7 lahendus.

1. Rf3—e5!, Ld7:c6, 2. Ld3:g6+, Kh7—h8, 3. Lg6:h6+, Kh8—g8, 4. Ve1—e3, Oe7—d8, 5. Ve3—g3+, Rf6—g4, 6. Vg3:g4+, Le6:g4, 7. Re5:g4 ja valged võidavad.

Ehk 4. . . . , d5—d4, 5. Oc3:d4, Oe7—d6, 6. Lh6—g6+, Kh8—g8, 7. Re5—g4 ja valged võidavad.

Kui 4 . . . Oe7:b4, siis 5. a3:b4, d5—d4, 6. Lh6—g6+, Kg8—h8, 7. Oc3:d4, Ve8—d8, 8. Re5—f7+, Le6:f7, 9. Ve3—h3+, Lf7—h7, 10. Vh3:h7 matt.

B. SCHOCHER & Co.

**A u r u j õ u l
riidevärvimise,
pleekimise ja
apreteerimise
v a b r i k**

Tallinn, Jahu tänav nr. 3-b, tel. 468-35

E. Schädlich & Ko.

VÄLISFIRMADE

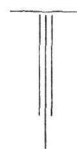
ESINDUSED

tehniliste materjalide alal

Tallinn, Pärnu 6. Telef. 472-31

Söögisaal „KOIT“

Uus tänav 3

Parim lõunatamise koht Tallinnas

KAUBANDUSKONTOR

CHR. MEYBAUM

Tallinn, Tartu mnt. 4

Tel. 310-61

Tööstustarbed, masinad

Reserveeritud

Vastutavtoimetaja major A. Luts. Tegevtoimetaja kapten E. Saidra.

A/S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn. 1938.

EHITUSE FIRMA
REINHOLD TREUBECK
&
VIKTOR TRETJAKEVIČ

Tallinn, Kaupmehe tän. 19. Telef. 460-44

---

*Suurim ja
täielikum*

valmisriieteäri

F-a

„Tugev“

Tallinn, Harju t. nr. 39

OSAKOND: Pärnus, Tallinna m. 5-a

Ostke ainult

Aktsiaselts

„Lignoza“

Katowice - Poolamaal

lõhkeaineid, lõhkekapsleid,
süütenööre, elektrisütikuid jne.

- Odavad
- Lõhkevõimsad
- Käsituskindlad

Ainuesindus:

Ins. Karl Jürgenson

Tallinn, Kuninga 5. Tel. 436-89

„IRIDINOID“

on
kvaliteetsulg

777 E. F. — kõva
888 E. F. — keskm.
444 F }
777 F } pehmed

„IRIDINOID“

ei väsita kätt, aitab
parandada käekirja.

Valige sulg oma käe järele

Hoiduge järeleaimatuist
Igal sulel märk: „IRIDINOID“

„IRIDINOID“ -täitesulepea-suled

mitmes vormis

IRIDINOID-„ROC“ suled

26 F ja 25 E F kirjutavad 500 sõna
ühe kastmisega

„IRIDINOID“- TINDIPOTT

sulepeaga ja alusega on
nägusam ja praktilisem:
must - pähkel - mahagoni.

Veskimasinate tööstus

KARL VESKUS

Tallinn, Uus tän. nr. 23
telefon nr. 438-59

K. Ennus & Poeg

Tallinn — Tartu

Teravili
Jahukaubad
Suhkur
Riis

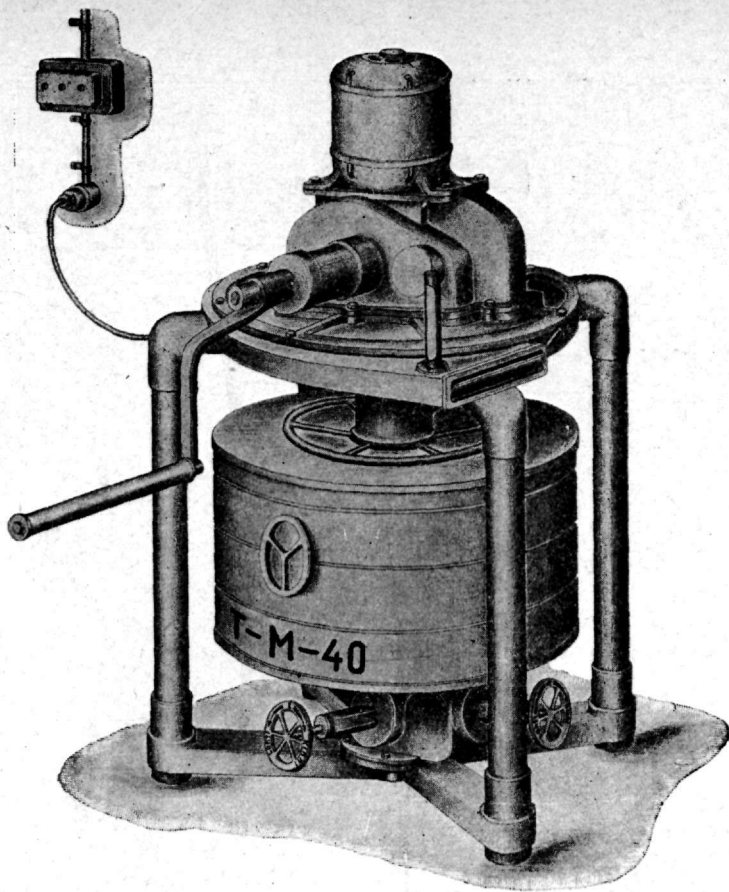
Oma import ja
oma tööstused

K. A. Rütman & Ko

Keemiaainete
kaubanduse
kontor

TALLINN, PÄRNU MNT. NR. 9

Telefonid: 466-71 }
466-72 } kontor
456-93 ladu

Gaasikurnad

1938. aasta mudel

T-M-X

on ametlikult katsetatud meie sõjagaasi autoriteetsetest eriteadlastest moodustatud komisjoni poolt.

GAASIKURNAD T-M-X

on parimad ja tehniliselt täiuslikemad gaasikurnad, mitte ainult kodumaal valmistatavatest, vaid ka välismaal valmistatavatest gaasikurnadest, kuid sealjuures hinnalt mitu korda odavamad. Tööstus valmistab gaasikurne:

T-M-10 T-M-30 T-M-20

T-M-40 T-M-80

Nõudke tööstusest: juhiseid — brošüüre — hinnakirju.

**METALLITÖÖSTUS
L. KALLAS**

Tallinn, Volta tän. 28. Telefon 444-92.

PÄRNU LAEVA A-S., PÄRNU

Korrapärane reisijate- ja kaubavedu

TALLINNA ja STOKHOLMI vahel
reisijate ja kauba aurulaevad
„ESTONIA“ ja „VASA“

PÄRNU ja STOKHOLMI vahel
reisijate ja kauba aurulaev
„KALEVIPOEG“

Lähemaid teateid annavad: Thomas Clayhills & Son, Tallinn, Olevimägi 14. Tel.-aadr.: „Clayhills“ — Tallinn. Tel. 415-00 ja 435-58. Hans Diedr. Schmidt, Pärnu, Pühavaimu 8. Tel.-aadr.: „Schmidt“ — Pärnu. Tel. 93.

TUNGSRAM

**Vähem voolu —
rohkem valgust!**

Esindus: K/k. Eug. Sacharias

Tallinn, Pärnu maantee 8, telefon 467-47

«PÄEVALEHT»

ON ISESEISEV, LEVINUM JA LOETAVAM AJALEHT

«LASTE RÕÕM»

AINULAADNE LASTE AJAKIRI (ilmub kord kuus)

Soovitame suures valikus:

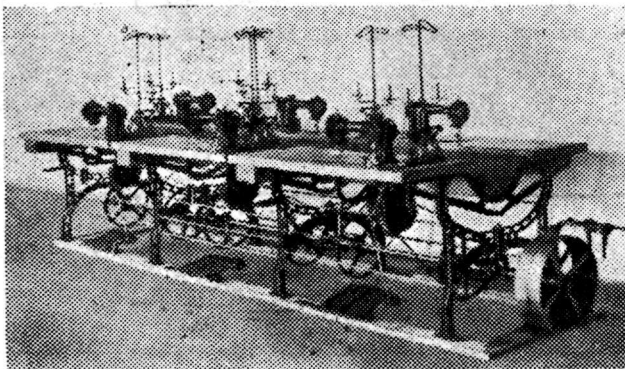
Kõiki eestikeelseid raamatuid, maakaarte, linna- ja vaatekaarte. Riigi- ja seltskonnategelaste päevapilte ja postkaarte. Kõigi Eestis ilmuvate ajakirjade peale tellimiste vastuvõtmine. Tellige ainult meie kaudu algupärast ja tõlkekirjandust.

Tellimiste täitmine asjatundlik, kiire ja korralik.

«PÄEVALEHE» RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, SUUR KARJA TÄN. 23 • PIKK TÄN. 2

Tallinna Eesti Kirjastuse Ühisus

Rätsepa-,
trikotaaži-,
saapapealse-
ja pesu-
tööstuse

**DÜRKOPP
LEWIS
REECE**

Union Special

õmblusmasinaid

OSAKEYHTIÖ

müüb

Mercantile

HELSINKI

Esindaja Eestis ins. **ERICH KRIISA**

Tallinn, Vana Posti 8

Tel. 451-81